B 40 / 364

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

საქართველოს მოსახლეობა

1926 წ. 17 დეკემბრის აღწერით

წინასწარი ჯამები

…აკაცი		დედაკაცი
…24.106	**2.641.387**	1.317.281
…ужчин		Женщин

НАСЕЛЕНИЕ ГРУЗИИ

По переписи 17 декабря 1926 г.

Предварительные итоги

მე-2 გამოცემა (შესწორებულია 1927 წ. 15 მარტისათვ.)

Издание 2-е (исправленное на 15 марта 1927 г.)

საქართველოს სტატისტიკის ცენტრ. სამმართველო

Центральное Статистическое Управление Грузии

1927

ტფ. აღმასკომის სტამბა
ТИПОГРАФИЯ
ТИФИСПОЛКОМА

მთავლიტი 409 ტირაჟი 1000

ГОСУДАРСТВ. ПУБЛИЧНАЯ
ИСТОРИЧЕСКАЯ
БИБЛИОТЕКА

708997.

1340 364

საქართველოს მოსახლეობა

1926 წლის 17 დეკემბერს.—

(წინასწარი ჯამების მიხედვით)

1926 წლის აღწერის მიხედვით საქართველოს მოსახლეობის რაოდენობა 1926 წლის 17 დეკემბრისათვის (კრიტიკული დღე) გამოიხატება შემდეგში:

ქალაქების მცხოვრებთა რიცხვი უდრის —569925 სულს. აქედან ქალაქის მოსახლეობა ტფილისის მაზრაზე მოდის—286.140 სული. სოფლის მოსახლეობა ავტონომიური ერთეულების ჩართვით უდრის—2.071.462 სულს ამნაირად მთელი საქართვე ლოს მოსახლეობა უდრის—2.641.387 სულს.

ამიერ-კავკასიის რესპუბლიკებთან შედარება გვაძლევს ასეთ სურათს: აზერბეიჯანში მცხოვრებთა საერთო რიცხვი, თანახმად აღწერის ცნობებისა, უდრის 2.302.257 სულს. სომხეთში—870.721 სულს. ამის მიხედვით მთელ ა/კავკასიის მცხოვრებთა შორის საქართველოს (ავტონომიურ რესპუბლიკებიანათ) უკავია 45,4%, აზერბეიჯანს—39,6% და სომხეთს—15,0%.—

საქართველოს ავტონომიურ რესპუბლიკებში მოსახლეობის რიცხვი უდრის: აფხაზეთში ქალაქის 30.617 სულს, სოფლის 168.562

სულს, სულ—199.179 სულს. აჭარისტან'ში ქალაქის მოსახლეობა შეადგენს 47.241 სულს (ბათომი და ქობულეთი), სოფლის მოსახლეობა—81.312, სულ—128.553 სულს. სამხრეთოსეთში ქალაქის—5.809, სოფლის 81.533 სულს. სულ კი—87.342 მცხოვრებს.

თუ ავიღებთ ცალკე ქალაქის, ქალაქის ტიპის და სოფლის მოსახლეობას და ამ ცნობებს გავუკეთებთ ანალიზს, მივიღებთ ასეთ სურათს:

ქალაქის მოსახლეობა გადიდებულია 1922 წლიდან 10,9%-თ. სქესის მიხედვით საქართველოს 26 ქალაქში ასეთი სურათი გვაქვს: მამაკაცები—262213 სული, დედაკაცები—272.684 სული. ამნაირად, დედაკაცების რიცხვი სჭარბობს მამაკაცებისას ქალაქებში—9859 სულით, ე. ი. ერთ მამრობით სქესზე მოდის დაახლოვებით—1,03 მდედრობითი სქესი. მდედრობითი სქესი უმთავრესათ სჭარბობს ტფილისში—7798 დედაკაცით, ე. ი. ერთ მამრობით სქესზე აქ მოდის დაახლოვებით 1,05 მდედრობითი სქესი. შემდეგ მდედრობითი სქესი სჭარბობს ახალციხეში, გორში, გუდაუთში, დუშეთში, ზესტაფონში, თელავში, ოზურგეთში, ონში, სამტრედიაში, სიღნაღში, ქუთაისში, შაუმიანში, ხონში, ხაშურში, სოხუმში და ცხინვალში. ამ დაგვარათ 26 ქალაქიდან ჩვიდმეტში სჭარბობს მდედრობითი სქესის რიცხვი. დანარჩენ ცხრა ქალაქში კი—მამრობითი სქესი.—

ქალაქის ტიპის დასახლებულ ადგილებში მამრობითი სქესი არის 17.820, მდედრობითი

17.244 სული. აქ მდედრობითი სქესი სჭარბობს სურამში, წალვერში, მცხეთაში, ლანჩხუთში, ყულევში, საჩხერეში, დანარჩენ ადგილებში კი, განსაკუთრებით ტყვიბულში (ქვა-ნახშირის მუშები) სჭარბობს მამრობითი სქესი.—

ქალაქის ტიპის დასახლებულ ადგილებში მოსახლეობის რიცხვი 1922 წელთან შედარებით გვაჩვენებს ზრდას—5,3%-ით. ზრდას გვაჩვენებს ყველა ადგილები, გარდა ლანჩხუთისა, ტყვიბულისა და ჩხარისა.—

სრულიად საქართველოს ცენტრ. აღმასრულებელ კომიტეტის მიერ საქართველოში ავტონომიურ ერთეულებით ერთად დამტკიცებულია 26 ქალაქი.

მოსახლეობის რაოდენობა ამ ქალაქებში, თანახმად 1922 და 1926 წლების აღწერისა, იცვლება ამნაირად:

ქ ა ლ ა ქ ე ბ ი.	1926 წ. ს უ ლ.	1922 წ. აღწერით	მატება (+) და შემცირება (—) 1922 წელთან შედარებით (% %-ში)
1. ახალქალაქი .	3481	2737	+ 27,2
2. ახალციხე. . .	10019	10153	— 1,3
3. ლიუქსემბურგი	5651	4591	+ 23,1
4. შაუმიანი . .	5562	5112	+ 8,8
5. ბორჯომი . .	5243	3913	+ 34,0
6. გ ო რ ი . .	10192	9236	+ 10,4
7. ხაშური . . .	7620	7018	+ 8,6
8. დუშეთი . .	2096	1510	+ 38,8
9. თელავი . . .	8766	9176	— 4,5
10. სიღნაღი . .	4116	4192	— 1,8

11. ტფილისი. . .	282918	233958	+ 20,9
12. ზუგდიდი . .	5464	4525	+ 20,6
13. ოზურგეთი. .	5594	5626	— 0,6
14. ო ნ ი . . .	2908	2699	+ 7,7
15. სენაკი . . .	5478	4524	+ 21,1
16. ფ ო თ ი. . .	13109	11358	+ 15,4
17. სამტრედია .	13813	6423	+115,1
18. ქუთაისი . .	45754	45290	+ 1,0
19. ხ ო ნ ი . . .	9010	9347	— 3,6
20. ზესტაფონი .	5419	4902	+ 10,5
21. ჭიათურა . .	4431	3243	+ 36,6
22. გუდაუთი . .	3536	2843	+ 24,4
23. ოჩემჩირე . .	3390	2669	+ 27,0
24. სოხუმი . . .	20032	17426	+ 15,0
25. ბათომი . . .	45450	60810	— 25,3
26. ცხინვალი . .	5809	4543	+ 27,9
ს უ ლ . .	534861	477824	11,9

ამნაირათ 1922 წლის შემდეგ ჩვენი ალაქები საერთოდ გაზრდილია 11,9%-ით.

ყველაზე დიდ ზრდას პროცენტების მიხედვით თითქო სამტრედია იძლევა. მაგრამ აქვე უნდა ითქვას, რომ გარდა ნორმალური ზრდისა, სამტრედიის ასეთ გადიდებას აქვს ხელოვნური მიზეზიც. სამტრედიას მიაკუთვნეს რამდენიმე ახლო-მახლო დასახლებული პუნქტი, რომლებიც 1922 წელს არ შედიოდენ სამტრედიის საზღვრებში. ეს ახლათ მიწერილი დასახლებული პუნქტები რომ გამოვაკლოთ, მაშინ ვერ მივიღებთ სამტრედიის ზრდას 115 პროცენტით. მაგრამ მისი ზრდა მაინც თვალსაჩინო და აშკარაა. ყოველ შემთხვევაში მისი

ზრდა 20—30 პროცენტზე დაბლა არ დაი-წევს.

მიზეზი სამტრედიის ასეთი ზრდისა არის მისი ეკონომიური მდგომარეობა.

მის ზრდას ხელს უწყობს რკინის გზის მთავარი მაგისტრალი. აქედან გადის ბაზარზე უმთავრესათ ქუთაისის მაზრის სოფლის მეურნეობის პროდუქცია (ღორი, კვერცხი, ქათამი, ხილი), რაც აძლევს სამტრედიას ეკონომიურ სიძლიერეს.

ტფილისის მცხოვრებთა ზრდაზე ჩვენ ცოტა დაწვრილებით უნდა შევჩერდეთ.

1926 წლის აღწერის წინასწარი ჯამებით ტფილისის მოსახლეობა უდრის 282.918 სულს. 1922 წლიდან მოსახლეობა აქ გაიზარდა—48960 სულით.

უნდა ითქვას, რომ ტფილისი საერთოდ დიდი სისწრაფით იზრდება. მისი ზრდა პროცენტებში არ ჩამოუვარდება ევროპის დიდ ქალაქებს.

ტფილისს ახსოვს ხუთი აღწერა. ამ აღწერების მიხედვით მოსახლეობის რაოდენობა ასეთ ცვლილებებს განიცდიდა ტფილისში.

1876 წ.— 91.668 სული
1897 წ.—146.164 „
1917 წ.—246.910 „
1922 წ.—233.958 „
1926 წ.—282.918 „

1917 წლამდე ტფილისი დიდი სისწრაფით იზრდებოდა.

1917 წლიდან 1922 წლამდე მოსახლეობის რაოდენობა კლებულობს.

1922 წლის აღწერამ მოგვცა ტფილისის მოსახლეობა 12.952 სულით ნაკლები 1917 წელთან შედარებით.

მიზეზი მცხოვრებთა დაკლებისა 1917—1922 წლებში უნდა ვეძებოთ ეკონომიურ პირობებში. სასურსათო კრიზისმა, რომელიც მძვინვარებდა საქართველოში ყველა ადგილებზე უფრო მწვავედ ტფილისში 1918—1920 წლებში, მოსახლეობის დიდი ნაწილი გარეკა სოფლებში. ძალიან დაეცა დაბადებაც. 1923 წლამდე დაბადებულთა რიცხვი კლებულობს, მაგალ.—1915 წ. ტფილისში დაბადებულთა რიცხვი უდრიდა—5.159., 1916 წ.—3392 სულს, 1917 წ.—2519 სულს. ასე ეცემა დაბადებულთა რიცხვი 1923 წლამდე. ვაჭრობა-მრეწველობაც 1918—1920 წლებში ეცემა საქართველოში. დიდი ნაწილი მოსახლეობისა გადის ქალაქის საზღვრებიდან.

გარდა ამისა 1917 წ. შემდეგ დაიხურა ბევრი ისეთი ორგანიზაციები, რომლებსაც საფრონტო მნიშვნელობა ჰქონდათ და მუშაობდენ კავკასიის მასშტაბით ტფილისში.

ყველა ამ მიზეზის გამო ტფილისის მოსახლეობამ დაიკლო 1917 წლიდან—1922 წლ.

სულ სხვა პირობებია ეხლა. ცხოვრება ჩადგა ნორმალურ კალაპოტში. სახალხო-მეურნეობის აღდგენითი პროცესი დამთავრდა. ბევრ ადგილას ჩვენ კიდეც გადავაჭარბეთ ომის წინა არსებულ დონეს სახალხო-მეურნეობაში. იმპერიალისტური და სამოქალაქო ომების მიერ მიყენებული ჭრილობანი უკვე მოშუშდენ.

გარდა ამისა ტფილისი დღეს მთელი ა/კავკასიის საოლქო ცენტრია. შეიქმნა ისეთი ეკონომიური მდგომარეობა, რომელიც ხელს უწყობს მოსახლეობის გაზრდას.

მოსახლეობის მექანიკური მოძრაობა საინტერესო სურათს იძლევა ამ მხრივ.

რასაკვირველია, სამისამართო მაგიდის ცნობები არ წარმოადგენენ სრულ სისწორეს, მაგრამ ის სურათი, რომელსაც სამისამართო მაგიდა გვიხატავს, მეტად საინტერესოა.

წლები	მოსული	წასული	მომატებ.	მოსახ.
1923 წ.	57.603	40.850	16.753	სული
1924 წ.	65.034	51.822	13.212	„
1925 წ.	66.927	56.381	10.546	„

როგორც ამ ცნობებიდან სჩანს, ამ უკანასკნელი 3 წლის განმავლობაში მოსული ხალხით ტფილისი გაზრდილა—40.511 სულით.

ვისგან შესდგება ეს ჩამოსული ხალხი?

ეროვნების მიხედვით ზრდა მოდის (სამისამართო მაგიდის ცნობებით) ამ სამი წლის განმავლობაში:

წლები	ქართვ.	სომხებ.	რუსებ.	დან. ერ.
1923	6.949 ს.	5.753 ს.	2.101 ს.	1.950 ს.
1924	7.687 ს.	2.950 ს.	1.828 ს.	747 ს.
1925	7.128 ს.	1.572 ს.	1.153 ს.	693 ს.

როგორც ამ ცნობებიდან სჩანს, ტფილისის მოსახლეობა უმთავრესად იზრდება საქართველოს ძირითად ეროვნებათაგან.

აღწერამ გვაჩვენა, რომ მოსახლეობა უმთავრესად იზრდება 1, 2, 8, 9, 10 და მე-11 კომისარიატებში, რაც აშკარაა ქვემოთ მოყვანილი ცხრილიდან:

მოსახლეობა 1922 და 1926 წლების აღწერების მიხედვით:

კომისარიატ.	1922 წ.	1926 წ.	მომატებ.
1	23.795	29.934	6.139
2	19.630	24.244	4.614
3	17.394	20.270	2.876
4	17.774	20.406	2.632
5	14.413	16.763	2.350
6	10.371	13.596	3.225
7	22.040	25.877	3.837
8	18.206	21.654	3.448
9	28.840	36.103	7.263
10	26.980	31.814	4.834
11	19.788	25.601	5.813
12	13.543	16.656	3.113
რკ.-გზის ხაზი	1.184	—	—

სამისამართო მაგიდაც აჩვენებს მოსახლეობის დიდ ზრდას სწორეთ ამ რაიონებში.

მოსახლეობა გაზრდილია სამისამართო მაგიდის ჩვენებით:

კომისარიატ.	1923 წ.	1924 წ.	1925 წ.
1	2.088	2.131	679
2	1.364	1.579	722
3	949	954	642
4	1.187	180	166
5	5.763	326	428
6	534	271	564
7	1.092	757	
8	1.621	897	1.058
9	2.315	1.914	2.716
10	2.658	1.743	1.745
11	1.966	1.648	722
12	818	812	1.104

ამ ორი წყაროს მიხედვით შეიძლება დანამდვილებით ითქვას, რომ **ტფილისი იზრდება უმთავრესათ მცხეთისკენ და შემდეგ ნაძალადევისკენ.**

სახალხო მეურნეობის განვითარებას და ეკონომიურ გაჯანსაღებას თან მოჰყვა მოსახლეობის ბუნებრივი ზრდაც.

ამას აშკარათ მოწმობს აქ მოყვანილი ცხრილი ტფილისში დაბადებულთა შესახებ:

დაბადებულნი:

წლები	მამრ. სქ.	მდედრ. სქ.	სულ
1915	2.679	2.480	5.159
1916	1.757	1.635	3.392
1917	1.302	1.217	2.519
1922	2.351	2.098	4.449
1923	3.415	3.199	6.614
1924	4.375	4.114	8.489
1925	4.457	4.368	8.825

თუ 1917 წ. ყოველ ათას მცხოვრებზე მოდიოდა 10,2 დაბადებული, 1925 წელს*) ყოველ ათას მცხოვრებზე მოდის—32,6 დაბადებული.

რასაკვირველია, არც მოქალაქეობრივ მდგომარეობის აქტის ჩამწერი მაგიდა იძლევა ამომწურველ ცნობებს დაბადებულ-გარდაცვლილთა შესახებ იმდენად, რამდენათაც მას აღრიცხვის გარეშე რჩება ბევრი აქტი, მაგრამ აქ მოყვანილი ცნობები მაინც მეტათ დამახასიათებელია მოსახლეობის ბუნებრივ მოძრაობის შესახებ.

ამ წყაროს მიხედვითაც ჩვენ გვაქვს დიდი ბუნებრივი ზრდა მოსახლეობის.

სიკვდილიანობის რიცხვი უდრის ტფილისში:

1923 წ.—3089, 1924 წ.—3383, 1925 წ.—3935. ამ ცნობების მიხედვით უკანასკნელი სამი წლის განმავლობაში ტფილისის მოსახლეობის ბუნებრივი ზრდა უდრის, თუ დაბადებულთა რიცხვს გამოვაკლებთ გარდაცვლილთა რიცხვს, 1923 წ.—3525, 1924 წ.—5106, 1925 წ.—4890, სულ—13.521.

ტფილისის ასეთი სწრაფი ზრდა ამ უკანასკნელ წლებში როგორც ჩამოსული ხალხის, ისე ბუნებრივი გამრავლების მხრით, რასაკვირველია, მიეწერება ტფილისის ეკონომიურ გამოღონიერებას შედარებით 1918—1920 წლებთან.

ტფილისი იზრდება უმთავრესათ საქართველოს სოფლის ზედმეტი ხალხის და ზოგიერთ ქალაქების კლების ხარჯზე.

თვით აღმოსავლეთ საქართველოში, სადაც ტფილისის სუნთქვა უფრო ძლიერი და საგრძნობია მახლობელ ქალაქებისთვის, ჩვენ ხედავთ მოსახლეობის შემცირებას 1922 წელთან შედარებით ორ მთავარ სამაზრო ქალაქებში: თელავი—4,5%-ით, სიღნაღი—1,8-ით.

დანარჩენი ქალაქების მდგომარეობა ასეთია:

ახალქალაქი იზრდება დიდი სისწრაფით (27,2%-ით). სამაგიეროთ ცოტათი კლებულობს ახალციხე (1,3%-ით). ბორჩალოს მაზრაში იზრდება ლიუქსემბურგი (23,1% ით). და შაუმიანი (8,8% ით). გო-

*) მოსახლეობის რაოდენობას 1925 წ. ვანგარიშობთ 270.000.

რის მაზრაში ზრდას გვაძლევს როგორც გორი, ისე ბორჯომი და ხაშურიც. შესამჩნევათ იზრდება დუშეთიც. სამეგრელოში ზრდას იძლევიან ზუგდიდი და სენაკი. გაყინულია ერთ დონეზე ოზურგეთი. ფოთი იძლევა ზრდას 15,4%-ით, რაც უმთავრესად აიხსნება მუშა-ხელის აქ თავის მოყრით ახლო-მახლო სოფლებიდან. შორაპნის მაზრაში ორივე ქალაქი-ჭიათურაც და ზესტაფონიც იძლევიან მატებას. მაგრამ ჭიათურის ზრდა, როგორც სამეურნეო ცენტრის, უფრო ძლიერია (36,6%-ით), ვიდრე ზესტაფონის (10,5%-თ).

აფხაზეთის ქალაქები ყველა იძლევა ზრდას: სოხუმი 15,0%-თ, გუდაუთი 24,4%-თ, ოჩემჩირე 27,0-თ. აფხაზეთის ქალაქების, განსაკუთრებით სოხუმის, ზრდა აიხსნება უმთავრესათ მათი საკურორტო მნიშვნელობით.

ზრდას იძლევა სამხრეთ-ოსეთის ცენტრი ცხინვალიც 27,9%-ით. ასეთია საერთოდ ჩვენი ქალაქების ზრდა.

სოფლის მოსახლეობა, გარდა ამ აღწერისა, ჩვენ მიერ იყო აღწერილი 1923 წელს.

ამ წელთან შედარებით სოფლის მოსახლეობის რიცხვი გვიჩვენებს ზრდას—136,005 სულით, ან 7,0%-ით.

ცალკე მაზრების მიხედვით ზრდას აქვს ადგილი: ახალქალაქის მაზრაში—14%, ახალციხის 15,0%, ბორჩალოს—23,4, გორის—6,3, დუშეთის 4,1, თელავის—3,9, სიღნაღის—13,8, ტფილისის—12,7, ზემოსვანეთის—0,3, ზუგდიდის—7,5, ლეჩხუმის—3,8, შორაპნის—7,5,

რაც შეეხება ავტონომიურ ერთეულებს, აქ სოფლის მოსახლეობა ყველგან გვაჩვენებს ზრდას, მაგალ. აფხაზეთში—16,9%-თ, აჭარისტანში—22,8%-ით, სამხრეთ-ოსეთში—9,2%-ით. სოფლის მოსახლეობა 1923 წელთან შედარებით შემცირებულია ოზურგეთის მაზრაში—6,2%-თ, რაჭის—13,6-თ, სენაკის—0,9%, ქუთაისის—0,4%.

საინტერესოა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთ მაზრებში მოსახლეობის რიცხვი მცირდება როგორც ქალაქში, ისე მაზრაში. ქალ. ოზურგეთში, როგორც აღნიშნული გვქონდა, მოსახლეობის რიცხვი შემცირდა 0,6%-თ, სოფლის მოსახლეობა ოზურგეთის მაზრაში გვაძლევს შემცირებას 6,2%. მაგრამ არის ისეთი შემთხვევებიც, როცა სოფლის მოსახლეობის შემცირების ხარჯზე იზრდება ქალაქის მოსახლეობა. მაგალ. რაჭის მაზრაში სოფლის მოსახლეობა შემცირებულია 13,6%-თ, ხოლო ქალაქის (ონის) გაზრდილია 7,7%-თ. რაჭის შესახებ უნდა ითქვას, რომ ზამთრის სეზონში აქედან ბევრი მუშა-ხელი გადის სხვა მაზრებში სამუშაოდ (დაახლოებით 19-20 ათასი), უმთავრესად ესაა რაჭის მცხოვრებთა შემცირების მიზეზი. სენაკის მაზრის სოფლის მოსახლეობაც გვაძლევს შემცირებას 0,9%-თ, სამაგიეროთ იზრდება ქალ. სენაკი—21,1%-თ, და ფოთი 15,4%-თ. აქედან აშკარაა, რომ სოფლის მოსახლეობა ეწაფება ქალაქებისაკენ, რომ იქ რაიმე სამუშაო იშოვოს.

სქესის მიხედვით სოფლის მოსახლეობა ამნაირ სურათს იძლევა: მამრობითი სქესი

უდრის—1.041.073 სულს, მდედრობითი—1.027.389 სულს. აქ მამრობითი სქესი ცოტათი სჭარბობს.

მაზრების მიხედვით ასეთია მდგომარეობა. მდედრობითი სქესი სჭარბობს მხოლოთ დუშეთის, ზემო-სვანეთის, ზუგდიდის, ლეჩხუმის, ოზურგეთის, რაჭის (მამაკაცები სხვა მაზრებშია გასული სამუშაოთ), სენაკის და ქუთაისის მაზრებში. დანარჩენ მაზრებში სჭარბობს მამრობითი სქესი. ავტონომიურ რესპუბლიკებში ყველგან სჭარბობს მამრობითი სქესი.

1922 და 1923 წლების აღწერების მიხედვით საქართველოს სოფლისა და ქალაქის მოსახლეობა უდრიდა (ავტონომიურ ერთეულებიანათ)—2.449.545 სულს. ამ უკანასკნელი აღწერით კი მთელი მოსახლეობის რიცხვი უდრის—2.641 ათას სულს, ე. ი. მომატებულია მოსახლეობის რიცხვი 1922 და 1923 წლებთან შედარებით 191 ათასი სულით.

მაზრებში ქალაქის მოსახლეობის სიდიდის მიხედვით პირველი ადგილი უჭირავს ტფილისის მაზრას, სადაც ქალაქის მოსახლეობა შეადგენს 64,9%.*)

მეორე ადგილი უჭირავს აჭარისტანის რერესპუბლიკას (36,7% ქალაქის მოსახლეობა) მესამე ადგილი უკავია ქუთაისის მაზრას (ქალაქის მოსახლეობა 23,6%) მეოთხე ადგილი უკავია აფხაზეთის საბჭ. სოც. რესპუბლი-

*) ფოთის რაიონს, რომელიც მოსახლეობის შემადგენლობით და ტერიტორიით განსხვავდება მაზრიდან, მხედველობაში არ ვიღებთ.

კას (15,4% ქალაქის მოსახლ.) მეხუთე ადგილი უკავია გორის მაზრას (14,1% ქალაქის მოსახლეობა).

სულ ქალაქის მცხოვრებნი საქართველოში შეადგენენ 21,6%.

მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით პირველი ადგილი უკავია ტფილისის მაზრას, სადაც მთელი საქართველოს მცხოვრებთა 16,7% ცხოვრობს. მეორე ადგილი უკავია ქუთაისის მაზრას (11,2%), მესამე გორის მაზრას (7,8%), მეოთხე აფხაზეთის რესპუბლიკას (7,5%), მეხუთე შორაპნის მაზრას 7,3%), უკანასკნელი ადგილი უკავია ზემო-სვანეთს 0,4%).

1922-1923 წლების აღწერებთან შედარებით მოსახლეობის საერთო რიცხვის მოძრაობა ასეთია: ყველაზე მეტ მომატებას გვაძლევს ბორჩალოს მაზრა (22,3%), შემდეგ აფხაზეთი (18,3%), ტფილისის მაზრა (17,7%), ფოთის რაიონი (15,8%), ახალქალიქის მაზრა (14,5%), ახალციხის მაზრა (13,3%).

მოსახლეობას დაუკლია რაჭის მაზრაში 12,8%-ით, ოზურგეთის მაზრაში 6,0%-ით, სენაკის მაზრაში 0,1%-ით.

საერთოდ საქართველოს ქალაქების და სოფლის მოსახლეობა 1922-1923 წლიდან გაზრდილა 7,8%-ით.

ა. რუხაძე

ცხრილები

ТАБЛИЦЫ

ГОСУДАРСТВ. ПУБЛИЧН.
ИСТОРИЧЕСКАЯ

ცხრილი 1. **სოფლის მოსახლეობა (სათემო ჯამებში)**

Сельское население (в темских итогах) Таблица 1.

რიგის №№	მაზრების და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი / Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი / Число дворов: გლეხური ტიპის / Крест. типа	სხვა / Прочих	სულ / Всего	მოსახლეობა / Население: მამ. სქ. / Муж. пола	მდედრ. სქ. / Жен. пола	ორივე სქესი / Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
	ახალქალაქის	**118**	**13255**	**222**	**13477**	**38542**	**36869**	**75411**	**Ахалкалакский**	
1	ალასტანის	9	1352	5	1357	3843	3570	7413	Аластанское	1
2	ახალქალაქის	23	2754	24	2778	7927	7613	15540	Ахалкалакское	2
3	ბარალეთის	19	1854	20	1874	5365	5291	10656	Баралетское	3
4	გორელოვის	6	655	41	696	2104	2199	4303	Гореловское	4
5	ეშტიის	5	933	6	939	2896	2758	5654	Эштинское	5
6	კარზახის	4	469	9	478	1317	1231	2548	Карзахское	6
7	კონდურის	11	1625	15	1640	4636	4320	8956	Кондуринское	7
8	ოკამის	14	683	25	708	2214	2185	4399	Окамское	8
9	სათხის	9	1333	27	1360	3581	3461	7042	Сатхинское	9
10	თაფარავანის	6	420	18	438	1256	1208	2464	Топорованское	10
11	ხერთვისის	12	1177	32	1209	3403	3033	6436	Хертвиское	11
	ახალციხის	**206**	**12897**	**516**	**13413**	**42778**	**40610**	**83388**	**Ахалцихский**	
1	ადიგენის	29	1554	34	1588	5640	5483	11123	Адигенское	1
2	ასპინძის	13	1178	26	1204	3602	3516	7118	Аспиндское	2
3	აწყურის	16	1476	135	1611	4287	3997	8284	Ацхурское	3
4	ახალციხის	25	1496	28	1524	4621	4373	8994	Ахалцихское	4
5	ვალეს	20	1642	86	1728	5316	5228	10544	Вальское	5
6	ვარხნის	22	1299	83	1382	4850	4541	9391	Варханское	6
7	ზველის	11	726	7	733	2464	2331	4795	Звельское	7
8	ნიალის	8	492	6	498	1857	1656	3513	Пиальское	8
9	ტოლოშის	14	652	5	657	2084	1908	3992	Толошское	9
10	უდეს	17	1348	95	1443	4409	4186	8595	Удисское	10
11	ურაველის	21	657	11	668	2324	2196	4520	Уравельское	11
12	შალოშეთის	10	377	—	377	1324	1195	2519	Шалошетское	12
	ბორჩალოს	**190**	**13461**	**917**	**14378**	**39538**	**35743**	**75281**	**Борчалинский**	
1	ამამლოს	12	690	23	713	2249	2137	4386	Амамлинское	1
2	აშაგა-სერალის	17	669	2	671	1816	1388	3204	Ашага-Серальское	2
3	ბაშკიჩეთის	32	1218	51	1269	4019	3776	7795	Башкичетское	3
4	ბოლნის-კაპანაკჩ.	4	466	9	475	1458	1261	2719	Болнис-Капанакчин.	4
5	ბოლნის-ხაჩინის	5	446	185	631	1276	1101	2377	Болнис-Хачинское	5
6	გიაურ-არხის	11	1022	12	1034	3208	3162	6370	Гяур-Архское	6

რიგის №№	მაზრების და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი Число дворов: გლეხური ტიპის Крест. типа	სხვა Прочих	სულ Всего	მოსახლეობა Население: მამ. სქ. Муж. пола	მდედრ. სქ. Жен. пола	ორივე სქესი Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
7	გომარეთის	8	988	9	95[illegible]	3540	3045	6585	Гомаретское	7
8	დემურჩი-გასანლ.	6	505	—	50[illegible]	1270	1114	2384	Демурчи-Гасанлинс.	8
9	დუმანისის	7	562	7	569	1636	1456	3092	Думанисское	9
10	იმირ-გასანის	18	1811	65	187[illegible]	4553	4027	8580	Имир-Гасанское	10
11	კაშკათალის	7	375	33	40[illegible]	1350	1246	2596	Кашкатальское	11
12	კაჩაგანის	11	864	16	88[illegible]	2104	1852	3956	Качаганское	12
13	ოფრეთის	8	603	72	67[illegible]	1817	1765	3582	Опретское	13
14	სადახლოს	9	703	230	93[illegible]	2437	2234	4671	Садахлинское	14
15	სარვანის	13	1438	190	162[illegible]	3646	3258	6904	Сарванское	15
16	ქვეშის	22	1101	13	111[illegible]	3159	2921	6080	Квешское	16
	გორის	**493**	**31982**	**1533**	**3351[illegible]**	**90060**	**87039**	**177099**	**Горийский**	
1	ავლევის	16	1140	17	115[illegible]	2934	2993	5927	Авлевское	1
2	ალის	23	1224	60	128[illegible]	3434	3390	6824	Альское	2
3	ახალ-სოფლის	19	369	—	36[illegible]	1788	1590	3378	Ахал-Сопельское	3
4	ბაკურიანის	9	549	82	63[illegible]	1558	1482	3040	Бакурианское	4
5	ბორჯომის	23	1210	176	138[illegible]	4005	3790	7795	Боржомское	5
6	გომის	22	1585	79	166[illegible]	4415	4317	8732	Гомское	6
7	გორის	46	3434	67	350[illegible]	9276	8854	18130	Горийское	7
8	დირბის	10	1000	15	101[illegible]	2676	2594	5270	Дирбское	8
9	ზღუდრის	27	767	—	76[illegible]	2854	2589	5443	Згудрийское	9
10	კავთისხევის	20	1492	29	152[illegible]	3752	3715	7467	Кавтисхевское	10
11	კასპის	5	505	93	59[illegible]	1414	1447	2861	Каспское	11
12	მეჯვრისხევის	15	1710	95	180[illegible]	4470	4262	8732	Меджврисхевское	12
13	მთიულეთის	23	212	2	21[illegible]	716	646	1362	Мтиулетское	13
14	ორმოცის	19	555	—	555	2159	2001	4160	Ормоцское	14
15	რუისის	4	1023	14	1037	2402	2274	4676	Руисское	15
16	სურამის	21	1220	92	131[illegible]	3486	3333	6819	Сурамское	16
17	ტყვიავის	24	2336	22	235[illegible]	6087	5773	11860	Тквиавское	17
18	ქარელის	27	1323	303	162[illegible]	4388	4321	8709	Карельское	18
19	ქვემო-ჭალის	29	1619	73	169[illegible]	4808	4589	9397	Квемо-Чальское	19
20	შინდისის	11	1506	9	151[illegible]	3809	3702	7511	Шиндисское	20
21	ძეგვის	10	662	79	74[illegible]	1901	1882	3783	Дзегвинское	21
22	წაღვერის	17	560	9	569	2159	1985	4144	Цагверское	22
23	წითელ-ქალაქის	25	3532	165	369[illegible]	8616	8661	17277	Цител-Калакск.	23
24	ხაშურის	31	1874	46	192[illegible]	5085	5064	10149	Хашурское	24
25	ხცისის	17	575	6	58[illegible]	1868	1785	3653	Хцисское	25

რიგის №№	მაზრის და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი Число дворов: გლეხური ტიპის Крест. типа	სხვა Прочих	სულ Всего	მოსახლეობა Население: მამ. სქ. Муж. пола	მდედრ. სქ. Жен. пола	ორივე სქესი Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
	დუშეთის	**375**	**11455**	**495**	**11950**	**30037**	**30764**	**60801**	**Душетский**	
1	ანანურის	15	482	53	535	1441	1323	2764	Ананурское	1
2	არხოტის	3	70	—	70	131	134	265	Архотское	2
3	ბაზალეთის	48	1567	18	1585	4380	4148	8528	Базалетское	3
4	ბარისახოს	19	245	—	245	474	540	1014	Барисахское	4
5	ბაცალიგოს	8	291	—	291	553	630	1183	Бацалигское	5
6	კობის	28	452	17	469	1510	1592	3102	Кобийское	6
7	მაღაროს-კარის	15	330	—	330	692	767	1459	Магарос-Карское	7
8	მისაქციელის	12	544	27	571	1340	1286	2626	Мисакциельское	8
9	მლეთის	34	553	9	562	1541	1812	3353	Млетское	9
10	მუხრანის	15	1672	167	1839	4356	4336	8692	Мухранское	10
11	მჭადის-ჯვარის	13	596	—	596	1636	1720	3356	Мчади-Джварское	11
12	ჟინვალის	25	642	3	645	1611	1505	3116	Жинвальское	12
13	საგურამოს	12	756	16	772	1899	1724	3623	Сагурамское	13
14	უკანაფშავის	20	186	8	194	395	405	800	Уканапшавское	14
15	ფასანაურის	52	1153	84	1237	3453	3636	7089	Пасанаурское	15
16	ყაზბეგის	25	1073	65	1138	2535	3059	5594	Казбекское	16
17	შატილის	12	232	—	232	516	549	1065	Шатыльское	17
18	ჭოპორტის	19	611	28	639	1574	1598	3172	Чопортское	18
	ზ. სვანეთი	**121**	**1693**	**65**	**1758**	**5202**	**5967**	**11169**	**В.-Сванетия**	
1	ბეჩოს	12	130	14	144	504	464	968	Бечойсское	1
2	ეწერის	14	125	5	130	412	488	900	Эцерское	2
3	იფარის	6	186	2	188	397	614	1011	Ипарское	3
4	კალის	7	65	2	67	208	228	436	Кальское	4
5	ლატალიის	8	153	—	153	482	549	1031	Латальское	5
6	ლახამულის	8	71	—	71	223	200	423	Лахамульское	6
7	ლენჯერის	6	117	—	117	407	403	810	Ленджерское	7
8	ლეხერის	9	102	5	107	318	298	616	Лехерское	8
9	მესტიის	4	153	28	181	498	563	1061	Местийское	9
10	მულახის	10	210	3	213	555	817	1372	Мулахское	10
11	უშგულის	5	74	1	75	136	233	369	Ушгульское	11
12	ფარის	9	76	4	80	251	291	542	Парское	12
13	ჩუბიხევის	6	60	—	60	214	232	446	Чубихевское	13
14	ცხუმარის	6	65	—	65	216	221	437	Цхумарское	14
15	ჭვიბერის	11	106	1	107	381	366	747	Чвиберское	15

რიგის №№	მაზრის და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი / Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი / Число дворов: გლეხური ტიპის / Крест. типа	სხვა / Прочих	სულ / Всего	მოსახლეობა / Население: მამ. სქ. / Муж. пола	მდედრ. სქ. / Жен. пола	ორივე სქესი / Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
	ზუგდიდის	**156**	**26152**	**848**	**27000**	**61681**	**62645**	**124326**	**Зугдидский**	
1	აბასთუმანის	3	1033	12	1045	2438	2362	4800	Абастуманское	1
2	ანაკლიის	3	535	1	536	1221	1180	2401	Анаклиинское	2
3	ახალ-ხიბულის	4	564	23	587	1181	1265	2446	Ахал-Хибульское	3
4	ახუთის	3	656	7	663	1623	1663	3286	Ахутское	4
5	დარჩელის	10	1093	14	1107	2487	2502	4989	Дарчельское	5
6	ზუგდიდის	12	1182	42	1224	2791	2836	5627	Зугдидское	6
7	კახათის	4	887	39	926	2168	2187	4355	Кахатское	7
8	კირცხის	2	605	20	625	1336	1462	2798	Кирцхское	8
9	კოკის	5	766	14	780	1817	1814	3631	Кокское	9
10	კორცხელის	9	968	31	999	2213	2328	4541	Корцхельское	10
11	ლესიჭინეს	2	500	2	502	1118	1139	2257	Лесиджинское	11
12	ლიის	2	474	3	477	1164	1197	2361	Лиийское	12
13	მუხურის	5	746	14	760	1863	1885	3748	Мухурское	13
14	ნაფიჩხოვუს	3	470	1	471	1235	1217	2452	Напичховское	14
15	ნიკოსიის	3	388	21	409	965	931	1896	Никосийское	15
16	ნოჯიხევის	3	758	34	792	1671	1749	3420	Ноджихевское	16
17	ობუჯის	2	426	6	432	956	992	1948	Обуджское	17
18	ორულე-ერგეთის	4	618	1	619	1457	1325	2782	Оруле-Эргетское	18
19	საჩინოს	3	392	1	393	928	924	1852	Сачиноское	19
20	საჯიჯაოს	4	737	5	742	1647	1689	3336	Саджиджавское	20
21	ტყაია-ბეჟას ღალის	5	682	18	700	1699	1672	3371	Ткайа-Бежасгальское	21
22	ფახულანის	6	545	17	562	1435	1472	2907	Пахуланское	22
23	ქორიანტის	2	564	36	600	1354	1315	2669	Кариантское	23
24	ქვალონის	1	839	73	912	1978	1892	3870	Квалонское	24
25	ყულის-კარის	3	602	26	628	1363	1443	2806	Кулискарское	25
26	ჩხოროწყუს	7	1125	21	1146	2619	2852	5471	Чхороцхусское	26
27	ცაიშის	3	529	84	613	1323	1351	2674	Цаишское	27
28	ცაიშის-კახათის	2	390	—	390	883	896	1779	Цаиши-Кахатское	28
29	წალენჯიხის	4	1240	6	1246	2836	2984	5820	Цаленджихское	29
30	ჭალის	5	558	14	572	1440	1479	2919	Чальское	30
31	ჭაქვინჯის	2	689	20	709	1549	1626	3175	Чаквинджское	31
32	ჭოღის	4	488	—	488	1189	1126	2315	Чогисское	32
33	ხაბუმის	5	587	24	611	1405	1495	2900	Хабумское	33
34	ხეთის	7	1390	62	1452	3238	3211	6449	Хетское	34
35	ხობის	1	363	97	460	860	903	1763	Хобское	35

რიგის №№	მაზრების და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი Число дворов: გლეხური ტიპის Крест. типа	სხვა Прочих	სულ Всего	მოსახლეობა Население: მამრ. სქ. Муж. пола	მდედრ. სქ. Жен. пола	ორივე სქესი Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
36	ხორგის	1	523	22	545	1179	1197	2376	Хоргисское	36
37	ჯგალის	5	559	8	567	1324	1317	2641	Джгальское	37
38	ჯვარის	7	681	29	710	1728	1767	3495	Джварское	38
	თელავის	**179**	**19803**	**1829**	**21632**	**48552**	**46972**	**95524**	**Телавский**	
1	აკურის	3	887	17	904	2057	1946	4003	Акурское	1
2	ახალ-გავაზის	3	853	53	906	2108	1860	3968	Ахал-Гавазское	2
3	ახმეტის	19	852	84	936	2060	1931	3991	Ахметское	3
4	ენისელის	6	1183	123	1306	3051	2913	5964	Енисельское	4
5	ზემოალვანის	35	1356	145	1501	1929	3184	5113	Земо-Алванское	5
6	ზემო-ხოდაშნის	27	1280	38	1318	3539	3243	6782	Земо-Ходашенское	6
7	იყალთოს	15	1203	233	1436	3355	3145	6500	Икалтинское	7
8	კურდღელაურის	6	1516	297	1813	4096	3957	8053	Курдгелаурское	8
9	მატანის	2	605	83	688	1532	1450	2982	Матанское	9
10	ნაფარეულის	6	786	110	896	2100	1910	4010	Напареульское	10
11	ფშავის	7	664	42	706	1907	1725	3632	Пшавское	11
12	ყვარელის	3	1323	85	1408	3068	2955	6023	Кварельское	12
13	შაშიანის	5	1883	80	1963	4629	4352	8979	Шашианское	13
14	შილდის	1	1047	94	1141	2641	2519	5160	Шилдисское	14
15	ძველი-გავაზის	12	1767	150	1917	4310	3962	8272	Дзвели-Гавазское	15
16	წინანდალის	7	1734	166	1900	4183	3941	8124	Цинандальское	16
17	ჯოყოლის	22	864	29	893	1989	1979	3968	Джокольское	17
	ლეჩხუმის	**107**	**7889**	**326**	**8215**	**22215**	**23526**	**45741**	**Лечхумский**	
1	ალპანის	7	500	18	518	1272	1394	2666	Алпанское	1
2	დღნორისის	5	440	37	477	1333	1246	2579	Дгнорисское	2
3	დეხვირის	5	268	—	268	724	758	1482	Дехвирское	3
4	ზუბის	3	363	—	363	996	1015	2011	Зубское	4
5	ლაილაშის	6	492	160	652	1644	1884	3528	Лайлашское	5
6	ლასურიაშის	4	346	—	346	904	954	1858	Ласуриашское	6
7	ლაშხეთის	14	475	—	475	1549	1596	3145	Лашхетское	7
8	ლენტეხის	12	461	—	461	1493	1645	3138	Лентехское	8
9	მექვენის	7	728	15	743	1994	1997	3991	Меквенское	9
10	ნაკურალეშის	9	725	—	725	1885	2074	3959	Накуралешское	10
11	ორბელის	10	754	14	768	2126	2230	4356	Орбельское	11

რიგის №№	მაზრების და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი / Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი / Число дворов: გლეხური ტიპის / Крест. типа	სხვა / Прочих	სულ / Всего	მოსახლეობა / Население: მამრ. სქ. / Муж. пола	მდედრ. სქ. / Жен. пола	ორივე სქესი / Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
12	ოკურეშის	5	602	—	602	1591	1645	3236	Окурешское	12
13	ჩოლურის	8	241	2	243	636	712	1348	Чолурское	13
14	ცაგერის	8	883	1	884	2551	2557	5108	Цагерское	14
15	ჭყვიშის	6	611	79	690	1517	1819	3336	Чквишское	15
	ოზურგეთის	**180**	**21066**	**1826**	**22892**	**50288**	**53351**	**103639**	**Озургетский**	
1	აკეთის	6	897	79	976	2090	2243	4333	Акетское	1
2	ამაღლების	5	685	171	856	1697	2033	3730	Амаглебское	2
3	ასკანის	5	514	49	563	1375	1419	2794	Асканское	3
4	აცანის	1	355	8	363	859	875	1734	Ацанское	4
5	ბახვის	7	636	—	636	1416	1586	3002	Бахвское	5
6	ბუკის ციხის	3	261	7	268	590	680	1270	Букисцихское	6
7	გურიანთის	6	521	31	552	1293	1309	2602	Гуриантское	7
8	დვაბზუს	8	985	—	985	2215	2393	4608	Двабзуское	8
9	დიდი-ვანის	5	222	5	227	597	565	1162	Диди-Ванское	9
10	ერკეთის	6	421	6	427	992	1104	2096	Еркетское	10
11	ზემო-სურების	2	326	17	343	884	821	1705	Земосуребское	11
12	ზემო-ხეთის	5	286	19	305	662	706	1368	Земохетское	12
13	კოხნარის	4	500	34	534	1139	1300	2439	Кохнарское	13
14	ლანჩხუთის	4	668	122	790	1813	1871	3684	Ланчхутское	14
15	ლიხაურის	8	650	57	707	1581	1694	3275	Лихаурское	15
16	მამათის	2	305	13	318	650	678	1328	Маматское	16
17	მიქელ-გაბრიელ	3	383	12	395	930	1013	1943	Микел-Габриельское	17
18	ნაგომარის	4	359	82	441	920	1068	1988	Нагомарское	18
19	ნიგოითის	5	708	45	753	1551	1668	3219	Нигоитское	19
20	ნინოშვილის	7	655	26	681	1571	1547	3118	Ниношвильское	20
21	ოზურგეთის	5	565	48	613	1402	1481	2883	Озургетское	21
22	სამხთოს	2	458	79	537	1312	1167	2479	Самхтосское	22
23	საჭამიასერის	4	1189	10	1199	1028	1121	2149	Сачамиасерское	23
24	სილაურია	1	182	5	187	439	435	874	Силаурское	24
25	სურების	4	159	10	169	469	429	898	Суребское	25
26	სუფსის	13	808	160	968	2315	2289	4604	Супсское	26
27	შემოქმედის	8	876	74	950	2060	2234	4294	Шемокмедское	27
28	შუხუთის	1	419	32	451	971	1092	2063	Шухутское	28
29	ჩიბათის	5	907	52	959	2203	2296	4499	Чибатское	29
30	ჩოჩხათის	6	691	13	704	1745	1770	3515	Чочхатское	30

რიგის №№	მაზრების და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი Число дворов: გლეხური ტიპის Крест. типа	სხვა Прочих	სულ Всего	მოსახლეობა Население: მამრ. სქ. Муж. пола	მდედრ. სქ. Женс. пола	ორივე სქესი Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
31	ჩოხატაურის	7	1102	245	1347	3024	3316	6340	Чохатаурское	31
32	ძიმითის	2	349	6	355	698	793	1491	Дзимитское	32
33	ხევის	8	557	15	572	1617	1559	3176	Хевское	33
34	ხვარბეთის	4	718	37	755	1874	1918	3792	Хварбетское	34
35	ხიდისთავის	9	885	227	1112	2246	2745	4991	Хидиставское	35
36	ჯუმათის	3	362	3	365	854	849	1703	Джуматское	36
37	ჯურუყვეთის	2	502	27	529	1206	1284	2490	Джурухевское	37
	რაჭის	**121**	**11873**	**179**	**12052**	**27100**	**35528**	[redacted]	**Рачинсний**	
1	აბარის	3	468	3	471	1506	1488	2994	Абарское	1
2	ამბროლაურის	6	379	19	398	833	1066	1899	Амбролаурское	2
3	ბარის	5	534	11	545	937	1494	2431	Барское	3
4	ბუგეულის	6	635	—	635	1297	1727	3024	Бугеульское	4
5	გლოლის	1	100	1	101	434	487	921	Глолское	5
6	ზვარეთის	12	851	8	859	1674	2528	4202	Зваретское	6
7	ზნაკვის	4	493	34	527	960	1369	2329	Знаквское	7
8	ნამანევის	4	371	—	371	840	1133	1973	Наманевское	8
9	ნიკორწმინდის	5	800	30	830	1535	2296	3831	Никорцминдское	9
10	ონის	17	890	1	891	2368	2743	5111	Онское	10
11	პატარა-ონის	7	531	21	552	1127	1555	2682	Патара-Онское	11
12	სადმელის	5	724	8	732	1642	2034	3676	Садмельское	12
13	სორის	5	443	—	443	1082	1273	2355	Сорское	13
14	სხვავის	2	507	20	527	936	1386	2322	Схвавское	14
15	უწერის	4	451	2	453	1285	1537	2822	Уцерское	15
16	ღების	2	619	1	620	1964	2257	4221	Гебское	16
17	ცახის	4	292	—	292	632	840	1472	Цахское	17
18	წედისის	4	352	5	357	720	1227	1947	Цедисское	18
19	წხმორის	7	404	—	404	844	1283	2127	Цхморское	19
20	წესის	5	649	9	658	1517	1869	3386	Цесское	20
21	ხვანჭკარის	3	521	2	523	1350	1574	2924	Хванчкарское	21
22	ხოტევის	10	859	4	863	1617	2362	3979	Хотевское	22
	სენაკის	**186**	**25263**	**1917**	**27180**	**58206**	**62439**	**120645**	**Сенансний**	
1	აბაშის	20	2629	496	3125	6659	7325	13984	Абашское	1
2	ბანძის	11	2377	180	2557	5701	6349	12050	Бандзское	2

რიგის №№	მაზრების და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი Число дворов: გლეხური ტიპის Крест. типа	სხვა Прочих	სულ Всего	მოსახლეობა Население: მამრ. სქ. Муж. пола	მდედრ. სქ. Женс. пола	ორივე სქესი Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
3	თამაკონის	13	1405	1[illegible]	1417	3297	3575	687[illegible]	Тамаконское	3
4	თეკლათის	21	3303	231	3534	6011	6361	12372	Теклатское	4
5	მარნის	15	2261	394	2655	5607	6103	11710	Марнское	5
6	მარტვილის	15	2415	264	2679	5777	6455	12232	Мартвильское	6
7	ნაესაკოვოს	7	954	—	954	1948	2027	3975	Наесаковское	7
8	სალხინოს	20	2033	11	2044	5252	5312	10564	Салхинское	8
9	სუჯუნის	8	1208	138	1346	2947	3210	6157	Суджунское	9
10	ფოცხოს	13	1789	37	1826	3773	4033	7806	Поцховское	10
11	ძველი-სენაკის	9	1163	48	1211	2840	3014	5854	Дзвели-Сенакское	11
12	ჩალადიდის	9	585	33	618	1427	1140	2567	Чаладидское	12
13	ხორშის	14	1827	73	1900	4111	4335	8446	Хоршиское	13
14	ჯოლევი-აბედათის	8	1314	—	1314	2856	3200	6056	Джолеви-Абедат.	14
	სიღნაღის	**141**	**28909**	**2564**	**31473**	**77217**	**68688**	**145905**	**Сигнахский**	
1	ანაგის	1	1130	68	1198	2552	2501	5053	Анагское	1
2	არაშენდის	5	719	57	776	1964	1703	3667	Арашендское	2
3	აფენის	13	1109	15	1124	2688	2437	5125	Апенское	3
4	ახაშენის	3	1108	33	1141	2772	2579	5351	Ахашенское	4
5	ბაისუბნის	17	1234	8	1242	3459	3076	6535	Баисубанское	5
6	ბაკურციხის	3	895	63	958	2274	2032	4306	Бакурцихское	6
7	ბოდბის	2	1027	33	1060	2492	2306	4798	Бодбийское	7
8	ბოდბის-ხევის	1	791	225	1016	2174	2203	4377	Бодбис-Хевское	8
9	გურჯაანის	3	2047	260	2307	5433	4914	10347	Гурджаанское	9
10	ვარდისუბნის	15	1699	24	1723	3945	3376	7321	Вардисубанское	10
11	ვაქირის	1	931	40	971	1992	1952	3944	Вакирское	11
12	ველისციხის	2	238	35	273	606	547	1153	Велисцихское	12
13	ზემო-მაჩხაანის	2	970	31	1001	2341	2099	4440	Земо-Мачхаанское	13
14	ზემო-ქედის	4	591	30	621	1505	1419	2924	Земо-Кедское	14
15	იორ-მუღანლოს	7	850	10	860	2203	1969	4172	Иор-Мугандиское	15
16	კაკაბეთის	3	1320	94	1414	3488	3248	6736	Какабетское	16
17	კარდანახის	1	1323	31	1354	2948	2839	5787	Кардавахское	17
18	კაჭრეთის	4	1074	33	1107	2756	2493	5249	Качретское	18
19	ლაგოდეხის	11	1231	176	1407	3709	3116	6825	Лагодехское	19
20	ლელიანის	13	810	2	812	2158	2131	4289	Лелианское	20
21	მაღაროს	3	845	41	886	2080	2010	4090	Магарское	21
22	მირზაანის	5	1277	34	1311	3068	2869	5937	Мирзаанское	22

რიგის №№	მაზრის და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი Число дворов: გლეხური ტიპის Крест. типа	სხვა Прочих	სულ Всего	მოსახლეობა Население: მამ. სქ. Муж. пола	მდედრ. სქ. Жен. пола	ორივე სქესი Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
23	ნუკრიანის	3	435	563	998	2213	2159	4372	Нукрианское	23
24	საქობოს	3	1076	330	1406	2902	2651	5553	Сакобское	24
25	ტიბაანის	6	1232	22	1254	3040	2879	5919	Тибаанское	25
26	ქვემო-მაჩხაანის	2	658	45	703	1515	1487	3002	Квемо-Мачхаанское	26
27	ყანდაურის	4	793	46	839	2086	1915	4001	Кандаурское	27
28	წით. წყაროს	3	816	181	997	2279	2295	4574	Цители-Цкароское	28
29	ჯუგაანის	1	680	34	714	1478	1479	2957	Джугаанское	29
30	ალაზნის არხზე მომუშ.	—	—	—	—	1206	—	1206	Рабочие Алазан. канала	30
31	შირაქის მეცხვარეები	—	—	—	—	1891	4	1895	Ширакск. овцеводы	31
	ტფილისის	**379**	**28592**	**2881**	**31473**	**79118**	**75598**	**154716**	**Тифлиссний**	
1	ავჭალის	14	777	340	1117	2646	2437	5083	Авчальское	1
2	არტანის	11	228	—	228	476	470	946	Артанское	2
3	ასურეთის	12	1176	218	1394	3190	2979	6169	Асуретское	3
4	ალბულაღის	21	1690	356	2046	5386	5032	10418	Агбулагское	4
5	ალთაგლიის	7	711	79	790	1976	1715	3691	Агтаглиское	5
6	აშკალის	8	924	4	928	2844	2869	5713	Ашкальское	6
7	ბოგვის	9	627	30	657	1532	1347	2879	Богвинское	7
8	გომბორის	18	612	76	688	1824	1637	3461	Гомборское	8
9	დიღომის	18	841	54	895	2257	2154	4411	Дигомское	9
10	დუმანისის	12	316	4	320	1186	1074	2260	Думаниское	10
11	ზემო-ერწოს	33	1296	40	1336	3216	3109	6325	Земо-Эрцойское	11
12	ზემო-თიანეთის	14	529	4	533	1186	1202	2388	Земо-Тионетское	12
13	ზემო-წალკის	10	1179	8	1187	3623	3755	7378	Земо-Цалкинское	13
14	თელეთის	6	726	129	855	2084	1875	3959	Телетское	14
15	თრიალეთის	13	1439	14	1453	4363	4287	8650	Триалетское	15
16	ირაგის	7	356	58	414	933	1030	1963	Ирагское	16
17	მანავის	4	554	42	596	1429	1436	2865	Манавское	17
18	მანგლისის	26	1313	43	1356	4148	3919	8067	Манглисское	18
19	მარტყოფის	6	1345	83	1428	3544	3218	6762	Марткобское	19
20	მცხეთის	5	126	33	159	250	230	480	Мцхетское	20
21	ნორიოს	6	991	22	1013	2572	2375	4947	Норийское	21
22	პატარძეულის	4	900	44	944	2198	2144	4342	Патардзеульское	22
23	პრიუტის	21	442	31	473	1480	1309	2789	Приютское	23
24	საგარეჯოს	6	1943	306	2249	5038	4863	9901	Сагареджинское	24
25	სართიჭალის	9	1533	137	1670	3596	3525	7121	Сартичальское	25
26	ქვემო-ერწოს	13	488	8	496	1102	1092	2194	Квемо-Эрцойское	26
27	ქვემო-თიანეთის	18	742	122	864	1905	1862	3767	Квемо-Тионетское	27

რიგის №№	მაზრების და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი / Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი / Число дворов: გლეხური ტიპის / Крест. типа	სხვა / Прочих	სულ / Всего	მოსახლეობა / Население: მამრ. სქ. / Муж. пола	მდედრ. სქ. / Жен. пола	ორივე სქესი / Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
28	ქვემო-წალკის	15	1886	35	1921	5519	5947	11466	Квемо-Цалкинское	28
29	ყარაიაზის	20	1983	284	2267	4164	3895	8359	Караязское	29
30	წავკისის	9	597	166	763	2023	1804	3827	Цавкисское	30
31	წყნეთის	4	322	111	433	1128	1007	2135	Цхнетское	31
	ფოთის რაიონი								**Потиисний район**	
1	პატარა ფოთი	1	51	3	54	161	96	257	Патара-Поти	1
	ქუთაისის	**262**	**45526**	**2444**	**47970**	**110992**	**114387**	**225379**	**Кутаиссний**	
1	ამაღლების	4	1024	21	1045	2500	2535	5035	Амаглебское	1
2	ბაღდადის	14	2077	97	2174	5494	5394	10888	Багдадское	2
3	ბაშის	3	551	65	616	1304	1400	2704	Башское	3
4	გამოჩინებულის	14	1319	113	1432	2965	3296	6261	Гамочинебульское	4
5	გოდოგნის	3	641	—	641	1644	1562	3206	Годоганское	5
6	გომის	15	1274	61	1335	3159	3283	6442	Гомское	6
7	გორას	8	1807	—	1807	4588	4308	8896	Горасское	7
8	გორდის	6	880	—	880	2165	2214	4379	Гордиское	8
9	გუბის	3	346	12	358	760	822	1582	Губисское	9
10	გურნის	7	964	8	972	2366	2387	4753	Гурниское	10
11	დვალიშვილების	3	828	5	833	2156	2150	4306	Двалишвилебское	11
12	დიდი-ჯიხაიშის	1	1462	47	1509	3046	3537	6583	Диди-Джихаиское	12
13	ეწერის	1	477	44	521	1180	1246	2426	Ецерское	13
14	ვანის	12	2003	179	2182	5364	5366	10730	Ванское	14
15	ზედა-სიმონეთის	4	1034	—	1034	2626	2519	5145	Зеда-Симонетское	15
16	ზეკარის	5	418	2	420	1185	1024	2209	Зекарское	16
17	იანეთის	1	414	40	454	986	1009	1995	Ианетское	17
18	კიკნაველეთის	5	698	—	698	1826	1738	3564	Кикнавелетское	18
19	კინჩხის	4	482	—	482	1212	1213	2425	Кинчхское	19
20	კულაშის	4	1458	607	2065	4572	4959	9531	Кулашское	20
21	კუხის	3	660	92	752	1458	1746	3204	Кухское	21
22	მაღლაკის	2	1037	32	1069	2510	2628	5138	Маглакское	22
23	მუხიანის	3	530	17	547	1262	1336	2598	Мухианское	23
24	ნახახულევის	7	1490	107	1597	3170	3844	7014	Нахахулевское	24
25	ობჩის	1	853	—	853	2155	2166	4321	Обчинское	25
26	ორპირის	22	1813	5	1818	4482	4616	9098	Орпирское	26
27	ოფურჩხეთის	7	729	13	742	1802	1784	3586	Опурчхетское	27

ცხრილი 1 (გაგრძელება)

Таблица 1 (Продолжение)

რიგის №№	მაზრების და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი Число дворов: გლეხური ტიპის Крест. типа	სხვა Прочих	სულ Всего	მოსახლეობა Население: მამ. სქ. Муж. пола	მდედრ. სქ. Женс. пола	ორივე სქესი Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
28	პატრიკეთის	3	1207	14	1221	2736	2852	5588	Патрикетское	28
29	რიონის	6	701	19	720	1704	1766	3470	Рионское	29
30	როდინოულის . . .	5	472	37	509	1209	1124	2333	Родинаульское	30
31	საპაიჩაოს	10	547	—	547	1422	1372	2794	Сапаичаосское	31
32	საყულიის	2	842	10	852	1850	1932	3782	Сакульское	32
33	საწირის	14	1213	320	1533	3683	3881	7564	Сацирское	33
34	სვირის	3	1528	22	1550	3798	3651	7449	Свирское	34
35	ტობანიერის	13	1568	2	1570	3560	3821	7381	Тобаниерское	35
36	უხუთის	3	729	14	743	1855	1810	3665	Ухутское	36
37	ფარცხანაყანევის . .	1	1824	73	1897	2672	2805	5477	Парцханаканевское	37
38	ქვედა-სიმონეთის . .	3	1276	—	1276	3158	3153	6311	Кведа-симонетское	38
39	ქვიტირის	6	1049	28	1077	2633	2676	5309	Квитирское	39
40	ღანირ-ქვიტირის . .	3	754	120	874	1745	2054	3799	Ганир-Квитирское	40
41	ღანირ-ჯაგნის	3	443	54	497	1003	1183	2186	Ганир-Чагниское	41
42	ცხუნკურის	7	1156	5	1161	2640	2905	5545	Цхункурское	42
43	წითელხევის	4	651	—	651	1575	1569	3144	Цителхевское	43
44	წყალტუბოს	9	1643	37	1680	3974	4045	8019	Цхалтубское	44
45	ჭოგნარის	5	654	122	776	1838	1706	3544	Чогнарское	45
	შორაპნის	**258**	**35124**	**1781**	**36905**	**90154**	**87992**	**178146**	**Шорапанский**	
1	ამაშუკეთის	18	2030	2	2032	5116	4836	9952	Амашукетское	1
2	არგვეთის	21	1906	5	1911	4971	5153	10124	Аргветское	2
3	თერჯოლის	6	2025	75	2100	4872	4868	9740	Терджольское	3
4	კაცხის	15	2471	65	2536	6127	6166	12293	Кацхское	4
5	კიცხის	10	1472	5	1477	3345	3176	6521	Кицхское	5
6	კლდეეთის	10	1746	—	1746	4216	4162	8378	Клдеетское	6
7	კორბოულის	17	2293	16	2309	6320	5916	12236	Корбоульское	7
8	მოლითის . . .	19	1451	78	1529	3908	3722	7630	Молитское	8
9	პერევისის	23	2994	601	3595	8230	7530	15760	Перевисское	9
10	საზანოს	6	1522	—	1522	3797	3813	7610	Сазаноское	10
11	საქარის	5	1272	—	1272	3164	3229	6393	Сакарское	11
12	საჩხერის	13	1295	19	1314	3582	3712	7294	Сачхерское	12
13	ქვაციხის	13	2171	35	2206	5211	5111	10322	Квацихское	13
14	კორეთის	9	1496	1	1497	4023	4058	8081	Коретское	14
15	შორაპნის	14	2868	59	2927	6868	6596	13464	Шорапанское	15
16	ჩხარის	10	1394	87	1481	3653	3596	7249	Чхарское	16

რიგის №№	მაზრების და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი Число дворов: გლეხური ტიპის Крест. типа	სხვა Прочих	სულ Всего	მოსახლეობა Население: მამ. სქ. Муж. пола	მდედრ. სქ. Жен. пола	ორივე სქესი Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
17	ძირულის	16	1743	124	1867	4340	4260	8600	Дзирульское	17
18	წირქვალის	11	1354	60	1414	3720	3667	7387	Цирквальское	18
19	ხარაგოულის	22	1621	549	2170	4691	4421	9112	Харагоульское	19
	აფხაზეთის ს.ს.რ.[1])	**480**	**32405**	**1319**	**33724**	**87195**	**81042**	**168237**	**С.С.Р. Абхазии[1])**	
	გაგრის	**21**	**1036**	**156**	**1192**	**3444**	**2847**	**6291**	**Гагринский уезд**	
1	ახალი გაგრის	1	81	—	81	237	220	457	Ново-Гагринский	1
2	ალახაძის	3	220	36	256	859	763	1622	Алахадзинский	2
3	კალდახვარის	7	285	64	349	851	752	1603	Калдахварский	3
4	კოლხიდის	4	275	18	293	967	674	1641	Колхидский	4
5	ხოლოდნაია რეჩკ.	6	175	38	213	530	438	?68	Холодная речка	5
	გალის	**103**	**10731**	**91**	**10822**	[illegible]	**24641**	**50071**	**Гальский уезд**	
1	აგუ-ბედიის	4	185	—	185	414	381	795	Агу-бедийский	1
2	აჩიგვარის	3	188	7	195	449	353	802	Ачикварский	2
3	გაგიდო-ნაჭკად.	2	193	3	196	456	434	890	Гагидо-Начкодовский	3
4	პ. გალის	1	258	20	278	664	594	1258	М. Гальский	4
5	გუმურიშის	2	248	2	250	593	569	1162	Гумуришский	5
6	1-გუდავის	3	369	—	369	865	796	1661	Гудавский I-й	6
7	II-გუდავის	3	252	5	257	611	493	1104	Гудавский II-й	7
8	დიხაზურგის	6	325	—	325	742	749	1491	Дихазургский	8
9	ზ. ბარღების	2	347	—	347	799	815	1614	В. Баргебский	9
10	თაგილონის	2	398	1	399	1016	970	1986	Тагелонский	10
11	ლეკუხონის	7	283	—	283	696	604	1300	Лекухонский	11
12	მე-II ბედიის	4	335	—	335	792	725	1517	Бедийский II-й	12
13	მუხურის	7	565	—	565	1384	1287	2671	Мухурский	13
14	ნაბაკევის	1	288	8	296	776	731	1507	Набакевский	14
15	ნაჭკადოვის	2	338	5	343	760	752	1512	Начкадовский	15
19	ოქუმის	1	477	4	481	1113	1096	2209	Окумский	16
17	ოტობაიას	3	692	17	709	1823	1744	3567	Отобайский	17
18	პირველი ბედიის	5	377	7	384	808	759	1567	Бедийский I-й	18
19	პირვ. გალის	3	446	2	448	1002	1048	2050	Гальский I-й	19
20	რეკის	5	349	—	349	780	788	1568	Рекинский	20
21	რეფი-შეშელეთის	4	685	—	685	1462	1458	2920	Репо-Шешелетский	21

[1]) აფხაზეთის ს. ს. რესპუბლიკაში თემების ნაცვლად სოფლის საბჭოებია.

В С. С. Р. Абхазии взамен темских единиц имеются сельсоветы.

რიგის №№	მაზრების და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი Число дворов: გლეხური ტიპის Крест. типа	სხვა Прочих	სულ Всего	მოსახლეობა Население: მამრ. სქ. Муж. пола	მდედრ. სქ. Жен. пола	ორივე სქესი Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
22	საბერიოს	9	603	—	603	1405	1480	2885	Саберийский	22
23	სიდო-ნაბაკევის	1	192	—	192	455	476	931	Сидо-Набакеевский	23
24	ქვ. ბარღების	2	323	9	332	738	727	1465	Нижне-Баргебский	24
25	ჩხორტოლის	3	288	—	288	688	673	1361	Чхортольский	25
26	ცხირის	8	598	—	598	1508	1442	2950	Цхирский	26
27	ცხირო-გალის	4	294	—	294	661	694	1355	Цхиро-Гальский	27
28	ჭუბურის ხინჯის	5	640	1	641	1418	1488	2906	Чубурис-Хинджиский	28
29	ხუმუშკურის	3	235	—	235	552	515	1067	Хумушкурский	29
	გუდაუთის	**117**	**4943**	**129**	**5072**	**14217**	**12987**	**27204**	**Гудаутский**	
1	აბგარხუკის	11	498	3	501	1319	1312	2631	Абгархукский	1
2	ანუხვის (აფხ.)	5	171	—	171	520	489	1009	Анухва-Абхазский	2
3	ანუხვის (სომხ.)	7	201	6	207	661	606	1267	Анухва-Армянский	3
4	აჩანდარის	7	304	6	310	912	862	1774	Ачандарский	4
5	აცანის	4	194	—	194	509	478	987	Ацанский	5
6	ბომბორის	1	75	3	78	198	163	361	Бомборский	6
7	ბარმიშის	4	108	—	108	276	207	483	Бармишский	7
8	ბაკლანოვკის	1	74	5	79	193	162	355	Баклановский	8
9	ბლაბურხვის	6	174	—	174	497	430	927	Блабурхвинский	9
10	დურიფშის	8	295	10	305	817	789	1606	Дурипшский	10
11	ზვანდრიფშის	7	214	2	216	571	519	1090	Звандрипшский	11
12	კავაკლუკის	5	341	19	360	1076	1005	2081	Каваклукский	12
13	კალდახვარის	4	131	—	131	350	304	654	Калдахварский	13
14	ლიძავის	4	106	21	127	381	255	636	Лидзавский	14
15	ლიხნის	4	648	—	648	1609	1451	3060	Лихненский	15
16	მუგუძირხვის	5	259	—	259	616	618	1234	Мугудзирхвинский	16
17	მცარის	8	182	7	189	679	590	1269	Мцарский	17
18	ოთხარის	6	284	3	287	795	768	1563	Отхарский	18
19	პეტრე-პავლეს	1	95	9	104	285	261	546	Петро-Павловский	19
20	ფსირცხის	10	199	8	207	607	564	1171	Псырцхинский	20
21	ჯირხვის	8	390	4	394	1047	968	2015	Джирхвинский	21
22	სახ. მამულ. „ფსირცხა"	1	—	23	23	299	186	485	Совхоз „Псирцха"	22
	კოდორის	**87**	**6005**	**155**	**6160**	**15579**	**14074**	**29653**	**Кодорский**	
1	ათარუ—აფხაზის	5	328	—	328	888	837	1725	Атару-Абхазский	1
2	ათარუ—სომხის	8	255	25	280	854	708	1562	Атару-Армянский	2

რიგის №№	მაზრების და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი Число дворов			მოსახლეობა Население			Наименование уездов и теми	№№ по порядку
			გლეხური ტიპის Крест. типа	სხვა Прочих	სულ Всего	მამ. სქ. Муж. пола	მდედრ. სქ. Жен. пола	ორივე სქესი Об. пола		
3	აძიუბჟის	5	252	12	264	714	563	1277	Ацзюбжинский	3
4	ბესლახუბის	2	189	—	189	496	412	908	Беслахубский	4
5	გუფის	11	598	—	598	1538	1398	2936	Гуиский	5
6	თამიშის	6	335	18	353	800	664	1464	Тамышский	6
7	თხინის	3	209	—	209	468	425	893	Тхинский	7
8	ილორის	6	403	—	403	953	858	1811	Илорский	8
9	კინდიგის	1	129	2	131	296	275	571	Киндигский	9
10	კაჩარის	4	386	8	394	859	773	1632	Качарский	10
11	ლაბრინის	2	125	—	125	443	409	852	Лабринский	11
12	მოქვის	5	491	16	507	1281	1191	2472	Моквиский	12
13	ოხურის	3	106	—	106	248	232	480	Охурский	13
14	ტყვარჩელის	4	392	—	392	998	955	1953	Тkварчельский	14
15	ფოქვეშის	5	393	—	393	945	914	1859	Поквешский	15
16	ქვითაულის	5	401	—	401	939	858	1797	Квитаульский	16
17	ჭილოვის	7	595	14	609	1552	1444	2996	Чиловский	17
18	ჯალის	1	79	8	87	208	172	380	Джальский	18
19	ჯღერდის	4	339	52	391	1099	986	2085	Джгердинский	19
	სოხუმის მაზრა	**152**	**9690**	**788**	**10478**	**28525**	**26493**	**55018**	**Сухумский уезд**	
1	ანდრეევის	4	270	4	274	727	674	1401	Андреевский	1
2	აზანთის	9	440	19	459	1288	1209	2497	Азантский	2
3	აჯარის	8	306	4	310	867	831	1698	Аджарский	3
4	ბაბუშერის	3	578	4	582	1441	1249	2690	Бабушерский	4
5	ბეშკარდაშის	6	259	28	287	792	813	1605	Бешкардашский	5
6	გუმისტის	8	853	42	895	2611	2371	4982	Гумистинский	6
7	გულრიფშის	9	773	178	951	2612	2312	4924	Гульрипшский	7
8	დრანდის	4	422	27	449	1327	1280	2607	Драндский	8
9	ეკატერინეს	8	572	18	590	1516	1486	3002	Екатерининский	9
10	ეშერის	12	701	56	757	2201	1785	3986	Эшерский	10
11	ვოლოდარის	9	652	76	728	2039	1853	3892	Володарский	11
12	ვლადიმიროვის	3	238	20	258	573	588	1161	Владимирский	12
13	კონსტანტინოვის	4	485	8	493	1096	1053	2149	Константиновский	13
14	ლატის	12	274	18	292	734	694	1428	Латский	14
15	მიხაილოვის	6	486	21	507	1314	1341	2655	Михайловский	15
16	მერხეულის	5	664	27	691	1977	1856	3833	Мерхеульский	16
17	ნიკოლაევო-ანასტ.	7	366	1	367	1073	971	2044	Николаево-Анастас.	17

რიგის №№	მაზრის და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი Число дворов: გლეხური ტიპის Крест. типа	სხვა Прочих	სულ Всего	მოსახლეობა Население: მამ. სქ. Муж. пола	მდედრ. სქ. Жен. пола	ორივე სქესი Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
18	ოლგინსკის	9	531	24	555	1557	1501	3058	Ольгинский	18
19	ფსხუს	1	66	—	66	167	158	325	Псхойский	19
20	წებელდის	26	820	213	1033	2780	2626	5406	Цебельдинский	20
	აჭარისტან. ა.ს.ს.რ.	**286**	**12130**	**1440**	**13570**	**42285**	**39027**	**81312**	**А.С.С.Р. Аджаристана**	
	აჭარის-წყლის მაზ.	**42**	**1063**	**170**	**1233**	**3725**	**3257**	**6982**	**Аджарисцхальский**	
1	აჭარის ალმართის . .	14	308	12	320	1134	1035	2169	Аджарис-Агмарти	1
2	დოლოგანის	19	584	143	727	2109	1798	3907	Дологанское	2
3	ქვედა-მარადიდის . .	9	171	15	186	482	424	906	Кведа-Марадидское	3
	ქედის მაზრა	**38**	**1838**	**85**	**1923**	**5935**	**5336**	**11271**	**Кедский**	
1	მერისის თემი	6	293	4	297	918	833	1751	Мерисское	1
2	ქედის	22	951	65	1016	3170	2798	5968	Кедское	2
3	ცხმორისის	10	594	16	610	1847	1705	3552	Цхморисское	3
	ქობულეთის	**44**	**2795**	**547**	**3342**	**9369**	**8799**	**18168**	**Кобулетский**	
1	კინტრიშის თემი . .	11	776	47	823	2477	2370	4847	Кинтришское	1
2	ქობულეთის	8	645	81	726	2178	2137	4315	Кобулетское	2
3	ჩაქვის	12	936	357	1293	3128	2849	5977	Чаквинское	3
4	ჭახათის	8	271	4	275	899	866	1765	Чахатское	4
5	ქალ. ქობულეთ. გან. სოფლები	5	167	58	225	687	577	1264	Окрест. села гор. Кобулеты	5
	ჭოროხის	**32**	**2505**	**474**	**2979**	**7912**	**7411**	**15323**	**Чорохский**	
1	გონიის თემი	8	567	82	649	1756	1537	3293	Гонийское	1
2	კახაბერის	10	758	86	844	2254	2087	4341	Кахаберское	2
3	ორთა-ბათომის . . .	14	1180	306	1486	3902	3787	7689	Орта-Батумское	3
	ხულოს	**130**	**3929**	**164**	**4093**	**15344**	**14224**	**29568**	**Хулосский**	
1	რიყეთის თემი . . .	19	507	33	540	2704	2434	5138	Рикетское	1
2	სხალთის	24	820	38	858	3304	2988	6292	Схалтское	2
3	უჩამბის	13	416	9	425	1570	1455	3025	Учамбское	3

ცხრილი 1 (გაგრძელება)

რიგის №№	მაზრების და თემების დასახელება	დასახლ. ადგილ. რიცხვი Число нас. пунк.	მეკომურთა რიცხვი Число дворов: გლეხური ტიპის Крест. типа	სხვა Прочих	სულ Всего
4	ყარადერის	17	492	7	499
5	ჭვანის	26	733	21	754
6	ხულოს	17	545	6	551
7	ღორჯომის	14	416	50	466
	სამხ. ოსეთის ავტ.[1] ოლქი	**536**	**12704**	**154**	**12858**
1	ანდორეთის	69	1317	2	1319
2	ახალგორის	45	1219	91	1310
3	ბელოთის	32	427	—	42…
4	კუდაროს	39	710	3	713
5	ლეხურის	40	937	—	93…
6	მონასტრის . . .	74	952	3	955
7	ორტევის	24	1035	2	103…
8	ოქონის	37	1233	9	124…
9	როკის	42	382	—	382
10	ყემულთის	23	387	1	388
11	ყორნისის	15	846	—	846
12	ცხინვალის	27	1565	27	159…
13	წუნარის	30	913	—	913
14	ჯავის	39	781	16	797
	სულ რესპუბლიკაში	**4776**	**392296**	**23259**	**415555**

[1] სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქში თემების ნაცვლად რაიონებია.

მოსახლეობა Население: მამ. სქ. Муж. пола	მდედრ. სქ. Жен. пола	ორივე სქესი Об. пола	Наименование уездов и теми	№№ по порядку
1598	1517	3115	Карадерское	4
2460	2337	4797	Чванское	5
1937	1808	3745	Хулосское	6
1771	1685	3456	Горджомское	7
42585	**38948**	**81533**	**Ав. Об. Юго-Осетии[1])**	
4976	4431	9407	Андоретское	1
4088	3721	7809	Ахалгорское	2
1380	1174	2554	Белотское	3
2790	2700	5490	Кударское	4
3515	2924	6439	Лехурское	5
3367	3128	6495	Монастырское	6
3138	2868	6006	Ортевское	7
3737	3656	7393	Оконское	8
1571	1432	3003	Рокское	9
1423	1272	2695	Кемултское	10
2566	2436	5002	Корнисское	11
4796	4333	9129	Цхинвальское	12
2946	2763	5709	Цунарское	13
2292	2110	4402	Джавское	14
1044073	**1027389**	**2071462**		

[1]) В Авт. Области Юго-Осетии взамен темских единиц имеются районы.

ქალაქთა მოსახლეობა
Городское население

რიგის №№	ქალაქები / Города	მფლობელობათა რიცხვი / Число владений	საცხოვრებ. ბინებ-ბის რიცხვი / Чис. жил. квартир.	შედგ. სოჯახთ ბინათ. რიცხვ. / Число составл. семейных карт.	მოსახლეობა / Население: მამრ. სქესი / Муж. пола	მდედრ. სქ. / Женск. пола	ორივე სქესი / Об. пола	ქალაქები / Города	№№ по порядку
	ქალაქები	**52843**	**115505**	**146968**	**262213**	**272648**	**534861**	**Города**	
1	ახალქალაქი	736	739	723	1815	1666	3481	Ахалкалаки	1
2	ახალციხე	1918	2430	2377	4990	5029	10019	Ахалцих	2
3	ბათომი	509	2348	1225	2628	2615	5243	Батум	3
4	ბორჯომი	3482	12936	13673	23064	22386	45450	Боржом	4
5	გორი	1515	2615	2537	4925	5267	10192	Гори	5
6	გუდაუთი	692	742	1098	1741	1795	3536	Гудауты	6
7	დუშეთი	283	496	504	982	1114	2096	Душет	7
8	ზესტაფონი	1040	927	1086	2696	2723	5419	Зестафони	8
9	ზუგდიდი	1316	1321	1263	2.83	2681	5464	Зугдиди	9
10	თელავი	1843	2673	2482	4120	4646	8766	Телав	10
11	ლიუქსემბურგი	608	1305	1736	3096	2555	5651	Люксембург	11
12	ოზურგეთი	1288	1366	1439	2647	2947	5594	Озургети	12
13	ონი	434	585	612	1427	1481	2908	Они	13
14	ოჩემჩირე	830	777	799	1712	1678	3390	Очемчири	14
15	სამტრედია	2861	3366	3049	6826	6987	13813	Самтреди	15
16	სენაკი	1212	1314	1339	2818	2660	5478	Сенаки	16
17	სიღნაღი	711	1226	1033	2003	2113	4116	Сигнах	17
18	სოხუმი	1774	5423	6131	9867	10165	20032	Сухум	18
19	ტფილისი	13507	52321	82789	137560	145358	282918	Тифлис	19
20	ფოთი	2356	2493	3233	6704	6405	13109	Поти	20
21	ქუთაისი	7456	10711	10161	22126	23628	45754	Кутаис	21
22	შაუმიანი	1011	1502	1351	2822	2987	5809	Шаумян	22
23	ცხინვალი	584	587	1081	2371	2060	4431	Цхинвали	23
24	ჭიათურა	1064	1436	1323	2771	2791	5562	Чиатуры	24
25	ხაშური	1054	1775	1808	3607	4013	7620	Хашуры	25
26	ხონი	2559	2091	2116	4112	4898	9010	Хони	26

რიგის №№	ქალაქის ტიპის დასახლებული ადგილები Посел. гортипа	მფლობელობათა რიცხვი Число владений	საცხოვრებ. ბინების რიცხვი Чис. жил. квартир.	ოჯახ. საოჯახო ბინათ. რაოდენ. Число составл. семейных карт.	მოსახლეობა / Население: მამრ. სქესი Муж. пола	მდედრ. სქ. Жен. пола	ორივე სქესი Об. пола	ქალაქის ტიპის დასახლებ. ადგილები Посел. гортипа	№№ по порядку
	ქალ. ტიპის დასახლ. ადგილები	**6447**	**9987**	**8306**	**17820**	**17244**	**35064**	**Насел. городск. типа . . . . .**	
1	აბასთუმანი	119	1065	411	707	536	1243	Абастуман	1
[illegible]	ბაკურიანი	147	532	205	455	446	901	Бакуриани	2
[illegible]	გაგრა	421	1127	1100	1948	1711	3659	Гагры	3
4	ველისციხე	1302	1449	1390	2968	2963	5931	Велисцихе	4
5	ლაგოდეხი	258	234	377	826	741	1567	Лагодехи	5
6	ლანჩხუთი	927	982	841	1753	1963	3716	Ланчхуты	6
7	მანგლისი	271	686	455	866	866	1732	Манглис	7
8	მცხეთა	254	350	345	688	802	1490	Мцхет	8
9	საჩხერე	493	833	539	1357	1394	2751	Сачхери	9
10	სურამი	825	1025	967	2210	2400	4610	Сурам	10
11	ტყვიბული	95	185	127	805	221	1026	Тквибули	11
12	ქობულეთი	345	531	469	896	895	1791	Кобулеты	12
13	ყულევი	201	183	191	428	430	858	Кулеви	13
14	ჩხარი	350	275	322	675	673	1348	Чхари	14
15	წაღვერი	123	226	129	291	305	596	Цагвери	15
16	ცაგერი	316	304	438	947	898	1845	Цагери	16
	სულ ქალ. მოს. .	**59090**	**125492**	**155274**	**280033**	**289892**	**569925**	**Всего гор. нас.**	

საქართველოს ქალაქის და სოფლის მოსახლეობა 1926 წ. 17 დეკემბრის აღწერით.
Городское и сельское население Грузии по переписи 17 дек. 1926 года.

ავტონომიური ერთეულები და მაზრები. Автономные единицы и уезды	ქალაქის Городское: მამრობითი Мужский	ქალაქის Городское: მდედრობ. Женский	ქალაქის Городское: სულ Всего	სოფლის Сельское: მამრობითი Мужский	სოფლის Сельское: მდედრობ. Женский	სოფლის Сельское: სულ Всего	სულ Всего: მამრობითი Мужский	სულ Всего: მდედრობ. Женский	სულ Всего: სულ Всего	მაზრ. და ავტ. ერთ. მოსახ. საერთო მოსახლ. შეფარდ. %-ით [1]	ავტონომიური ერთეულები და მაზრები. Автономные единицы и уезды
ახალქალ.	1815	1666	3481	38542	36869	7541[illegible]	40357	38535	78892	3,0	Ахалкалакский
ახალციხ.	5697	5565	11262	42778	40610	8338[illegible]	48475	46175	94650	3,6	Ахалцихский
ბორჩალ.	5867	5346	11213	39538	35743	7528[illegible]	45405	41089	86494	3,3	Борчалинский
გორის	14116	15046	29162	90060	87039	1770[illegible]	104176	102085	206261	7,8	Горийский
დუშეთის	982	1114	2096	30037	30764	6080[illegible]	31019	31878	62897	2,4	Душетский
ზემო-სვან.	—	—	—	5202	5967	1116[illegible]	5202	5967	11169	0,4	Зомо-Сванетский
ზუგდიდის	2783	2681	5464	61681	62645	12432[illegible]	64464	65326	129790	4,9	Зугдидский
თელავის	4120	4646	8766	48552	46972	9552[illegible]	52672	51618	104290	3,9	Телавский
ლეჩხუმის	947	898	1845	22215	23526	4574[illegible]	23162	24424	47586	1,8	Лечхумский
ოზურგ.	4400	4910	9310	50288	53351	10363[illegible]	54688	58261	112949	4,3	Озургетский
რაჭის	1427	1481	2908	27100	35528	6262[illegible]	28527	37009	65536	2,5	Рачинский
სენაკის	2818	2660	5478	58206	62439	12064[illegible]	61024	65099	126123	4,8	Сенакский
სიღნაღ.	5797	5817	11614	77217	68688	14590[illegible]	83014	74505	157519	5,9	Сигнахский
ტფილის.	139114	147026	286140	79118	75598	15471[illegible]	218232	222624	440856	16,7	Тифлисский
ფოთ. რ.	7132	6835	13967	161	96	25[illegible]	7293	6931	14224	0,5	Потийский район
ქუთაისის	33869	35734	69603	110992	114387	22537[illegible]	144861	150121	294982	11,2	Кутаисский
შორაპნის	7099	6850	13949	90154	87992	17814[illegible]	97253	94842	192095	7,3	Шорапанский
ჯამი	**237983**	**248275**	**486258**	**871841**	**868214**	**174005[illegible]**	**1109824**	**1116489**	**2226313**	—	**Итого**
აფხაზ. ს. ს. რ.	15268	15349	30617	87362	81200	16856[illegible]	102630	96549	199179	7,5	С. С. Р. Абхазии
აჭარისტანის ა. ს. ს. რ.	23960	23281	47241	42285	39027	8131[illegible]	66245	62308	128553	4,9	А. С. С. Р. Аджарис.
სამხრ. ოსეთ. ავ. ოლქი	2822	2987	5809	42585	38948	8153[illegible]	45407	41935	87342	3,3	Ав. Об. Юго-Осетии
სულ	**280033**	**289892**	**569925**	**1044073**	**1027389**	**207146[illegible]**	**1324106**	**1317281**	**2641387**	100,0	**Всего**

[1]) Насел. уездов и Автоном. единиц по отнош. к общ. населению в %%

ცხრილი 4.

Таблица 4

საქართველოს მოსახლეობა %-%-ში 1926 წლის აღწერით

Население Грузии в %-%-ах по переписи 1926 года

ავტონომიური ერთეულები და მაზრები / Автономные единицы и уезды	ქალ. და სოფ. მოს. %%-ში / Гор. и сельск. нас. в %%-ах: ქალაქ. гор.	ქალ. და სოფ. მოს. %%-ში / Гор. и сельск. нас. в %%-ах: სოფ. сельск.	მამრ. და მდ. Муж. и Жен. — ქალაქის Городское: მამრ. Муж.	მამრ. და მდ. Муж. и Жен. — ქალაქის Городское: მდედ. Женс.	სქესის მოსახლ. % %-ში / население в % %-х — სოფლის сельское: მამრ. Муж.	სქესის მოსახლ. % %-ში / население в % %-х — სოფლის сельское: მდედ. Женс.	სქესის მოსახლ. % %-ში / население в % %-х — ს უ ლ всего: მამრ. Муж.	სქესის მოსახლ. % %-ში / население в % %-х — ს უ ლ всего: მდედ. Женс.	ავტონომიური ერთეულები და მაზრები / Автономные единицы и уезды
ახალქალაქის	4,4	95,6	52,1	47,9	51,1	48,9	51,2	48,8	Ахалкалакский
ახალციხის	11,9	88,1	50,6	49,4	51,3	48,7	51,2	48,8	Ахалцихский
ბორჩალოს	13,0	87,0	52,3	47,7	52,5	47,5	52 5	47,5	Борчалинский
გორის	14,1	85,9	48,4	51,6	50,9	49,1	50,5	49,5	Горийский
დუშეთის	3,3	96,7	46,9	53,1	49,4	50,6	49,3	50,7	Душетский
ზემო-სვანეთის	—	100,0	—	—	46,6	53,4	46,6	53,4	Верхн.-Сванетский
ზუგდიდის	4,2	95,8	50,9	49,1	49,6	50,4	49,7	50,3	Зугдидский
თელავის	8,4	91,6	47,0	53,0	50,8	49,2	50,5	49,5	Телавский
ლეჩხუმის	3,9	96,1	51,3	48,7	48,6	51,4	48,7	51,3	Лечхумский
ოზურგეთის	8,2	91,8	47,3	52,7	48,5	51,5	48,4	51,6	Озургетский
რაჭის	4,4	95,6	49,1	50,9	43,3	56,7	43,5	56,5	Рачинский
სენაკის	4,3	95,7	51,4	48,6	48,2	51,8	48,4	51,6	Сенакский
სიღნაღის	7,4	92,6	49,9	50,1	52,9	47,1	52,7	47,3	Сигнахский
ტფილისის	64,9	35,1	48,6	51,4	51,1	48,9	49,5	50,5	Тифлисский
ფოთის რაიონი	98,2	1,8	51,1	48,9	62,6	37,4	51,3	48,7	Потийск. район
ქუთაისის	23,6	76,4	48,7	51,3	49,2	50,8	49,1	50,9	Кутаисский
შორაპნის	7,3	92,7	50,9	49,1	50,6	49,4	50,6	49,4	Шорапанский
აფხაზეთის ს. ს. რ.	15,4	84,6	49,9	50,1	51,8	48,2	51,5	48,5	С. С. Р. Абхазии
აჭარისტან. ა. ს. ს. რ.	36,7	63,3	50,7	49,3	52,0	48,0	51,5	48,5	А. С. С. Р. Аджар.
სამხ.-ოსეთ. ავ. ოლქი	6,7	93,3	48,6	51,4	52,2	47,8	52,0	48,0	Ав. Об. Юго-Осетии
ს უ ლ	**21,6**	**78,4**	**49,1**	**50,9**	**50,3**	**49,7**	**50,1**	**49,9**	**Всего**

ცხრილი 5. Таблица 5.

საქართველოს ქალაქის მოსახლეობა 1922 და 1926 წ. წ. აღწერის მიხედვით
Городское население Грузии по данным переписи 1922 и 1926 г. г. *)

ავტონომიური ერთეულები და მაზრები / Автономные единицы и уезды	მამრობ. სქესი Мужск. пол. 1922 წ.—г.	მამრობ. სქესი Мужск. пол. 1926 წ.—г.	განსხვავება 1922 წელ. 1) შედარ. %%	მდედრ. სქესი Женск. пол. 1922 წ.—г.	მდედრ. სქესი Женск. пол. 1926 წ.—г.	განსხვავება 1922 წელ. 1) შედარ. %%	სულ Всего 1922 წ.—г.	სულ Всего 1926 წ.—г.	განსხვავება 1922 წელ. 1) შედარ. %%	ავტონომიური ერთეულები და მაზრები / Автономные единицы и уезды
ახალქალაქის	1457	1815	24,6	1280	1666	30,2	2737	3481	27,2	Ахалкалакский
ახალციხის	5378	5097	5,9	5654	5565	1,6	11032	11262	2,1	Ахалцихский
ბორჩალოს	4989	5867	17,6	4714	5346	13,4	9703	11213	15,6	Борчалинский
გორის	12610	14116	11,9	13317	15046	13,0	25927	29162	12,5	Горийский
დუშეთის	732	982	34,2	778	1114	43,2	1510	2096	38,[illegible]	Душетский
ზემო-სვანეთის	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Земо-Сванетск.
ზუგდიდის	2232	2783	24,7	2293	2681	16,9	4525	5464	20,8	Зугдидский
თელავის	4326	4120	4,8	4850	4646	4,2	9176	8766	4,5	Телавский
ლეჩხუმის	834	947	13,5	741	898	21,2	1575	1845	17,1	Лечхумский
ოზურგეთის	4653	4400	5,4	4919	4910	0,2	9572	9310	2,8	Озургетский
რაჭის	1355	1427	5,3	1344	1481	10,2	2699	2908	7,7	Рачинский
სენაკის	2262	2818	24,6	2262	2660	17,6	4524	5478	21,1	Сенакский
სიღნაღის	5320	5727	9,0	5445	5817	6,8	10765	11614	7,9	Сигнахский
ტფილისის	113743	139114	22,3	123634	147026	18,9	237377	286140	20,6	14. Тифлисский
ფოთის რაიონი	6011	7132	18,6	6076	6835	12,5	12087	13967	15,6	15. Потийск. Р.
ქუთაისის	32270	33869	5,0	34642	35734	3,4	66912	69603	4,2	16. Кутаисский
შორაპნის	6848	7099	3,7	6320	6850	8,4	13168	13949	5,9	17. Шорапанск.
ჯამი	**205020**	**237983**	**16,0**	**218269**	**248275**	**13,7**	**423289**	**486253**	**14,7**	**Итого**
აფხაზეთის ს. ს. რ.	12347	15268	23,7	12012	15349	27,8	24359	30617	25,7	С. С. Р. Абхазии
აჭარისტ. ავ. ს. ს. რ.	32898	23960	27,2	28573	23281	18,5	61471	47241	23,1	Ав.С.С.Р.Аджар.
სამხრ. ოსეთ. ავ. ოლ.	2388	2822	18,7	2581	2987	15,8	4969	5809	17,0	Авт Обл.Ю.-Осет.
სულ	**252653**	**280033**	**10,8**	**261435**	**289892**	**10,9**	**514088**	**569925**	**10,0**	**Всего**

*) 1922 წლის მოსახლეობა აღებულია 1926 წლის აღწერის საზღვრებში.
Население по переписи 1922 года взято в границах переписи 1926 года.
1) Разница по отношению к 1922 г. в %%-ах.

Таблица 6

ცხრილი 6.

საქართველოს სოფლის მოსახლეობა 1923 და 1926 წ. წ. აღწერის მიხედვით.
Сельское население Грузии по данным переписи (1923 и 1926 г. г.) *)

ავტონომიური ერთეულები და მაზრები / Автономные единицы и уезды	მამრ. სქესი Муж. пол. 1923 წ.—г.	მამრ. სქესი Муж. пол. 1926 წ.—г.	მამრ. სქესი Муж. пол. განსხვავება 1923 წ. ¹) შედარ. %/%	მდედრობ. სქესი Женский пол. 1923 წ.—г.	მდედრობ. სქესი Женский пол. 1926 წ.—г.	მდედრობ. სქესი Женский пол. განსხვავება 1923 წ. ¹) შედარ. %/%	ორივე სქესი Обоего пола 1923 წ.—г.	ორივე სქესი Обоего пола 1926 წ.—г.	ორივე სქესი Обоего пола განსხვავება 1923 წ. ¹) შედარ. %/%	ავტონომიური ერთეულები და მაზრები / Автономные единицы и уезды
ახალქალაქ. . .	33293	38542	15,8	32852	36869	12,2	66145	75111	14,0	Ахалкалакский
ახალციხის. . .	37321	42778	14,6	35190	40610	15,4	72511	83388	15,0	Ахалцихский
ბორჩალოს. . .	31781	39538	24,4	29220	35743	22,3	61001	75281	23,4	Борчалинский
გორის . . .	85036	90060	5,9	81505	87039	6,8	166541	177099	6,3	Горийский
დუშეთის . . .	29739	30037	1,0	28645	30764	7,4	58384	60801	4,1	Душетский
ზემო-სვან. . .	5865	5202	—11,3	5270	5967	13,2	11135	11169	0,3	Верхн. Сванет.
ზუგდიდის . .	58527	61681	5,4	57115	62645	9,7	115642	124326	7,5	Зугдидский
თელავის . .	47428	48552	2,4	44495	46972	5,6	91913	95524	3,9	Телавский
ლეჩხუმის . .	22191	22215	0,1	21865	23526	7,6	44056	45741	3,8	Лечхумский
ოზურგეთის. .	55319	50288	— 9,1	55217	53351	— 3,4	110536	103639	— 6,2	Озургетский
რაჭის	35817	27100	—24,3	36680	35528	— 3,1	72497	62628	—13,6	Рачинский
სენაკის	60555	58206	— 3,9	61205	62439	2,0	121760	120645	— 0,9	Сенакский
სიღნაღის . . .	67013	77217	15,2	61881	68688	11,0	128894	145905	13,2	Сигнахский
ტფილისის. . .	70485	79118	12,2	66809	75598	13,2	137294	154716	12,9	Тифлисский
ფოთის რ. . .	99	161	62,6	102	96	— 5,9	201	257	27,9	Потийский район
ქუთაისის . . .	113415	110992	— 2,1	112809	114387	1,4	226224	225379	— 0,4	Кутаисский
შორაპნის . .	84885	90154	6,2	80809	87992	8,9	165694	178146	7,5	Шорапанский
ჯამი . .	**838769**	**871841**	**3,6**	**811659**	**868214**	**7,0**	**1650428**	**1740055**	**5,2**	**Итого**
აფხაზეთის ს.ს.რ.	73962	87362	18,1	70236	81200	15,6	144198	168562	16,9	С. С. Р. Абхазии
აჭარისტანის ავ. ს. ს. რ. . . .	34641	42285	22,1	31560	39027	23,7	66201	81312	22,8	Авт. С. С. Р. Аджарист.
სამხრ. ოსეთის ავტ. ოლქი . .	39007	42585	9,2	35623	38948	9,3	74630	81533	9,2	Автоном. Обл. Юго-Осетии
სულ ს.ს.ს.რ.	**986379**	**1044073**	**5,8**	**949078**	**1027389**	**8,3**	**1935457**	**2071462**	**7,0**	**Всего по ССРГ.**

*) 1923 წლის მოსახლეობა აღებულია 1926 წ. აღწერის საზღვრებში.
Население по переписи 1923 года взято в границах переписи 1926 года.

¹) Разница по отношению к 1923 г. в %/%-ах.

ცხრილი 7. Таблица 7.

საქართველოს ქალაქის და სოფლის მოსახლეობ. 1922-23 და 1926 წ. წ. აღწერის მიხედვით
Городское и сельское население Грузии по данным переписи 1922-23 и 1926 г. г. *)

ავტონომიური ერთეულები და მაზრები / Автономные единицы и уезды	მამრ. სქესი / Муж. пол. 1922-23 წ.-г.	მამრ. სქესი / Муж. пол. 1926 წ.—г.	მამრ. სქესი / Муж. пол. განსხვავება 1922-23 წ.¹) შედარ. %%	მდედრობ. სქესი / Женский пол. 1922-23 წ.-г.	მდედრობ. სქესი / Женский пол. 1926 წ.—г.	მდედრობ. სქესი / Женский пол. განსხვავება 1922-23 წ.¹) შედარ. %%	სულ მოსახლეობა / Всего населения 1922-23 წ.-г.	სულ მოსახლეობა / Всего населения 1926 წ.—г.	სულ მოსახლეობა / Всего населения განსხვავება 1922-23 წ.¹) შედარ. %%	ავტონომიური ერთეულ. და მაზრები / Автономные единицы и уезды
ახალქალაქ.	34750	40357	16,1	34132	38535	12,9	68882	78892	14,5	Ахалкалакс.
ახალციხის.	42699	48475	13,5	40844	46175	13,1	83543	94650	13,3	Ахалцихский
ბორჩალოს.	36770	45405	23,5	33934	41089	21,1	70704	86494	22,3	Борчалинский
გორის	97646	104176	6,7	94822	102085	7,6	192468	206261	7,2	Горийский
დუშეთის	30471	31019	1,8	29423	3 878	8,3	59894	62897	5,0	Душетский
ზემო-სვან.	5865	5202	—11,3	5270	5967	13,2	11135	11169	0,3	Земо-Сванет.
ზუგდიდის	60759	64164	6,1	59408	65326	10,0	120167	129790	8,0	Зугдидский
თელავის	51754	52672	1,8	49335	51618	4,6	101089	104290	3,2	Телавский
ლეჩხუმის	23025	23162	0,6	22606	24424	8,0	45631	47586	4,3	Лечхумский
ოზურგეთის	59972	54688	—8,8	60136	58261	—3,1	120108	112949	—6,0	Озургетский
რაჭის	37172	28527	—23,3	38024	37009	—2,7	75196	65536	—12,8	Рачинский
სენაკის	62817	61024	—2,9	63467	65099	2,6	126284	126123	—0,1	Сенакский
სიღნაღის	72333	83014	14,8	67326	74505	10,7	139659	157519	12,8	Сигнахский
ტფილისის	184228	218232	18,5	190443	222624	16,9	374671	440856	17,7	Тифлисский
ფოთის რ.	6110	7293	19,4	6178	6931	12,2	12288	14224	15,8	Потийский р.
ქუთაისის	145685	144861	0,8	147451	150121	3,2	293136	294982	2,0	Кутаисский
შორაპნის	91733	97253	6,0	87129	94842	8,9	178862	192095	7,4	Шорапанский
ჯამი	**1043789**	**1109824**	**6,0**	**1029928**	**1116489**	**8,4**	**2073717**	**2226313**	**7,2**	Итого
აფხაზეთის ს.ს.რ.	86309	102630	18,9	82248	96549	17,4	168557	199179	18,2	С.С.Р. Абхаз.
აჭარისტანის ავ. ს. ს. რ.	67539	66245	—1,9	60133	62308	3,6	127672	128553	0,7	Авт. С. С. Р. Аджаристана
სამხრეთ-ოსეთის ავტონ. ოლქი	41395	45407	9,7	38204	41935	9,8	79599	87342	9,7	Авт. Обл. Юго-Осетии
სულ	**1239032**	**1324106**	**6,9**	**1210513**	**1317281**	**8,8**	**2449545**	**2641387**	**7,8**	Всего

*) 1922 წ. 1923 წ. აღწერებით მიღებული მოსახლ. აღებულია ამ აღწერათა შორის გასულილ დროს მხედველობაში მიუღებლად. მოსახლეობა აღებულია 1926 წლ. აღწერის საზღვრებში.

Население по данным двух переписей 1922-23 г.г. взято без поправки на период времени, прошедший между этими переписями. Население взято в границах переписи 1926 г.

¹) Разница по отношению к 1922-23 г. в % %-ах

დამატება

შედარებითი ცნობები კავშირის და ამიერკავკასიის მოსახლ. შესახებ წინასწ. ჯამების მიხედვით.

ДОПОЛНЕНИЕ

Сравнительные данные о населении Союза и Закавказья по предварительным итогам

ქალაქის და სოფლის მოსახლეობის ჯამები 1926 წლის აღწერით [1])

რ. ს. ფ. ს. რ. ევროპიული ნაწილი ურალის ოლქით და ჩრდილო-კავკასიის მხარით, ბელორუსიის, უკრაინის და ამ. კავკასიის რესპუბლიკები. ს. ს. რ. კ. ც. ს. ს. აღწერის განყოფილების ცნობებით 1927 წლის 18 იანვრისათვის.

Итоги сельского и городского населения по переписи 1926 года [1])

По Европейской части Р. С. Ф. С. Р. с Уральской обл. и Северо-Кавказским краем и по республикам Белорусской, Украинской и Закавказской, по сведениям отдела переписи Ц. С. У. С. С. С Р. поступившим на 18 Января 1927 г.

რესპუბლიკები, რაიონები, გუბერნიები და ავტონომიური ოლქები	მოსახლ. 1926 წლ. აღწერ. (ათასებში) Насел. по переп. 1926 г. (в тысяч.)			Республики, районы, губерн. и Автономные области
	ქალაქის Городск.	სოფლის Сельское	სულ Всего	
A. რ. ს. ფ. ს. რ. ევროპიული ნაწილის გუბერნიები და რესპუბლიკები (ურალის ოლქის გამოკლებით)				А. Губернии и Республики Европейской части Р. С. Ф. С. Р. (без Уральской области)
I. შორეულ ჩრდილოეთის	—	—	—	I. Крайне Северный
1. არხანგელსკის .	95	325	420	1. Архангельская
2. კარელიის ა. ს. ს. რ.	60	208	268	2 Карельская А. С. С. Р.
3. კომი (ზირიანთა ოლქი) [2]) . . .	7	—	7	3. Коми (Зырянск. обл. [2])
II. ჩრდილოეთის	129	1602	1731	II. Северный
1. ვოლოგდის . .	92	961	1053	1. Вологодская
2. ჩრდილოეთ დვინის	37	641	678	2. Северо-Двинск.
III. ჩრდილოეთ-დასავლეთის . . .	2141	4134	6275	III. Северо-Западный
1. ლენინგრადის .	1800	916	2716	1. Ленинградская
2. ნოვგოროდის .	139	907	1046	2. Новгородская

რესპუბლიკები, რაიონები, გუბერნიები და ავტონომიური ოლქები	მოსახლ. 1926 წლ. აღწერ. (ათასებში) Насел. по переп. 1926 г. (в тысяч.) — ქალაქის Городск.	სოფლის Сельское	სულ Всего	Республики, районы губерн. и Автономные области
3. პსკოვის . . .	149	1629	1778	3. Псковская
4. ჩერეპოვეცის .	53	682	735	4. Череповецкая
IV. დასავლეთის .	625	4318	4943	IV. Западный
1. ბრიანსკის . . .	186	1157	1343	1. Брянская
2. გომელის . . .	233	1083	1316	2. Гомельская
3. სმოლენსკის . .	206	2078	2284	3. Смоленская
V. მოსკოვის-სამრეწველო	4468	10833	15301	V. Московско-Промышлен.
1. ვლადიმირის . .	261	1058	1319	1. Владимирская
2. ივანოვო-ვოზნესენსკის	344	849	1193	2. Иваново-Вознесенская
3. კალუგის . . .	106	1042	1148	3. Калужская
4. კოსტრომის . .	115	696	811	4. Костромская
5. მოსკოვის . . .	2666	1857	4523	5. Московская
6. ნიჟეგოროდის .	437	2298	2735	6. Нижегородская
7. ტვერის	280	1955	2235	7. Тверская
8. იაროსლავის . .	259	1078	1337	8. Ярославская
VI. რიაზან-ტულის	404	3516	3920	VI. Рязано-Тульский
1. რიაზანის . . .	192	2230	2422	1. Рязанская
2. ტულის	212	1286	1498	2. Тульская
VII. ცენტრალურ-სამიწათმოქმედო	1214	11804	13018	VII. Центральн. Земледельческ.
1. ვორონეჟის . .	263	3038	3301	1. Воронежская
2. კურსკის . . .	268	2639	2907	2. Курская
3. ორლოვის . .	185	1694	1879	3. Орловская
4. პენზის	205	2004	2209	4. Пензенская
5. ტამბოვის . . .	293	2429	2722	5. Тамбовская
VIII. ვოლგა-კამის	555	6386	6941	VIII. Волжско-Камский
1. ვოტიაკთა ავტონომიური ოლქი	77	679	756	1. Вотская Авт. обл.

რესპუბლიკები, რაიონები, გუბერნიები და ავტონომიური ოლქები	მოსახლ. 1926 წლ. აღწერ. (ათასებში) Насел. по переп. 1926 г. (в тысяч.)			Республики, районы губерн. и Автономные области
	ქალაქის Городск.	სოფლის Сельское	სულ Всего	
2. ვიატკის	137	2083	2220	2. Вятская
3. მარიის ავტონომიური ოლქი	20	462	482	3. Марийская авт. обл.
4. თათართა ა. ს. ს. რ.	276	2313	2589	4. Татарская А. С. С. Р.
5. ჩუვაშთა ა. ს. ს. რ.	45	849	894	5. Чувашская А. С. С. Р.
IX. ბაშკირ.-ორენბურგის	378	3014	3392	IX Башкир.-Оренбургский
1. ბაშკირთა ა. ს. ს. რ.	232	2509	2741	1. Башкирская А. С. Р.
2. ორენბურგის	146	505	651	2. Оренбургск. губ.
X. ვოლგის	1245	7417	8662	X. Волжский
1. ვოლგის გერმანელთა ა. ს. ს. რ.	73	498	571	1. Немцев Поволжья А. С. С. Р.
2. სამარის	315	2094	2409	2. Самарская
3. სარატოვის	437	2455	2892	3. Саратовская
4. სტალინგრადის	256	1149	1405	4. Сталинградская
5. ულიანოვის	164	1221	1385	5. Ульяновская
XI. ვოლგის ქვემო ნაწილი	203	447	650	XI. Низовье Вол
1. ასტრახანის	203	305	508	1. Астраханская
2. კალმიკთა ავტონ. ოლქი	—	142	142	2. Калмыцкая Ав обл.
B. ურალის ოლქი	1396	5390	6786	В. Уральская область
а) წინა-ურალი	321	1567	1888	а) Предуралье
1. კომი (პერმიაც. ოლქი	—	152	152	1. Коми (пермяцкий окр.)
2. კუნგურის	41	439	480	2. Кунгурский
3. პერმის	223	493	716	3. Пермский
4. სარაპულის	57	483	540	4. Сарапульский
б) სამთამადნო	756	736	1492	в) Горнозаводск
1. ზემო-კამის	65	138	203	1. Верхне-Камск
2. ზლატოუსტოვის	140	97	237	2. Златоустовск

რესპუბლიკები, რაიონები, გუბერნიები და ავტონომიური ოლქები	მოსახლ. 1926 წლ. აღწერ. (ათასებში) Насел. по переп. 1926 г. (в тысяч.)			Республики, районы губерн. и Автономные области
	ქალაქის Городск.	სოფლის Сельское	სულ Всего	
3. სვერდლოვის .	346	272	618	3. Свердловский
4. ტაგილის . . .	205	229	434	4. Тагильский
c) უკანა-ურალი .	319	3087	3406	c) Зауралье
1. ირბიტის . . .	23	255	278	1. Ирбитский
2. იშიმის . .	25	417	442	2. Ишимский
3. კურგანის . . .	34	460	494	3. Курганский
4. ტობოლის . .	21	181	202	4. Тобольский
5. ტროიცკის . .	43	268	311	5. Троицкий
6. ტიუმენის .	67	438	505	6. Тюменский
7. ჩელიაბინსკის .	72	424	496	7. Челябинский
8. შადრინის . .	34	644	678	8. Шадринский
C. ყირიმის ა. ს. ს. რ.	311	383	694	C. Крымская А. С. С. Р.
Д. ჩრდილოეთ კავკასიის მხარე . . .	1637	6690	8327	Д. Северо-Кавказский край
I. ოლქები და ავტონომიური ოლქ.	1469	6690	8159	I. Округа и Автоном. области
1. ადიღეს ავტონომიური ოლქი . .	1	113	114	1. Адыгейская Авт. обл.
2. არმავირის ოლქი	153	773	926	2. Армавирский округ
3. დონეცის . . .	15	360	375	3. Донецкий
4. დონის	441	681	1122	4. Донской
5. ინგუშეთის ავტ. ოლქი	1	74	75	5. Ингушская Авт. обл.
6. ყ. ბარდო-ბალკარეთის ავტ. ოლქი	13	191	204	6. Кабард. Балкарская Авт. обл.
7. ყარაჩაელთა . .	—	65	65	7. Карачаевская
8. ყუბანის ოლქი .	213	1277	1490	8. Кубанск. округ
9. მაიკოპის . . .	55	273	328	9. Майкопский
10 სალის. . . .	7	465	472	10. Сальский
11. ჩრდილო.-ოსეთის ავტ. ოლქი .	2	150	152	11. Северо-Осетин. Авт. обл.
12. სტავროპოლის ოლქი	59	666	725	12. Ставропольский округ
13. სუნჟენის ავტ. ოლქი	—	35	35	13. Сунженск. Авт. округ

რესპუბლიკები, რაიონები, გუბერნიები და ავტონომიური ოლქები	მოსახლ. 1926 წლ. აღწერ. (ათასებში) Насел. по перен. 1926 г. (в тысяч.)			Республики, районы, губерн. и Автономные области
	ქალაქის Городск.	სოფლის Сельское	სულ Всего	
14. ტაგანროგის ოლქი	86	182	268	14. Таганрогский округ
15. თერგის . . .	187	452	639	15. Терский
16. ჩერქეზეთის . .	—	37	37	16. Черкесский
17. შავი-ზღვის .	111	175	286	17. Черноморский
18. საჩეჩნეთის ავტ. ოლქი	3	308	311	18. Чеченская Авт. область
19. დონეცის მაღაროთა ოლქი .	122	413	535	19. Шахтино-Донецкий окр.
II. ავტონომიური ქალაქები . . .	168	—	168	II. Автономные города
1. კავკავი	73	—	73	1. Владикавказ
2. გროზნი ნავთის სამრეწველ. . . .	95	—	95	2. Грозный с нефт. пром.
E. დაღესტ. ავტ. ს. ს. რ.	83	704	787	Е. Дагестанская А. С. С. Р.
სულ რ. ს. ფ. ს. რ. ევროპიულ ნაწილში ურალის ოლქით და ჩრდილო კავკას. მხარით	14951	67171	82122	Итого по Европейской части Р. С. Ф. С. Р. с Уральск. Обл. и Сев. Кавк. краем
ბელორუს. ს. ს. რ.	666	3600	4266	Белорусская С.С.Р.
1. მინსკის ოლქი .	152	377	529	1. Минский округ
2. ბობრუისკის „ .	83	434	517	2. Бобруйский „
3. ბორისოვის „ .	45	331	376	3. Борисовский „
4. ვიტებსკის „ .	118	457	575	4. Витебский „
5. კალინინის „ .	37	338	375	5. Калининский „
6. მოგილევის „ .	76	451	527	6. Могилевский „
7. მოზირის „ .	38	291	329	7. Мозырский „
8. ორშანის „ .	54	362	416	8. Оршанский „
9. პოლოცკის „	33	283	316	9. Полоцкий „
10. სლუცკის „ .	30	276	306	10. Слуцкий „
უკრაინის ს. ს. რ. .	5269	23619	28888	Украинская С.С.Р.
I. პოლესიე . . .	548	3524	4072	I. Полесье

რესპუბლიკები, რაიონები, გუბერნიები და ავტონომიური ოლქები	მოსახლ. 1926 წლ. აღწერ. (ათასებში) Насел. по переп. 1926 г. (в тысяч.)			Республики, районы, губерн. и Автономные области
	ქალაქის Городск	სოფლის Сельское	სულ Всего	
1. გლუხოვის ოლქი	69	482	551	1. Глуховский окр.
2. ვოლინის „ .	134	548	682	2. Волынский „
3. კონოტოპის „ .	92	567	659	3. Конотопский „
4. კოროსტენის „ .	50	471	521	4. Коростенский „
5. ნეჟინის	53	418	471	5. Нежинский
6. ჩერნიგოვის . .	72	461	533	6. Черниговский
7. შჩეპეტოვკის .	78	577	655	7. Щепетовский
II. მარჯვენა ნაპირი	1330	6961	8291	II. Правобережье
8. ბელოცერკოვის ოლქი	95	765	860	8. Белоцерковск. округ
9. ბერდიჩევის ოლქ.	110	616	726	9. Бердичевский
10. ვინნიცის ოლქი	131	644	775	10. Винницкий
11. კამენეცის ოლქ.	50	489	539	11. Каменецкий
12. კიევის ოლქი	574	999	1573	12. Киевский
13. მოგილევის ოლ.	42	479	521	13. Могилевский
14 პროსკუროვის ოლქი	65	502	567	14. Проскуровский окр.
15. ტულჩინის ოლ.	67	636	703	15. Тульчинский
16. უმანის ოლქი.	75	815	890	16. Уманский
17. ჩერკასკის ოლ.	121	1016	1137	17. Черкасский
III. მარცხენა ნაპირი	1048	5528	6576	III. Левобережье
18. იზიუმის ოლქი	12	365	377	18. Изюмский окр.
19. კრემენჩუგის „	86	703	789	19. Кременчугский
20. კუპიანსკის „	18	407	425	20. Купянский
21. ლუბენსკის „	47	521	568	21. Лубенский
22. პოლტავის „	141	946	1087	22 Полтавский
23. პრილუკსკის „	42	468	510	23. Прилукский
24. რომენის „	46	490	536	24. Роменский
25. სუმის „	91	599	690	25. Сумский
26. ხარკოვის „	565	1029	1594	26. Харьковский
IV ველი	2343	7606	9949	IV. Степь
27. არტემოვკის ოლქი	318	446	764	27. Артемовский округ

რესპუბლიკები, რაიონები, გუბერნიები და ავტონომიური ოლქები	მოსახლ. 1926 წლ. აღწერ. (ათასებში) Насел. по переп. 1926 г. (в тысяч.) ქალაქის Городск.	სოფლის Сельское	სულ Всего	Республики, районы губерн. и Автономные области
28. დნეპრო-პეტროვსკის ოლქი . .	324	964	1288	28. Днепро-Петровск. округ
29. ზაპოროჟის . .	63	470	533	29. Запорожский
30. ზინოვიევის .	123	639	762	30. Зиновьевский
31. კრივოროგის .	68	493	561	31. Криворожский
32. ლუგანის .	237	377	614	32. Луганский
33. მარიუპოლის	90	324	414	33. Мариупольский
34. მელიტოპოლის	48	687	735	34. Мелитопольский
35. ნიკოლაევის .	127	366	493	35. Николаевский
36. ოდესის . .	423	431	854	36. Одесский
37. პირველი მაისის	41	624	665	37. Первомайский
38. სტაროზელსკის	18	462	480	38. Старобельский
39. სტალინის . .	300	354	654	39. Сталинский
40. ხერსონის .	89	476	565	40. Херсонский
41. მოლდავეთის ა. ს. ს.რ.	74	493	567	41. Молдавская А. С. С. Р.
ამიერ კავკასიის ს. ფ. ს. რ.	1367	4446	5814	Закавказская С. Ф. С. Р.
1. საქართველოს ს. ს. რ.	569	2071	2641	1. С. С. Р. Грузии
2. ადერბაიჯანის ს. ს. რ.	638	1664	2302	2. С. С. Р. Азербайджана
3. სომხეთის ს. ს. რ.	159	710	870	3. С. С. Р. Армении
სულ . .	22264	98847	121112	Всего

1) უკანასკნელ დღეებში მოსულია დამატებითი ცნობები კომის (ზირიანთა) ავტ. ოლქის სოფლის მოსახლეობის შესახებ და შესწორებული ცნობები ყირიმის ა. ს. ს. რ. ქალაქის მოსახლეობის და უკრაინის ს. ს. რ. ვინნიცის ოლქის შესახებ (მოსახლეობა ათასებში). კომის (ზირიანთა) ავტ. ოლქ. ქალაქის—7, სოფლის—197, სულ—204; ყირიმის ა. ს. ს. რ: ქალაქის—319, სოფლის—383, სულ—702. ვინნიცის ოლქი: ქალაქის—122, სოფლის—644, სულ—766. რ. ს. ფ. ს. რ. ევროპიული ნაწილის და მოკავშირე რესპუბლიკების ბელორუსიის, უკრაინის და ამიერ-კავკასიის მოსახლეობის საერთო რაოდენობა განისაზღვრება

შემდეგნაირად: ქალაქის 22.264, სოფლის—99.042, სულ 121.307

2) სოფლის მოსახლეობა 2 ვოლოსტის გამოკლებით—195 ათასი სული ორივე სქესის.

1) В самые последние дни поступили дополнительные данные о численности сельского населения Авт. Обл. Коми (Зырянской) и исправленные сведения о городском населении Крымской А. С. С. Р. и Винницкого округа Украинской С. С. Р. (население в тысячах). Коми (Зырянская) Авт. Обл. городское—7, сельское—197, всего 204; Крымская А. С. С. Р: городское—319, сельское—383, всего—702. Винницкий округ: городское—122, сельское—644, всего—766. Общая численность населен. Европ. части Р. С. Ф. С. Р. и союзн. республ. Белорусск. Украинск. и Закавказск. определ. след. образом: городск.—22.264, сельское—99.042, всего 121.307.

2) Сельское население без 2-х волостей—195 тысяч душ обоего пола.

ქალაქის მოსახლეობა 1923 და 1926 წ. წ. აღწერით რაიონების მიხედვით *)

(მოსკოვის და ლენინგრადის მოსახლეობის გამოკლებით)

Городское население по переписи 1923 и 1926 г. г. по районам *)

(Без населения Москвы и Ленинграда)

რაიონები	მცხოვრებთა რიცხვი აღწერით Число жит. по переписи			Районы
	1926 წ. г.	1923 წ. г.	1926 წ. შედარებით 1923 წ. რომელიც მიღებულია 100-ად. 1926 г. по отнош. к 1923 г., принятому за 100	
A. რ. ს. ფ. ს. რ. ევროპიული ნაწილი				A. Европейская часть РСФСР.
I. შორეული ჩრდილოეთი 1)	129354	100157	129,3	I. Крайний Северный 1)
II. ჩრდილოეთი	129556	114962	112,6	II. Северный
III. ჩრდილო-დასავლეთი 2)	564911	466499	120,9	III. Северо-Западный 2)
IV. დასავლეთი	675694	586954	115,1	IV. Западный
V. მოსკოვის-სამრეწველ. 3)	2438850	1886113	129,3	V. Москов.-Промышлен. 3)
VI. რიაზან-ტულის . . .	405005	348794	116,1	VI. Рязанско-Тульск.
VII. ცენტრალ. სამიწათმოქ.	1183821	1090723	108,5	VII. Центрально-Землед.
VIII. ვოლგა-კამის	549519	491717	111,8	VIII. Волжско-Камский
IX. ურალის ოლქი	1344710	1075268	125,3	IX. Уральская область
X. ბაშკირეთ-ორენბურგის.	321867	279199	115,3	X. Башкиро-Оренбург.
XI. ვოლგის	1232754	1083456	113,8	XI. Волжский
XII. ვოლგის ქვემო ნაწილი.	152543	132923	114,8	XII. Низовье Волги
სულ რ. ს. ფ. ს. რ. ევროპ. ნაწ.	9128584	7656765	119,0	Итого по Евр. ч. Р.С.Ф.С.Р.
XIII. ყირიმის ა. ს. ს. რ. . .	311365	253942	122,6	XIII. Крымская АССР.
XIV. ჩრდილო კავკასიის მხარე	1529192	1299854	117,7	XIV. Сев. Кавказс. Край
XV. დაღესტანის ა. ს. ს. რ. .	82245	67901	121,1	XV. Дагестанская АССР.
XVI. ყაზახეთი ა. ს. ს. რ. 4) .	502422	740209	114,1	XVI. Казакская АССР 4)
XVII. ყირგიზეთის ავტ. ოლქი	112399	44244	151,4	XVII. Киргизская авт. об.
XVIII. ციმბირი 5)	1078850	892668	120,8	XVIII. Сибирь 5)
B. ბელორუსიის ს. ს. რ. 6) .	471045	420512	111,9	B. Белорусская ССР. 6)
C. უკრაინის ს. ს. რ. დონბასის გამოკლ. 7)	3970004	3336704	118,9	C. Украинская ССР без 3 окр. Донбасса 7)
3. დონბასის 8)	597775	426415	140,2	3 Округа Донбасса 8)
Д. ა. კ. ს. ფ. ს. რ.	1366738	1097514	124,5	Д. ЗСФСР.
E. თურქმენისტანის ს. ს. რ. .	89839	68184	131,8	E. Туркменская ССР.
სულ შორეულ აღმოსავლეთის, იაკუტსკის და უზბეკისტანის გამოკლებით . .	**19240458**	**16034912**	**120,0**	Итого без Дал.-Восточ., Якутска и Узбекистана

*) სათვალავში შევიდნენ მხოლოდ ის ქალ. და ქალ. ტიპ. დასახლ. ადგილ. სადაც 1923 წ. მოხდა აღწერა

*) В подсчёт вошли только городские поселения в коих была перепись 1923 года

1. კომის ოლქის 2 ქარხნის და კარელიის ა. ს. ს. რ. 7 ქალ. ტიპ. დასახლ. ადგილ. გამოკლებით
2. ლენინგრადის გამოკლებით
3. მოსკოვის გამოკლებით
4. 8 ქალ. ტიპ. დასახ. ადგილ. გამოკლებით
5. 4 ქალ. ტიპ. დასახ. ადგილ. გამოკლებით
6. 2 ოლქის გამოკლებით
7. 10 ქალ. ტიპ. დასახლ. ადგილ. გამოკლებით
8. 24 ქალ. ტიპ. დასახლ. ადგილ. გამოკლებით

1. Без 2 зав. обл. Коми и 7 посел. Карельской Ав. ССР.
2. Без г. Ленинграда
3. Без г. Москвы
4. Без 8 поселений
5. Без 4 поселков
6. Без 2 округов
7. Без 10 поселков
8. Без 24 поселков

ქალაქის მოსახლ. 1923 და 1926 წ. წ. აღწერით ქალაქურ დასახლებათა ტიპების მიხედვით.

(რ. ს. ფ. ს. რ. ევროპიული ნაწილი)

Городское население по переписи 1923 и 1926 г. г. по типам городских поселений

(Европейская часть Р. С. Ф. С. Р.)

ქალაქურ დასახლებათა ტიპები / Типы городских поселений	დასახლებათა რიცხვი / Число поселений	მცხოვრ. რიცხ. აღწერ. / Число жит. по переписи: 1923 წ.—г.	1926 წ.—г.	1926 წ. შედარებით 1923 წ. რიცხვთან 100-ად / 1926 г. по отношению к 1923 г. принятому за 100	ქალაქურ დასახლებათა ტიპები / Типы городских поселений
A. წვრილი ქალაქური დასახლებანი	627	3215695	2801659	114,7	A. Мелкие городск. поселки
1. მუშური დასახლებანი	227	943961	699108	135,0	1. Рабочие поселки
2. მოსამსახ. და მეშჩან. ქალაქ.	101	455899	447524	101,9	2. Служило-мещанск. гор.
3. მიწათმოქმედ. ქალაქ.	56	447691	439601	101,8	3. Земледельческ. гор.
4. სოფლებში და დაბები	35	249692	248798	100,4	4. Села и местечки
5. საგარაკო დასახლებ.	30	100561	90436	111,2	5. Дачные поселки
6. დასახლებ. სადგურებთან	65	194031	163467	118,0	6. Станционные поселки
7. საფაბრიკო სოფლები	72	508959	431324	118,0	7. Фабричные села
8. მოსამსახ. და მეშჩან. ქალაქ.	38	314901	281401	112,1	8. Служило-мещанск. гор.
а) მსხვილ რკ.-გზ. სადგურ.	21	171146	155312	110,2	а) С крупн. ж. д. станц.
в) ფაბრიკით	17	143755	126089	114,0	в) С фабрикой
B. საშუალო ქალაქური დასახლ.	75	2001838	1646078	121,6	B. Средн. городск. поселен.
1. სავაჭრო ქალაქები	37	863950	771263	112,1	1. Торговые города
2. სამრეწველო ქალაქები	29	835140	617906	135,1	2. Промышлен. города
3. წვრილი ადმინისტრ. ცენტრები	9	302748	256909	117,8	3. Мелк. администр. центры
3. დიდი ქალაქები	26	2709052	2262192	119,1	В. Большие города
1. ადმინისტრ. სავაჭრო ცენტრები	18	1878500	1595545	117,7	1. Администр. торг. центры
2. სამრეწველო ქალაქ.	8	830552	666647	124 5	2. Промышлен. города
ს უ ლ	728	7926585	6709929	118,1	Итого

მსხვილი ქალაქების მოსახლეობა, სადაც მცხოვრებთა რიცხვი აღემატება 100.000 1926 წ. 17 დეკემბრის და 1923 წ. 15 მარტის აღწერით.

Число жителей в городах с населен. более 100.000 по переписи 17 декабря 1926 г. и 15 марта 1923 года.

ქალაქების დასახელება	მოსახ. 1926 წ. აღწ. Нас. по пер. 1926 г. — მამ. სქესი Муж. пол.	მდედრ. სქესი Жен. пол.	ორივე სქესი Об. пола	მოსახ. 1923 წ. აღწ. Нас. по пер. 1923 г. — მამ. სქესი Муж. пол.	მდედრ. სქესი Жен. пол.	ორივე სქესი Об. пола	1926 წ. მოსახლეობა 1923 წ. შედარებით **)	Наименование городов
მოსკოვი	989557	1028729	2018286	769294	773580	1542874	130,8	Москва
ლენინგრადი	783553	827550	1611103	504623	566480	1071103	150,4	Ленинград
კიევი	229504	264369	493873	194991	227984	422975	116,8	Киев
ბაქო (სამრეწ. რაიონ.)	225842	218697	444539	171277	164423	335700	132,1	Баку (с пром. район)
ოდესა	188396	222715	411111	141250	173590	314840	130,6	Одесса
ხარკოვი	194897	214608	409505	144656	163145	307801	133,0	Харьков
ტაშკენტი	165359	155506	320865	133587	128424	262011	122,5	Ташкент
როსტოვი დონ. ნახ.	143282	161530	304812	106591	124831	231422	131,7	Ростов н/Дон. с Нах.)
ტფილისი *)	137560	145358	282918	111996	121962	233958*)	120,9	Тифлис *)
სარატოვი	97814	113942	211756	82579	98880	181459	116,7	Саратов
დნეპროპეტროვსკი	90950	96694	187644	58181	68281	126462	148,4	Днепропетровск
ნოვგოროდი კანავინ.	86712	94214	180926	64642	70744	135386	133,6	Новгор. с Канавин.
ყაზანი	80818	93914	174732	71975	85600	157575	110,9	Казань
სამარა	79770	92182	171952	67742	79684	147426	116,0	Самара
კრასნოდარი	78571	82927	161498	66710	75733	142443	113,4	Краснодар
ომსკი ნოვომ. და ლენ.	79428	82047	161475	72137	74159	146296	110,4	Омск с Новоом. и Л.
ასტრახანი	72526	80017	152543	62182	70741	132923	114,8	Астрахань
ტულა	72980	75899	148879	60230	63027	123257	120,8	Тула
სტალინგრადი	69587	77597	147184	49767	56693	106460	138,3	Сталинград
სვერდლოვსკი	64258	70098	134356	45348	51454	96802	137,9	Свердловск
მინსკი	58431	65182	123613	49494	56562	106056	116,6	Минск
ორენბურგი	55722	65602	121324	48917	56981	105898	114,6	Оренбург
ნოვოსიბირსკი	59284	60693	119977	37416	37137	74553	160,9	Новосибирск
ვორონეჟი	54273	62303	116576	42314	51127	93441	124,8	Воронеж
იაროსლავლი	52947	59099	112046	43225	47789	91014	123,1	Ярославль
ივანოვო-ვოზნესენსკი	51677	58989	110666	32451	39340	71791	154,2	Иваново-Вознесен.
ტვერი	48695	57019	105714	38125	45069	83194	127,1	Тверь
სტალინი ახალ საზღ.	56055	49651	105706	—	—	—	—	Сталин в совр. г. чер.
ვლადივოსტოკი	61004	41203	102207	59810	39112	98922	103,3	Владивосток
სამარყანდი	52720	48608	101328	36723	34580	71303	142,1	Самарканд

*) ქ. ტფილისის მოსახლეობა აღებულია 1922 წ. ქალაქთა მოსახლეობის აღწერით
Население г. Тифлиса взято по переписи 1922 года.

**) Насел. 1926 г. по отнош. к насел. 1923 г.

საქართველოს მოსახლეობა 1926 წ. აღწერით ამიერ კავკასიის ფედერაციაში შემავალ დანარჩენ რესპუბლიკების მოსახლეობასთან შედარებით *)

Население Грузии по переписи 1926 г. сравнительно с населением других республик входящих в З. С. Ф. С. Р. *)

რესპუბლიკები Республики	ქალაქ. მოსახ. Гор. населен.		სოფ. მოსახ. Сельс. насел.		ს უ ლ В с е г о		რესპუბლიკები Республики
	აბსოლ. რიც. Абс. чис.	%%	აბსოლ. რიც. Абс. чис.	%%	აბსოლ. რიც. Абс. чис.	%%	
საქართველოს ს. ს. რ. . .	569925	41,7	2.071.462	46,6	2.641.387	45,4	С. С. Р. Грузии
აზერბაიჯანის ს. ს. რ. . .	638031	46,6	1664226	37,4	2302257	39,6	С. С. Р. Азербайджана
სომხეთის ს. ს. რ.	159760	11,7	710961	16,0	870721	15,0	С. С. Р. Армении
ს უ ლ	**1367716**	**100**	**4.446.649**	**100**	**5.814.365**	**100**	В с е г о

*) ცნობები აზერბაიჯანის და სომხეთის შესახებ აღებულია „წინასწარი ჯამებიდან“ ამ/კავ. ს. ც. ს. მე II გამოცემა.

*) Сведения по Азербайджану и Армении взяты из „предварительных итогов“ 2-го изд. Зак. Ц. С. У.

მოსახლეობის სრულიად საკავშირო აღწერა საქართველოში 1926 წელს.

(მოკლე მიმოხილვა).

მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის საჭიროება საკავშირო მაშტაბით დიდი ხანია საგრძნობი იყო როგორც მმართველობის ორგანოებისათვის, ისე მეცნიერული კვლევა-ძიებისთვის. წარსული აღწერები მოსახლეობისა კავშირის ტერიტორიაზე, სახელდობრ 1897 და 1920 წლების, უკვე სრულიად გამოუყენებული იყო დღევანდელ პირობებში პრაქტიკულ საჭიროებისათვის, პირველი თავის სიძველისა და მეორე კი უსრულობისა და არა ტიპიურობის გამო. (1920 წლის აღწერის გარეშე დარჩა ფრიად საგრძნობი ნაწილი ეხლანდელი ტერიტორიისა და გარდა ამისა ეს აღწერა მოხდენილი იყო სამოქალაქო ომის პერიოდში, რომლის სურათი თანამედროვე ხანისთვის, რასაკვირველია, ველარ იქნებოდა დამახასიათებელი.

მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის საჭიროება უფრო მეტად იყო საგრძნობი საქართველოსთვის, რომელსაც 1897 წლის შემდეგ

ე. ი- 30 წლის განმავლობაში, არ ჰქონია მოსახლეობის სპეციალური აღწერა. მართალია საქართველოს გასაბჭოების მეორე წელიწადს —1922 წელს ჩატარებულ იქმნა მოსახლეობის აღწერა, მაგრამ ეს უკანასკნელი შეეხო მხოლოდ ქალაქთა მოსახლეობას და დიდი ნაწილი მცხოვრებლებისა, სახელდობრ სოფლის მოსახლეობა კი, დარჩა აღწერის გარეშე. საქართველოს ახსოვს აგრეთვე 1926, 1917 და 1923 წლების სასოფ.-სამ. აღწერები, მაგრამ ეს სპეციალური ხასიათის ოპერაციები იყო, თავის საკუთარ მიზნებს ისახავდა და რასაკვირველია მოსახლეობის აღწერის მაგიერობას ვერ გასწევდა. ასეთ პირობებში 1926 წლის მოსახლეობის აღწერას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ეძლევა ჩვენთვის და საქართველოს საზოგადოებრივი ცხოვრების ისტორიაშიც ის უეჭველია, განსაკუთრებულ ადგილს დაიკავებს. ამასთან, ამ აღწერამ იმდენად დიდი ყურადღება და სიმპატია გამოიწვია მოსახლეობაში, რომ იგი ნამდვილი საყოველთაო ხალხურ საქმედ გადაიქცა. ამიტომ ამ ჟამადაც ზედ მეტი არ იქნება მოკლედ მაინც აღვნიშნოთ ხსენებული აღწერის ჩატარების ზოგიერთი მთავარი მომენტები საქართველოში.

მოსამზადებელი ხანა.

მოსახლეობის საკავშირო აღწერის მოხდენა პირველად განზრახული იყო 1925 წელს; ამით ეს აღწერა შეთანხმებული იქნებოდა აგ-

რეთვე მოსახლეობის აღწერების საერთაშორისო ვადებთან, მაგრამ ფინანსიური მოსაზრებების გამო აღწერის განხორციელება გადაიდო ერთი წლით, სახელდობრ 1926 წლის დეკემბრისათვის.

როგორც ყოველ რთულ სტატისტიკურ ოპერაციას, ისე ამ აღწერასაც წინ უძღოდა ხანგრძლივი კაბინეტური მუშაობა სახელმწიფო სტატისტიკის ხელმძღვანელ ორგანოებში აღწერის პროგრამების დასამუშავებლად; ეს მუშაობა დაიწყო ჯერ ისევ 1924 წლის ბოლო თვეებიდან და გრძელდებოდა 1926 თებერვლამდე, როდესაც სტატისტიკოსთა საკავშირო ყრილობამ მოსკოვში უკვე საბოლოოდ მიიღო აღწერის პროგრამა და ორგანიზაციული გეგმა; ამ გრძელი პერიოდის განმავლობაში ხდებოდა აღწერის პროგრამისა და ორგანიზაციული გეგმის განხილვა რესპუბლიკებში, შეთანხმება ადგილობრივ პირობების და დაინტერესებულ უწყებებთან, აზრთა გაცვლა-გამოცვლა პროგრამისა და ორგანიზაციული გეგმის პრინციპიალური საკითხების გარშემო და სხვ. საქართველოში აღნიშნულმა პროგრამამ სტატისტიკის ცენტრალურ სამმართველოში დეტალურად დამუშავების შემდეგ, გაიარა მრავალი ინსტანციები დამატებითი განხილვისა და შეთანხმების მიზნით: საუწყებათაშორისო თათბირები, სპეციალისტ სტატისტიკოსთა და სტატისტიკის ადგილობრივ მუშაკთა თათბირები, სახელმწიფო საგეგმო ორგანოები და სტ. ცენტ. სამმართველოს კოლეგია. ამ დეტალური განხილვის შემდეგ სტატ.

ცენტრ. სამართველომ შეადგინა აღწერის პროგრამის თავისი პროექტი ადგილობრივ პირობებთან შეფარდებით, რომელიც წარდგენილ იქმნა ამიერ-კავკასიის სტ. ც. ს-ში სტატიკოსთა საკავშირო ყრილობაზე 1926 წ. თებერვალში.

აღწერის პროგრამა, ხსენებული ყრილობის შემდეგ, ჩამოყალიბდა შემდეგნაირად: ძირითად ფორმულიარად მიღებული იქმნა, „პირადობის ბარათი", რომელიც შესდგა თვითეულ მცხოვრებზე ცალკე; ქალაქებისა და ქალაქის ტიპის დასახლებულ ადგილებისთვის დამატებით შემოღებულ იქმნა „საოჯახო ბარათი" რომელიც შევსებულ იქმნა თვითეულ ოჯახზე ან მარტოხელზე და „სახლკარის ბარათი", რომელზედაც აწერილ იქმნა თვითეული მფლობელობა; გარდა ამისა დამხმარე ფორმულიარებად მიღებულ იქმნა: „აღწერის საკონტროლო ფურცელი", როგორც სოფლად ისე ქალაქებში და „მეკომურთა სია", მხოლოდ სოფელ ადგილებისათვის.

აღწერის პროგრამულ საკითხებიდან, პროგრამის დამუშავების ხანაში, განსაკუთრებულ ყურადღებას იპყრობდა და აზრთა ცხოველ გაცვლა-გამოცვლას იწვევდა საკითხი ეროვნებისა და ენის შესახებ. ეროვნული ნიშნეულის აღრიცხვას საფუძვლად ჲაედო თვითგამორკვევის პრინციპი და ტენდენცია რაც შეიძლება წვრილ ეტნოგრაფიულ ერთეულების და ჯგუფების ასახვისა-მოსახლეობის სრული და ამომწურავი ეტნოგრაფიული სურათის მიღების მიზნით.

ენის აღრიცხვაში მიღებულ იქმნა პრინციპი სალაპარაკო ენისა; აღწერის დროს აღირიცხა ის ენა, რომელიც უკეთესად იცის სუბიექტმა და რომელსაც უფრო ხშირად ხმარობს თავის ყოველდღიურ ცხოვრებაში. ენის ასეთი გაგების და წამოყენების ინიციატივა ეკუთვნის საქართველოს სახელმწიფო სტატისტიკას. ჯერ კიდევ 1922 წელს, სრულიად საქართველოს ქალაქთა მოსახლეობის აღწერის პროგრამაში საქართველოს სტატ. ცენტრ. სამართველომ შეიტანა ეს კითხვა ,,სალაპარაკო ენის" სახით. ეს იყო პირველი შემთხვევა ამ ახალი ცნების წამოყენებისა აღწერის ისტორიაში კავშირის ტერიტორიაზე და რუსეთის ყოფილ იმპერიის დროსაც. საყურადღებოა აგრეთვე თვით პროცესი ამ საკითხის გარჩევისა და გადაწყვეტისა 1926 წლის აღწერის დროს: პირველად სტატიკოსთა საკავშირო ყრილობამ, რომელზედაც საქართველოს დელეგაციის მიერ წამოყენებული იყო „სალაპარაკო ენის" საკითხი, არ მიიღო ეს უკანასკნელი საკავშირო მასშტაბით და მხოლოდ საქართველოს დართო ნება შეეტანა იგი აღწერის პროგრამაში, როგორც დამატებითი კითხვა; კავშირისთვის კი სავალდებულო კითხვად ყრილობამ დასტოვა ,,დედა-ენა", მისი პირდაპირი, ჩვეულებრივი გაგებით, როგორც ნაციონალური ენა. მაგრამ საკავშირო სტატისტიკის უმაღლესმა ორგანოებმა შემდეგში შესცვალეს ეს გადაწყვეტილება და მთელი კავშირისთვის მიიღეს და სავსებით გაიზიარეს საქართველოს სახელმწიფო სტატისტიკის მიერ

წამოყენებული იდეა ,,სალაპარაკო ენისა'', მაგრამ სამწუხაროდ, საკავშირო სტატისტიკამ ამ ცნების გამოსახატავად ფორმა კი დასტოვა ისევ ძველი, სახელდობრ ასეთი რედაქციით: ,,დედა-ენა''. ცნების და ტერმინოლოგიის ასეთი აღრევა უეჭველად თავის უარყოფით გავლენას იქონიებს აღწერის შედეგებზე.

ჩვენ მიერ წაოყენებული იყო აგრეთვე საკითხი განათლების ცენზის შესახებ და კითხვა: ,,რა ენებზე იცის ლაპარაკი თავისუფლად'' (მხედველობაში იყო მიღებული მხოლოდ ადგილობრივი ენების აღრიცხვა). მაგრამ ეს კითხვები არ იქმნა მიღებული.

აღწერის ორგანიზაციულ საკითხებიდან აღსანიშნავია: აღწერის მოხდენის დრო. აღწერის თვე—დეკემბერი პრინციპიალურად, რა თქმა უნდა, არავითარ დავას არ იწვევდა; მხოლოდ იყო ერთგვარი შიში და სიფრთხილე, რომ ზამთრის პირობებში ძნელი იქნებოდა აღწერის ორგანიზაციის მოწყობა და ჩატარება; მაგრამ რაკი დეკემბერი მიღებული იქმნა საერთოდ კავშირისათვის ამის შემდეგ, რა თქმნა უნდა, შეუძლებელი იყო ლაპარაკი ვადის შეცვლაზე საქართველოსთვის. შემდეგ ყურადღების ღირსი იყო აგრეთვე საკითხები: თუ რა ენაზე უნდა ყოფილიყო საღწერო ფორმულიარები და სად უნდა მომხდარიყო აღწერით მიღებული მასალების დამუშავება. პირველი საკითხის გადაწყვეტა მიენდო თვით საკავშირო რესპუბლიკებს სტ. ცენტრ. სამართველოებს. საქართველოს საალწერო ფორმულიარები დაბეჭდილ იქმნა ქარ-

თულსა და რუსულ ენაზე. საქართველოს აღწერის მასალების დამუშავებაც, უმაღლესი ორგანოების დადგენილებით, მიენდო — აგრეთვე საქართველოს სტატის. ცენტრ. სამართველოს.

წინასწარი სამუშაოები.

მოსამზადებელი პერიოდის შემდეგ, დაახლოვებით 1926 წლის მარტიდან, როდესაც უკვე დამთავრებული იყო პრინციპიალური მსჯელობის პროცესი და ხელთ გვქონდა საბოლოოდ ჩამოყალიბებული და სათანადო ორგანოების მიერ დამტკიცებული აღწერის პროგრამა და ორგანიზაციული გეგმა — შევუდექით აღწერის პრაქტიკულად განხორციელების მომზადებას.

ვიდრე აღწერის ორგანიზაციის მოწყობას შევუდგებოდით საჭირო იყო მთელი რიგი წინასწარი სამუშაოების შესრულება, დამხმარე და სამარშრუტო მასალების შეგროვება, ურომლისოდაც აღწერის დაწყება შეუძლებელი იყო.

პირველ რიგში საჭირო იყო გვქონოდა **დასახლებულ ადგილთა სრული სია.** ვინაიდან ამ სიის სისრულეს და სისწორეს უაღრესად დიდი მნიშვნელობა უნდა ჰქონოდა აღწერის წარმატებით ჩატარებაზე, სახ. ცენტრ. სამმართველომ მიიღო ყოველგვარი ზომები, რომ ეს სია დიდი სიფრთხილითა და დაკვირვებით ყოფილიყო შედგენილი. სიების შედგენას საფუძვლად დაედო 1923 წ. სას.-

სამ. აღწერის ცნობები, ხოლო როგორც მასალა გამოყენებულ იქმნა: შინ. საქ. სახ. კომისარიატის გამოცემა „ს. ს. ს. რ. ადმინისტრატიული დაყოფა",. გამოცემული 1925 წელს, სტატ. ცენტრ. სამმართველოს მიერ 1926 წლის ზაფხულში მოხდენილ სას.-მეურნეობის 10% შერჩევითი გამოკვლევის მასალები და აგრეთვე ადგილობრივი ცნობები. დასახლებულ ადგილთა სიების შედგენა მინდობილი ჰქონდათ ადგილობრივ სტატისტიკურ ორგანოებს; ამ უკანასკნელთა მიერ შედგენილი სიების პირველი განხილვა და შემოწმება ხდებოდა ადგილობრივ—სამაზრო აღმასკომების მიერ დანიშნულ სპეციალურ კომისიებში, რომლის ნამუშევარს ამტკიცებდენ შემდეგ სამაზრო აღმასკომების პრეზიდიუმი: ამ სახით იგზავნებოდა სიები სტატ. ცენტრ. სამმართველოში, სადაც მოხდა ამ სიების უკვე საბოლოო და საფუძვლიანი განხილვა-შემოწმება; ამ საქმეს აწარმოებდა სპეციალისტებისაგან შემდგარი განსაკუთრებული კომისია.

დასახლებულ ადგილთა სიების შევსების შემდეგ შედგენილ იქმნა თვითეულ მაზრისათვის ცალკე **სქემატიური რუქები**, რომლებზედაც აღინიშნა ყველა დასახლებული პუნქტი და აღწერისათვის საჭირო „სხვა სამარშრუტო ნიშნები (თემის საზღვრები, გზები, მდინარეები და სხვა). რუქების შედგენა დავალებული ჰქონდათ ადგილობრივ სტატისტიკურ ორგანიზაციებს, რადგან დასახლებულ პუნქტების ადგილმდებარეობის გამორკვევა და რუქაზედ სისწორით აღნიშვნა ადგილობ-

რივ უფრო ადვილი იქნებოდა; ცენტრში იქმნა დამზადებული მხოლოდ ლეჩხუმის და შორაპნის მაზრების რუქები. მაშტაბი რუქებისა იყო ზოგი მაზრისთვის 5 და ზოგისათვის 2 ვერსტი დიუმზე; სახელდობრ, 2 ვერსტიანი მასშტაბით შედგენილია: ახალქალაქის, ახალციხის, დუშეთის, სენაკის, რაჭის და ქუთაისის მაზრების და სამხ.-ოსეთის და აჭარისტანის რუქები, დანაჩენი — 5 ვერსტიანია.

როგორც დასახლებულ ადგილთა სიების, ისე სამაზრო რუქების შედგენა გააძნელა და ნაწილობრივ შეაგვიანა იმ გარემოებამ, რომ სწორედ იმ დროს (1926 წლის ზაფხულის თვეებში) ხდებოდა საქართველოს ახალი ადმინისტრაციული დარაიონება და ვიდრე ეს უკანასკნელი არ იქნებოდა დამთავრებული, რა თქმა უნდა, ზემოაღნიშნულ სიების და რუქების შედგენა შეუძლებელი იყო. მიუხედავად ამ დაბრკოლებისა აღნიშნული სამუშაოები მაინც დროზედ მოესწრო და ორი თვით ადრე აღწერის დაწყებამდე უკვე ხელთ გვქონდა დასახლებულ ადგილთა სრული სიები და სქემატიური რუქები თვითეულ მაზრაზე და ავტონომიურ ერთეულებზე.

გარდა ამისა, წინასწარ სამუშაოებს ეკუთვნოდა აგრეთვე: სოფელ ადგილებში მეკომურთა სიების შედგენა, ხოლო ქალაქებში და ქალაქის ტიპის დასახლებულ ადგილებში: ქალაქის ტერიტორიის გამორკვევა, ქალაქის სქემატიური გეგმის შედგენა, უსახელო ქუჩებისათვის სახელწოდებების მიცემა და სახლების დანომრვა. აღნიშნული სამუშაოების შე-

სრულება დაევალა სამაზრო და სათემო აღმასრულებელ კომიტეტებს, საქ. შინაგან საქ. სახ. კომისარიატის და საქ. სტატ. ცენტრ. სამმართველოს მიერ ამ საგანზე 1926 წ. 27 ივლისის თარიღით გამოცემულ სპეციალურ დადგენილებების მიხედვით. დიდ ქალაქებში, სახელდობრ ტფილისში, ბათომში და ქუთაისში დანომრილ იქნა აგრეთვე ბინებიც. სქემატიური გეგმები არ შესდგა მხოლოდ რამდენიმე ქალაქის ტიპის დასახლებულ ადგილზე; სახელდობრ: წალვერი, ბაკურიანი, საჩხერე, ჩხარი და მანგლისი, რამდენადაც ეს პუნქტები პატარაა მოსახლეობისა და ტერიტორიის მიხედვით და არ წარმოადგენენ წმინდა ქალაქის ტიპის დასახლებულ ადგილს; სქემატიური გეგმების სამაგიეროდ ამ პუნქტებში შედგენილ იქმნა მფლობელობათა სიები. აღსანიშნავია, რომ აღმწერთათვის მუშაობის გასაადვილებლად ტფილისის აღმასკომმა ცალკე წიგნაკადაც კი გამოსცა ტფილისის ქუჩების სია ახალი და ძველი სახელწოდებებით.

ყველა ზემოაღნიშნული წინასწარი სამუშაოები დამთავრებული იყო ოქტომბრის პირველ რიცხვებისთვის.

სწორედ ამ დროისათვის, სახელდობრ 15 ოქტომბრის თარიღით გამოცემულ იქმნა სპეციალური და ვრცელი დადგენილება (№ 69) სრულიად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტისა იმ ღონისძიებათა შესახებ, რაც ხელს შეუწყობდა მოსახლეობის სრულიად საკავშირო აღწერის წარმატებით განხორციელებას. აღნიშნული დადგენილება

გამოცემული იყო ს. ს. რ. კავშირის ცაკის და სახკომსაბჭოს 1926 წ. 3 სექტემბრის დადგენილების საფუძველზე: „1926 წელს მოსახლეობის სრულიად საკავშირო აღწერის მოხდენის შესახებ.“ აი ამ დროიდან სააღწერო მუშაობა უკვე ახალ ნიადაგზე დადგა.

ორგანიზაციული მუშაობა ცენტრში.

აღწერის პროგრამისა და ორგანიზაციის ძირითადი საკითხების გამორკვევის და წინასწარი სამუშაოების შესრულების შემდეგ საჭირო იყო კონკრეტიული ორგანიზაციული და ფინანსიური გეგმის შედგენა აღწერის პრაქტიკულად განხორციელებისათვის საქართველოში და მასთან დაკავშირებული ყველა საკითხების დამუშავება. ამ დიდი და მეტად რთული საპასუხისმგებლო სამუშაოს შესასრულებლად სტატ. ცენტრ. სამართველოსთან საქ. სახ. კომ. საბჭოს დადგენილებით ოქტომბრის 15-დან დაარსებულ იქმნა სპეციალური ორგანო—სააღწერო განყოფილება, რომლის გამგედ დანიშნულ იქნა მ. ყოჩიაშვილი და რომელსაც დაევალა აღწერის უშუალო ხელმძღვანელობა საქართველოში და მასში შემავალ ავტონომიურ რესპუბლიკებში.

უკვე დაიწყო სისტემატიური, მტკიცე და გაცხოველებული მუშაობა აღწერის მომზადების გარშემო. შემუშავებულ იქმნა როგორც ცენტრისათვის ისე ადგილობრივ სტატისტიკურ ორგანიზაციებისთვის მუშაობის კალენდარული გეგმა, რომლითაც მტკიცედ განსაზ-

ღვრული იყო თვითეული სამუშაოს შეერთების ვადა; ვადების დაცვა სასტიკად ეთხოვებოდა ყველას, ვინაიდან ერთი რომელიმე სამუშაოს ჩამორჩენა, ცხადია, გამოიწვევდა მთელი ორგანიზაციული გეგმის დარღვევას. მტკიცედ იქმნა დაყენებული აგრეთვე ინფორმაციის საქმე. ყველა სამაზრო სტატბიურო ვალდებული იყო კვირაში ერთხელ (დანიშნულ დღეს) წარმოედგინა საალწერო განყოფილებაში ვრცელი მოხსენება აღწერის მოსამზადებელი მუშაობის მსვლელობის შესახებ და მოეხსენებია იგივე სამაზრო აღმასკომისთვის. საალწერო განყოფილება თავის მხრივ აკეთებდა მოხსენებებს ამავე საგანზე, სტატ. ცენტრ. სამართველოს კოლეგიის ყოველ სხდომაზე (პირველ საკითხად), ყოველ შემთხვევაში კვირაში ერთხელ მაინც: ხოლო სტატ. ცენტრ. სამმართველოს მმართველი დანიშნულ დღეებში აკეთებდა მოხსენებას საქ. სახ. კომ. საბჭოს სხდომებზე საალწერო მუშაობის მიმდინარეობის შესახებ საქართველოში. დაახლოვებით ერთი თვის განმავლობაში საალწერო განყოფილებამ დაამთავრა ყველა ორგანიზაციული საკითხების დამუშავება და მრავალი წინასწარი სამუშაოების შესრულება. შედგენილ იქმნა აღწერის წარმოების ორგანიზაციული და ფინანსიური გეგმა; რესპუბლიკის ტერიტორია დაყოფილ იქმნა საალწერო რაიონებად და დანიშნულ იქმნენ თვითეულ რაიონში ხელმძღვანელები და რწმუნებულები. დამუშავდა აღწერის ინსტრუქციები; გადითარგმნა ქართულ ენაზე აღწერის ყველა ფორ-

მულიარები და ინსტრუქციები. საალწერო ფორმულიარების თარგმანი განხილულ იქმნა განათლების სახ. კომისარიატთან არსებულ სამეცნიერო-სატერმინოლოგიო კომიტეტში, რის შემდეგ ალწერის ძირითადი ფორმულიარები დამტკიცებულ იქმნა საქ. სახ. კომ. საბჭოს მიერ.

ამავე ხნის განმავლობაში სწარმოებდა საალწერო ფორმულარებისა და ინსტრუქციების ბეჭდვა: სულ საქართველოსათვის, ავტონომიურ რესპუბლიკებით, დაიბეჭდა მთავარი საალწერო ფორმულიარი: პირადობის 3.350,000 ცალი (აქედან ქართულად 2.600.000, ხოლო რუსულად 750.000), საიჯარო ბარათი 258.000 (ქართულად 225.000, რუსულად 33.000), სახლკარის ბარათი 84.500 (ქართულად 69.000, რუსულად 15.500) და დანარჩენი დამატებითი ფორმულიარები და ინსტრუქციები (ჯ სსვა და სხვა ფორმა*) საერთო რაოდენობით ქართულსა და რუსულ ენაზე დაახლოვებით 100.000 ცალი.

დაბეჭდვის შემდეგ ყველა ფორმულიარები, ინსტრუქციები და აგრეთვე საჭირო საკანცელარიო ნივთები განაწილდა და დაიგზავნა მაზრებში სპეციალური ექსპედიციის საშუალებით.

ამავე ხანში გამონახულ იქმნა აგრეთვე სპეციალური ფართე შენობა ალწერისთვის. გაუკეთდა საჭირო შეკეთება, მოწყობილ იქმნა

---

*) საალწერო ფორმულირების და ინსტრუქციების სრული კომპლექტი დართული აქვს „სახელმწიფო სტატისტიკის მოამბე“-ს № 4-5, 1926 წელს.

და ამ ჟამად იქ უკვე სწარმოებს აღწერის მასალების დამუშავება. შენობა იტევს დაახლოვებით 300-მდე კაცს. იქვე მოწყობილია არქივი, რომელშიაც ინახება აღწერის მთელი მასალა.

როდესაც საალწერო განყოფილების მიერ დამთავრებული იყო აღწერის ორგანიზაციული სქემა და მასთან დაკავშირებული სამუშაოზე მოწვეულ იქმნა ტფილისში აღწერის სამაზრო ხელმძღვანელების და რწმუნებულების საქმიანი თათბირი, რომელზედაც დეტალურად გარჩეულ იქმნა აღწერის ყველა ფორმულიარები, ინსტრუქციები და ორგანიზაციული გეგმა. თათბირმა იმუშავა 4 დღე— 20-25 ნოემბრამდე.

ამ თათბირით უკვე დამთავრდა ყველა მოსამზადებელი სამუშაოები და ცენტრის კაბინეტური მუშაობა პროგრამულ ორგანიზაციული საკითხების გარშემო; ეხლა უკვე მზად იყო ყველა ის, რაც საჭირო იქნებოდა აღწერის დასაწყებად, როგორც სუბიექტიური, ისე ობიექტიური — მატერიალური საშუალებანი; ამის შემდეგ უკვე შეიძლებოდა აღწერის ორგანიზაციის პრაქტიკულად ჩამოყალიბება და დასახული გეგმის რეალურად გახორციელება. მუშაობის სიმძიმე გადატანილ იქმნა ცენტრიდან პერიფერიებში; ზემოაღნიშნულ თათბირის დამთავრების თანავე აღწერის სამაზრო ხელმძღვანელები და რწმუნებულები გაემგზავრნენ თავის სამუშაო ადგილზე და აქედან გაჩაღდა კიდევ ცოცხალი მუშაობა.

აღწერის პოპულიარიზაცია.

ისეთი მასსიური სტატისტიკური სამუშაოს წარმატებით შესრულება მოსახლეობის საყოველთაო დაკითხვის წესით, როგორსაც წარმოადგენს მოსახლეობის აღწერა, შეუძლებელია, თუ ამ სამუშაოს წინასწარ არ ექნება მომზადებული ნიადაგი ხალხში, თუ მოსახლეობას არ ექნეს სწორი წარმოდგენა სამუშაოს მიზნებისა და ამოცანების შესახებ, თუ მას არ ექნება მოპოვებული მშრომელი მასების თანაგრძნობა. ეს გარემოება კარგად ჰქონდათ გათვალისწინებული აღწერის ხელმძღვანელ ორგანოებს და ამ უკანასკნელთა მიერ ამ მიმართულებით მეტად დიდი და სასარგებლო მუშაობა იქმნა შესრულებული. აქამდე არც ერთ მასსიურ სტატისტიკურ სამუშაოს საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე არ ჰქონია ისეთი პოპულიროვბა, მთელი მოსახლეობის საყოველთაო თანაგრძნობა და სიმპატიები, როგორიც წილად ხვდა მოსახლეობის სრულიად საკავშირო აღწერას 1926 წელს და რომელიც, რასაკვირველია, შედეგი იყო საბჭოთა ხელისუფლების ორგანოების მიერ ჩატარებულ ფართე კომპანიისა აღწერის მიზნებისა და ამოცანების განმარტებისათვის. ზედმეტია ლაპარაკი იმაზე, რომ ჩვენში ამ აუცილებელ პირობას სრულიად მოკლებული იყო ხოლმე აღწერები ძველად, საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე.

ჯერ კიდევ 1925 წელს, როდესაც მოსახლეობის აღწერის გარდა განზრახული იყო

იგრეთვე სას-სამეურნეო აღწერის მოხდენაც, საქ სტატ. ცენტრ. სამართველოსთან დაარსებულ იქმნა სპეციალური საპროპაგანდო კომისია, აღწერის იდეის პოპულიარიზაციის გარშემო მუშაობის გასაწევად. კომისიაში შედიოდნენ წარმომადგენელი პარტიის, პროფსაბჭოსი, ახალ კომკავშირის და ადგილობრივი პრესის; მაგრამ როდესაც სას.-სამ. და სავაჭრო-სამრეწველო აღწერების საკითხი მოიხსნა—აღნიშნული კომისიაც გაუქმდა; კომისიის ფუნქციები შემდეგში გადაეცა საალწერო განყოფილებას. ამ კომისიამ თვით მუშაობის მცირე ხნის განმავლობაში მაინც მოასწრო ერთი პოპულიარული ბროშურის გამოცემა, ამ სახელწოდებით: **„სტატისტიკა მშრომელთა მეგობარია."** ეს ბროშურა დაიბეჭდა ოთხ ენაზე (ქართულ და სომხურ-თურქულ-რუსულზე) და აღწერის ერთი თვით ადრე ფართედ გავრცელდა მოსახლეობაში—30.000 ეკზემპლიარად (აქედან ქართულ ენაზე 20.000). იგივე ბროშურა დაბეჭდილი იყო ცალკე გაშლილ ფურცელზე—კედელზე გასაკრავად. გავრცელებული იყო აგრეთვე ა/კ. სტატ. ცენტრ. სამართველოს მიერ დამზადებული მხატვრული პლაკატი.

დიდი სამსახური გაუწია აღწერას საბჭოთა პრესამ; ტფილისის გაზეთებში, დაწყობილი რამდენიმე თვით ადრე აღწერამდე, სისტემატიურად თავსდებოდა სპეციალური წერილები აღწერის მნიშვნელობის შესახებ და ინფორმაცია.

გაზეთებში დაარსდა სპეციალური განყო-

ფილებაც და აღწერის მოახლოვებისას უკვე ყოველდღიურად იბეჭდებოდა ფართე საინფორმაციო მასალა, პოპულიარული წერილები და სტატ. ცენტრ. სამართველოს განმარტებითი მასალები აღწერის პროგრამულ—ორგანიზაციულ საკითხებზე ფართე მასებისთვის. გარდა ამისა გაზ. „კომუნისტის“-ს რედაქციამ თავისი გაზეთის 1 დეკემბრის ნომერში დაუთმო აღწერას სპეციალური ფურცელი რომელშიაც მოთავსებული იყო ფართე განმარტებითი მასალა აღწერის ხელმძღვანელ პირების და სახელმწიფო სტატისტიკის პასუხისმგებელ მუშაკთა მიერ. ამავე ნომერში დაბეჭდილი იყო ამხ **ფ. მახარაძის** და **ს. ჯუღელის** წერილები. ასეთივე სპეციალური ნომრები გამოუშვეს გაზეთებმა: „ზარია ვოსტოკა“, „მარტკოჩ“-მა და „იენი ფიკირ“-მა. დიდ ადგილს უთმობდა თავის ფურცლებზე მუშათა გაზეთები: „მუშა“ და „რაბოჩაია პრავდა“-მ. სპეციალური სააღწერო მასალა იბეჭდებოდა აგრეთვე ავტონომიური რესპუბლიკების ადგილობრივ პრესაში: აჭარისტანის გაზ. „ფუხარა“-ში, აფხაზეთის „ტრუდოვაია აფხაზია“-ში და სამ. ოსეთის „ხურზარინ“-ში.

არა ნაკლები სიძლიერით სწარმოებდა სიტყვიერი პროპაგანდა. ამ მხრივ დაუფასებელია პარტიულ და პროფესიონალურ ორგანიზაციების როლი. ყველა პარტიული ორგანოები, დაწყებული ცენტრიდან და გათავებული სოფლის უჯრედამდე უაღრესად დიდ ყურადღებასა და მზრუნველობას იჩენდნენ აღწერისადმი. ყველა უჯრედების ღია სხდო-

მებზე, პარტიულ თათბირებზე და კონფერენციებზე კეთდებოდა მოხსენებები აღწერის შესახებ იმ მიზნით, რომ პარტიული აქტივის საშუალებით გავრცელებულიყო ხალხში სწორი აზრი და შეხედულება მომავ`ლ აღწერაზე. გარდა ამისა პარტიული ხაზით ჩატარებულ იქმნა მთელ საქართველოში ერთიანი პარტიული დღე მოსახლეობის აღწერის საკითხებისთვის. ასეთივე ყურადღება გამოიჩინეს პროფორგანიზაციებმა — მუშა-მოსამსახურეთა საერთო კრებებზე საკითხების დასმით აღწერის შესახებ და მის გამო სპეციალური პროფესიონალური დღის ჩატარებით.

ადგილობრივ, ისვით სოფლებში, იმართებოდა საუბრები გლეხებთან, სპეციალური ლიტერატურის კითხვა და სხვა. აღწერის წინ, უმეტეს შემთხვევაში, ვიდრე აღწერას შეუდგებოდნენ თემის ალმასკომები იწვევდნენ სათემო საბჭოს კრებებს და ასეთი საზეიმო აქტით ამცნობდნენ მოსახლეობის აღწერის დაწყებას.

აღწერის რამდენიმე დღით ადრე განათლების სახ. კომისარიატის ხაზით ყველა საფეხურის სკოლებში გაიმართა საუბრები მოწაფეებთან აღწერის შესახებ და სახლში დაბრუნებულმა ზღვა ბავშვებმა და მოზარდმა ახალგაზრდობამ მოჰფინეს სოფელსა და ქალაქს აღწერის ამბავი.

საქართველოს ცაკის და სახკომსაბჭოს მიერ გამოცემულ იქმნა მოწოდება საქართველოს მოსახლეობისადმი აღწერის ხელშეწყობისა და დახმარებისათვის. ანალოგიური მო-

წოდებანი გამოსცეს საქ. კომპარტიის ცეკამ და საქ. პროფკავშირთა საბჭომ.

აღწერის დაწყების დღეს—17 დეკემბერს ყველა გაზეთები გამოვიდა დიდი ანშლაგებით და ლოზუნგებით აღწერის შესახებ. განსაკუთრებით საინტერესო იყო აღწერის დღეებში ქ. ტფილისი; ტრამვაის ვაგონები მორთული იყო საალწერო ფერადი პლაკატებით, საქ. სახკინმრეწვის ყველა კინო-თეატრების ეკრანზე აღწერის მთელ საოპერაციო პერიოდის განმავლობაში სურათის თვითეულ ნაწილს სცვლიდა ლოზუნგები და მოკლე მოწოდებანი აღწერის შესახებ; ყველა ქუჩებზე, თვალსაჩინო ალაგს და საკრებულო ადგილებში გაკრული იყო პლაკატები და მთავრობის მოწოდებანი აღწერის შესახებ; დიდი ქუჩების გზა-ჯვარედინზე ფრიალებდა ტილოს დიდი ანშლაგები; აღწერის დღეს ტფილისში სპეციალურათ აშვებული ჰაეროპლანები აბნევდენ ფერად ფურცლებს, სადაც მოთავსებული იყო აღწერის ლოზუნგები. ქარიანი ამინდის გამო ფურცლები გაიბნა ახლო-სოფლებში.

ღონისძიებანი აღწერის დასახმარებლად.

აღწერის ხელმძღვანელ ორგანოებს თავიდანვე ჰქონდათ განცხადებული, რომ მათ მხოლოდ და მხოლოდ თავისი საკუთარი ძალებით არ შეუძლიანთ ამ დიდი და საპასუხისმგებლო სამუშაოს განხორციელება, თუ

მათ ამ საქმეში აქტიურ დახმარებას არ გაუ-
წევდენ ხელისუფლების ორგანოები, პარტიუ-
ლი და პროფესიული ორგანიზაციები და მთე-
ლი საბჭოთა საზოგადოებრივობა. აღწერა გა-
მოცხადებულ იქმნა დიდ საზოგადოებრივ-
კულტურულ საქმეთ, ხოლო მისთვის დახმა-
რების გაწევა—ყველა ორგანი-ზაციების და
ყველა პატიოსან მოქალაქის ზნეობრივ მო-
ვალეობად.

საქ. სახ. კომ. საბჭოს დადგენილებით
დაარსებულ იქმნა აღწერის დამხმარე ცენტრა-
ლური კომისია სახკომსაბჭოს თავმჯდომა-
რის ამხ. **ელიავას** თავმჯდომარეობით; კო-
მისიაში შედიოდნენ: შინაგან საქმეთა სახ.
კომისარი, განათლების სახ. კომისარი,
პროფკავშირთა საბჭოს თავმჯდომარე და
სტატ. ცენტრ. სამართველოს მმართველი. ამ
კომისიას მინდობილი ჰქონდა სახკომსაბჭოსა-
გან ყოველგვარი ღონისძიებების მიღება და
საჭირო განკარგულებების გაცემა, როდე-
საც ამას მოითხოვდა აღწერის საქმე. ამავე
მიზნით დაარსებულ იქმნა აღწერის დამხმა-
რე სამეულები აგრეთვე ყველა სამაზრო აღ-
მასკომებთან, აფხაზეთისა და აჭარისტანის
სახკომსაბჭოებთან და სამხ.-ოსეთის ცაკთან.
დამხმარე სამეულები საკუთარი ინიციატივით
დაარსებული იყო ბევრ სათემო აღმასკომებ-
თანაც კი.

აღწერის წარმატებით ჩატარებისათვის,
რასაკვირველია, დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა
ტრანსპორტს და კავშირის საშუალებებს; ამ
მხრივ საკავშირო მთავრობის დადგენილებით

შემოღებული იყო მთელი რიგი შეღავათებისა აღწერისთვის: საალწერო პერსონალს რკინის გზის ყველა სადგურებზე და გემებზე სამგზავრო ბილეთები ეძლეოდა რიგს გარეშე; საალწერო ტვირთს რკინის გზა, თუ სახლვაო ტრანსპორტი იღებდა რიგს გარეშე და გზავნიდა დანიშნულ ადგილზე დაუბრკოლებლივ: ფოსტა-ტელეგრაფის უწყება აღწერის კორესპონდენციას და ამანათებს, რომელსაც სათანადო წარწერა ჰქონდა, გზავნიდა სასწრაფო წესით და სხვა.

დიდი დახმარება გაუწია აღწერას მიმოსვლის და კავშირის საშუალებების აღმოჩენით ხელისუფლების ადგილობრივმა ორგანოებმა. მიმოსვლის საშუალებებით და სათემო ტელეფონებით უმეტეს შემთხვევაში უფასოთ სარგებლობდნენ აღწერაზე მომუშავენი ადგილობრივ; უფასოთვე ეძლეოდათ ალმასკომების მიერ აღწერის პერსონალს ბინა, სადაც საჭირო იყო. მარტო ამით არ განისაზღვრებოდა ადგილობრივი ხელისუფლების დახმარება; თვით აღწერის პროცესში ბევრგან თემის საბჭოს წევრები დაჰყვებოდნენ აღმწერლებს კარდაკარ მოსახლეობის დაკითხვის დროს; ზოგან კა სპეციალური გამყოლები ჰყავნდათ დანიშნული; ზოგიერთ კუთხეში თვისებურ საშუალებებსაც ხმარობდნენ: მაგალითად, ახალციხის მაზრაში და თვით ქ. ახალციხეში ყოველ საღამოს (აღწერის დღეებში) ადათისამებრ უბან-უბან დადიოდა გზირი და თავისი განწირული ძახილით ამცნობდა მოსახლეობას აღწერის მოახლოვებას და

აფრთხილებდა მოქალაქეებს უცხო სტუმრის—აღწერის დასახვედრათ. ადგილი ჰქონდა აგრეთვე ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების მხრივ ფულად დახმარებასაც. ამ მხრივ უხვი დახმარება აღმოუჩინა აღწერას და დიდი თანხები გაიღო მისთვის ტფილისის აღმასკომმა. ასეთივე დახმარება გაუწია აღწერას აჭარისტანის და აფხაზეთის სახ. კომ. საბჭოებმაც.

მაგრამ ყველაზედ უფრო დიდი მსხვერპლი აღწერისთვის გაიღო განათლების სახალხო კომისარიატმა: მან აღწერის გამო საზამთრო ვაკაციები სოციალური აღზრდის ყველა სასკოლო დაწესებულებებში იანვრიდან გადმოიტანა დეკემბერში (15—31 დეკემბრამდე) რესპუბლიკის მთელ ტერიტორიაზე (გარდა ქ. ტფილისისა), რომ ამით განთავისუფლებულიყო პედაგოგიური პერსონალი, რომლისგანაც შესდგა შემდეგ სააღწერო პერსონალის მთავარი კადრი. მასწავლებელთა განთავისუფლებისა და მათი გამოყენების გარდა აღწერის გამო სწავლის შეწყვეტამ სკოლებში დიდი სამსახური გაუწია აგრეთვე აღწერის პოპულიარიზაციის ფართე მასებში.

აღწერის ორგანიზაციის სქემა.

როგორ იყო მოწყობილი აღწერა ორგანიზაციულად? აღწერის გრანდიოზული და რთული ორგანიზაციის სრული სურათის მიცემა და ყველა დეტალების აღნუსხვა ბევრ ადგილს დაიჭერდა ამ მოკლე მიმოხილვაში;

ამიტომ ამჟამად აღვნიშნავთ მხოლოდ ამ ორგანიზაციის უმთავრეს მხარეებს.

რესპუბლიკის მთელი ტერიტორია გაყოფილი იყო 21 სააღწერო რაიონად, რომლის საზღვრები ყველგან შეფარდებული იყო არსებულ ადმინისტრატიულ-პოლიტიკურ ერთეულებთან (აფხაზეთი, აჭარისტანი, სამხ.-ოსეთი, 16 მაზრა, ფოთის რაიონი და ქ. ტფილისი); *) თვითეულ სააღწერო რაიონის სათავეში იდგა ხელმძღვანელი—ადგილობრივი სტატისტიკური ბიუროს (ან სამართველოს) გამგე; ხელმძღვანელის გარდა, თითქმის ყველა სააღწერო რაიონში, ავტონომიური რესპუბლიკების გამოკლებით, დაგზავნილნი იყვნენ ცენტრიდან სტატ. ცენტრ. სამართველოს რწმუნებულები. თვითეული სააღწერო რაიონი იყოფოდა საინსტრუქტორო უბნებად, რომელსაც განაგებდა ინსტრუქტორი; ასეთი უბანი იყო სულ, როგორც ქალაქებში, ისე სოფელ ადგილებში 337; თავის მხრივ საინსტრუქტორო უბნები ნაწილდებოდა ამღწერის (ანუ რეგისტრატორის) უბნებად; ეს უკანასკნელი იყო ძირითადი სააღწერო ერთეული; იგი ჩაბარებული ჰქონდა ამწერს და მას ევალებოდა ამ უბნის ტერიტორიაზე მცხოვრებ მოსახლეობის აღწერა; ამწერის უბნების საერთო რაოდენობა უდრიდა 3978. ძირითადი საფუძვლები, რომლის მიხედვით

*) ქ. ქ. ტფილისი, ბათომი და ქუთაისი თავის მხრივ იყოფოდა სააღწერო უბნებად (სამილიციო უბნების მიხედვით); გამოყოფილ იქმნა აგრეთვე აფხაზეთშიც ოთხი სახელმძღვანელო რაიონი.

მოხდენილ იქმნა ტერიტორიის დაყოფა საალწერო ერთეულებად და საჭირო საალწერო პერსონალის რაოდენობის გამოანგარიშება იყო შემდეგი· სტატისტიკური პრაქტიკის მიხედვით მიღებულ იქმნა' რომ თვითეულ აღმწერს უნდა შეევსო დღეში 55 ,,პირადობის ბარათი" სოფელ ადგილებში და 70 „პირადობის ბარათი" ქალაქებში, და ქალაქის ტიპის დასახელებულ ადგილებში („საოჯახო ბარათი" და „სახლკარის ბარათი", რომელიც სდგებოდა ქალაქებში, სათვალავში არ იყო მიღებული, სოფელ ადგილებისთვის, როგორც ზევით იყო აღნიშნული, არსებობდა მხოლოდ „პირადობის ბარათი"); ამ ანგარიშით, თუ მივიღებთ მხედველობაში რომ აღწერის პროცესი უნდა გაგრძელებულიყო ქალაქებში 7 დღე და სოფლებში 14 დღე, ერთი აღმწერის უბანი საშუალოდ რესპუბლიკაზე შეიცავდა ქალაქებში 490, ხოლო სოფლებში 770 მცხოვრებს. მაგრამ რესპუბლიკის ყველა კუთხეებში ერთნაირი პირობები არ არის როგორც მიმოსვლის, ისე მოსახლეობის სიმჭიდროვის და ტერიტორიაზე განაწილების მიხედვით და ყველგან ერთნაირი ნორმების დაწესებაც არ შეიძლებოდა. ამის გამო აღმწერის დღიური გამომუშავების ნორმის მიხედვით საალწერო რაიონები (მაზრები და ავტონომიური ერთეულები) დაყოფილ იქმნა სამ ჯგუფად: პირველი ჯგუფის რაიონებისთვის დაწესებულ იქმნა საშუალო ნორმად 50 „პირადობის ბარათი" დღეში (დუშეთის, ლეჩხუმის და ზ. სვანეთის მაზრები, აფხაზეთი, აჭარისტანი და სამ. ოსეთი);

მეორე ჯგუფისთვის—80 ბარათი (ბორჩალოს, გორის, ტფილისის, ზუგდიდის, შორაპნის, ახალციხის და რაჭის მაზრები), ხოლო მესამე ჯგუფისთვის—60 ბარათი დღეში (ახალქალაქის, სიღნაღის, თელავის, ქუთაისის, ოზურგეთის და სენაკის მაზრები). ეს ნორმები იყო დანიშნული სოფელ ადგილებისათვის, ხოლო რაც შეეხება ქალაქებს და ქალაქის ტიპის დასახლებულ ადგილებს—აქ ყველგან დატოვებულ იქმნა საშუალო რესპუბლიკანური ნორმა—70 ბარათი დღეში. აღნიშნული ნორმები იყო საშუალო, რომლის მიხედვით სწარმოებდა ძირითადი კადრის—აღმწერთა რაოდენობის გამოანგარიშება მთელ მაზრაზე ან ქალაქზე, ხოლო მაზრის ან ქალალაქის შიგნით კი, სამაზრო ხელმძღვანელს უფლება ჰქონდა ადგილობრივი პირობების მიხედვით დაეწესებინა სხვა და სხვა რაიონებში სხვა და სხვა ნორმები, რა თქმა უნდა, საშუალო ნორმის დაურღვევლად.

საშუალო კატეგორიის სააღწერო პერსონალის—სახელდობრ ინსტრუქტორების შტატი შესდგა შემდეგი ვარაუდით: 1 ინსტრუქტორი სოფელ-ადგილებში 10 აღმწერზე, ხოლო ქალაქებში 15 აღმწერზე.

ხელფასი აღმწერებს ეძლეოდათ სანარდო სისტემით, სახელდობრ 1 შევსებულ „პირადობის ბარათზე" 3 კაპეიკი ქალაქებში, ხოლო სოფელ ადგილებში 3 „პირადობის ბარათზე" 11 კაპეიკი. საოჯახო და სახლკარის ბარათების შევსება არ ყოფილა მიღებული მხედველობაში. საოპერაციო პერიოდის გარ-

და აღმწერს დღიურად ეძლეოდა რამდენიმე დღის ხელფასი წინასწარი მომზადებისა და შემდეგ მასალების ჩაბარებისათვის; ასე რომ საერთო რიცხვით აღმწერს ჰქონდა სამუშაო დღე ქალაქებში 11 და სოფლებში 19. ინსტრუქტორს ხელფასი დღიურად ეძლეოდა: ქალაქებში 2 მ. 50 კ. დღეში და სოფელ ადგილებში 3 მანეთი; მისი სამუშაო დღეების რიცხვი უდრიდა 15-ს ქალაქებში და 22-ს სოფელ ადგილებში.

საგზაო ხარჯებისთვის თანხა ეძლეოდა მხოლოდ ინსტრუქტორს—ფაქტიურად გაწეულ ხარჯების მიხედვით (საშუალოდ თვითეულ ინსტრუქტორებზე მოდიოდა 20 მანეთი) აღმწერლებს საგზაო არ ეძლეოდათ, რადგა იგინი ყველგან ადგილობრივი მცხოვრებნი იყვნენ, მათი უბნის რადიუსი მეტად მცირე იყო და შორ მანძილზე მიმოსვლა არ სჭირდებოდათ.

როგორ იყო დაყენებული შტატის შედგენის და მომზადების საქმე? შტატის შედგენა მინდობილი ჰქონდათ სამაზრო ხელმძღვანელებს, რომელთაც ეხმარებოდნენ კანდიდატის განხილვა-შერჩევაში სპეციალური კომისიები, სათანადო ორგანიზაციების წარმომადგენლებისაგან შემდგარი. კანდიდატების აღრიცხვა სპეციალური ანკეტების საშუალებით სწარმოებდა ოქტომბრიდანვე. ასე რომ აღწერამდე ერთი თვით ადრე სტატ. ცენტ. სამართველოს ხელთ ჰქონდა ამ მხრივ სრული სურათი და იცოდა რომელ მაზრაში რამდენი და რა კვალიფიკაციის ძალები ეყოლებოდა.

შტატის შედგენის დროს პირველ რიგში უნდა ყოფილიყო აყვანილი ადგილობრივი მასწავლებელი, როგორც ადგილობრივი პირობების მცოდნე და ხალხის თვალში ნდობა დამსახურებული პირი. უცხო პირის გაგზავნა სოფელში, ე. ი. მაზრის ან რესპუბლიკის ცენტრში შეკრება შტატის და აქედან დაგზავნა სოფლებში აკრძალული იყო, რადგან ეს არ იყო მიზანშეწონილი თვით აღწერის ინტერესების მიხედვით, ზედმეტ ხარჯებსაც გამოიწვევდა მიმოსვლაზე და არც იყო ეს საჭირო საქართველოს პირობებში, სადაც ამ საქმისთვის საჭირო კულტურული ძალები საკმარისად მოიპოვება სოფლად. მართლაც ისე გაიარა აღწერამ რომ არ ყოფილა შემთხვევა, რომ საჭირო გამხდარიყოს აღმწერის გაგზავნა მაზრის ცენტრიდან სოფელში. გარდა ს-ოსეთის და აჭარის რამდენიმე რაიონისა.

დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა და დიდ სირთულესაც წარმოადგენდა შტატის მომზადების საკითხი. ყველაზედ უკეთესი იქნებოდა, რა თქმა უნდა, მთელი სააღწერო პერსონალის შეკრება მაზრის ცენტრში, მათი ერთად მომზადება და დაგზავნა თავიანთ უბნებში; მაგრამ ასეთი წესი აუარებელ ხარჯებს მოითხოვდა და ამ საქმეზედ ამდენი თანხების დაბანდება შეუძლებელი იყო. ამის გამო მიღებულ იქმნა ასეთი წესი: ინსტრუქტორები მომზადებულ იქმნენ მაზრის ცენტრში, მიიღეს ყველა საჭირო ინსტრუქციები, მასალები და რამდენიმე დღით ადრე გაემგზავრნენ თავის საინსტრუქტორო უბნებში, რომ

აქ მათ თავი მოეყარნათ თავის აღმწერლებისთვის, მოემზადებინათ და დანიშნულ დღეს შესდგომოდნენ აღწერას. მაშასადამე, როგორც საერთო წესი აღმწერლების მომზადება ევალებოდათ ინსტრუქტორებს; მაგრამ ინსტრუქციისა და ყველა პროგრამული საკითხების მთლიანობის და ერთგვარობის დასაცავად, რასაც უპირველესი მნიშვნელობა აქვს მასსიური სტატისტიკური სამუშაოების დროს, მაზრის ხელმძღვანელებს და რწმუნებულებს მიცემული ჰქონდათ დირექტივა, ადგილობრივ პირობების მიხედვით მოეწყოთ ისე, რომ აღმწერთა მომზადების საქმე უმთავრესად ხელმძღვანელი პერსონალის ხელში ყოფილიყო და არა მხოლოდ ინსტრუქტორების. ჩვენმა სამაზრო ხელმძღვანელებმა და რწმუნებულებმა, უნდა ითქვას რომ, ყველგან შესძლეს ეს და ძალიან იშვიათი იყო ისეთი შემთხვევა, როდესაც აღმწერნი მხოლოდ ინსტრუქტორის მომზადებით უდგებოდენ აღწერას.

აღწერის ფორმულიარები, ინსტრუქციები და სხვა საჭირო მასალა თავის დროზე დაგზანილი იყო საინსტრუქტორო ცენტრებში და მომზადების შემდეგ—აღწერის დაწყების წინა დღეს თვითეული რეგისტრატორი უკვე თავის საალმწერო უბანში იყო, მიღებული ჰქონდა ყველა საჭირო მასალები ინსტრუქტორისაგან და ყოველმხრივ მზად იყო, რომ მეორე დღეს, დილიდანვე შესდგომოდა აღწერას.

რა მასალა ეძლეოდა ხელში აღმწერს? უპირველეს ყოვლისა, რასაკვირველია, საალ-

წერო ფორმალიარები მისი უბნის მცხოვრებთა რაოდენობის მიხედვით, ცოტაოდენი მარაგით, ინსტრუქციები და ქინძისთავები ბლანკების ერთიმეორეზე მისამაგრებლად; გარდა ამისა თვითეულ აღმწერს ეძლეოდა: სოფელ ადგილებში—მის უბანში შემავალ სოფლების სია და მეკომურთა სია, მცხოვრებთა რაოდენობის აღნიშვნით, რომელიც შედგენილი იყო იმ თანამიმდევრობით, როგორც გაშენებულია სინამდვილეში მეკომურთა საცხოვრებელი სადგომები. სქემატიური რუქებით, რომელიც სპეციალურად დამზადებული იყო აღწერისთვის, სარგებლობდნენ სამაზრო ხელმძღვანელები და ინსტრუქტორები ტერიტორიის სააღწერო ერთეულებად დაყოფისა და მარშრუტის შესამუშავებლად. ქალაქის აღმწერს მეკომურთა სიის ნაცვალად ეძლეოდა თავისი უბნის პლანშეტი, რომელზედაც მკაფიოდ იყო აღნიშნული თვითეული ქვარტალის საზღვრები, ქუჩების სახელწოდება და სახლების ნომრები.

აღწერის საერთო სისტემიდან ორგანიზაციულად გამოცალკევებული იყო ჯარის, ფლოტის და პოლიტსამმართველოს სამხედრო ნაწილების აღწერა. ამათ აღწერას აწარმოებდნენ თვით სამხედრო უწყების მიერ გამოყოფილი სპეციალური პირები სტატ. ცენტრ. სამართველოს ხელმძღვანელობით და საერთო ფორმებით და ინსტრუქციებით. პროგრამულორგანიზაციულ საკითხების შეთანხმების მიზნით სტატ. ცენტრ. სამმართველოსთან არსებობდა სამხედრო აღწერის კომისია, ხოლო

მუდმივი კონტაქტის და ცოცხალი კავშირის დასაჭერად სამარი.ველოს გამოყოფილი ჰყვანდა სპეციალური პირი სამხედრო აღწერის რწმუნებულად. დამთავრების შემდეგ სამხედრო აღწერის მასალები სამხედრო ხელმძღვანელების მიერ ჩაბარებულ იქმნა სამართველოს საალწერო განყოფილებაში.

განსაკუთრებული წესით ხდებოდა აღწერა აგრეთვე დახურულ დაწესებულებებში და ინტერნატებში ·(გამასწორებელ სახ.ლები, პოლიტ-სამართველოს ორგანოები, საავადმყოფოები, საბავშო სახლები, ინტერნატები); აღწერის მოხდენა აქაც მინდობილი ჰქონდათ თვით ამ დაწესებულებების ადმინისტრაციას, საერთო ფორმებით და ჩვენი ადგილობრივ საალწერო ორგანოების უშუალო ხელმძღვანელობით.

აღწერის ორგანიზაციულ გეგმაში პირველ ხანში შედიოდა აგრეთვე მგზავრების აღწერა კრიტიკულ დღეს მატარებლებში, რკინის-გზის სადგურებზე და ნავთსადგურებზე, მაგრამ თავის სირთულის გამო ეს ოპერაცია მოიხსნა.

აღწერის დაწყება და დამთავრება.

17 დეკემბერი — ეს აღწერის კრიტიკული დღე, აღწერის დაწყების მომენტია. მოსახლეობის აღწერას ხშირად ადარებენ ხოლმე საომარ მოქმედებას, რა თქმა უნდა არა თავის მიზნებითა და შედეგებით; აღწერის რთული ორგანიზაცია, გაშლილი ფრონტი

რესპუბლიკის მთელ ტერიტორიაზე, იშვიათი სისწრაფე მოქმედებისა, მტკიცე და ურყევი დისციპლინა, ფსიქოლოგიური მთლიანობა, რთული ტაქტიკა მართლაც სამხედრო მოქმედებას მოგვაგონებს.

ჩვენი სააღწერო ორგანიზაციაც დადგა ,,მშვიდობიანი ომის'' განწყობილებაზე. ჯერ კიდევ წინა ღამეს 16 დეკემბერს ღამის 11 საათიდან აღმწერთა საგანგებოდ გამოყოფილმა რაზმებმა (როგორც უწოდებდნენ ამხანაგები ,,მზვერავმა რაზმებმა'') მოახდინეს ტფილისში, ბათომში და სოხუმში უპატრონო ბავშვების, და ქუჩის უბინადროების აღწერა (სამხედრო ტერმინოლოგიით ამას უწოდეს ,,თავდასხმა'') წინასწარ დაზვერილ ადგილებზე; მაგრამ მათი სრული აღწერა ვერ მოხერხდა, რადგან, როგორც გამოირკვა, მათ მეთაურებს გაზეთებიდან სცოდნიათ აღწერის ამბავი და შეუცვლიათ ადგილი, ასე რომ აღმწერლებს ხშირად მათი ბუხაგები (ღამის გასათევი ადგილები) ცარიელი ხვდებოდათ; უბინადროების აღწერა, სხვათა შორის, ვერ მოხერხდა საბჭოთა კავშირის სხვა ქალაქებშიაც. ამავე ღამეს ქალაქებში აღწერილ იქმნა აგრეთვე ღამის გასათევი სახლები და ბაკები.

17 დეკემბერს დილით კი 4351 კაცისაგან შემდგარი აღმწერთა ლაშქარი ერთდროულად მოედო მთელ საქართველოს და დაიწყო მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა.

აღწერის მთავარი შტაბი—სააღწერო განყოფილება გამძაფრებული ყურადღებით ადევ-

ნებდა თვალყურს აღწერის დაწყებას და მიმდინარეობას რესპუბლიკის ყველა კუთხეებში. განყოფილებას განუწყვეტელი კავშირი ჰქონდა ყველა მაზრებთან და ავტ. რესპუბლიკებთან: აღწერის მთელი საოპერაციო პერიოდის განმავლობაში (14 დღე) ყოველ დღე იღებდა ცნობებს დეპეშით, ტელეფონით აღწერის მიმდინარეობის შესახებ და სადაც ტელეფონი არ იყო და საჭიროება მოითხოვდა — უკავშირდებოდა პირდაპირი მავთულით. როგორც საალწერო განყოფილებაში ისე ადგილობრივ საალწერო ცენტრებში — სტატბიუროებში დაწესებული იყო განუწყვეტელი მორიგეობა.

17 დეკემბრის შუადღის 12 საათზე საალწერო განყოფილებას უკვე ხელთ ჰქონდა ცნობები, რომ აღწერა დაწყებული იყო ყველგან, ყველა მაზრასა და ქალაქში; და ამას კი უნდა ითქვას, რომ ყველა არ მოელოდა. საქმე იმაშია, რომ აღწერის ძირითადი გეგმით და საკავშირო სტატისტიკის ცენტრალურ სამართველოს დასტურით საქართველოს ზოგიერთ კუთხეების აღწერა, მათი მიუვალობის გამო, უნდა გადადებულიყო 1927 წ. გაზაფხულამდე. ასეთი კუთხეები იყო ზემო სვანეთი, ხევსურეთი, მთა-თუშეთი, აფხაზეთის სვანეთი, ფსხუ (აფხაზეთში) და როკის რაიონი (სამხ.-ოსეთში). მაგრამ აღწერის მთლიანობისათვის საქ. სტატისტიკის ცენტრალურმა სამართველომ გადასწყვიტა არ დაეტოვებინა საქართველოში არც ერთი კუთხე აუწერელი და კატეგორიული წინა

დადება მისცა ადგილობრივ საარჩევნო ორგანიზაციებს, რათა მათ მიეღოთ ყოველგვარი ზომები, გადაელახათ ყოველგვარი დაბრკოლება და აუცილებლივ მოეხდინათ ამ კუთხეების აღწერაც. სააღწერო პერსონალის გმირული თავგანწირვით და ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების დახმარებით მართლაც შესაძლებელი გახდა ზემოხსენებულ მიუვალ კუთხეების აღწერაც. საისტორიოა მთათუშეთის სააღწერო ექსპედიციის მოგზაურობა. ამ ექსპედიციამ დეკემბერში, არაჩვეულებრივი, სუსხიანი ზამთრის პირობებში, დიდი თოვლისა და ქარბუქის დროს კუდაროს უღელტეხილით, (შილდა-ახალსოფლის შესაბრუნიდან,) გადალახა კავკასიონის მთაგრეხილი, გადვიდა დაღესტანში და იქიდან შემოვიდა მთა-თუშეთში. ეს რაღაც გაუგონარი და შეუძლებელი რამ იყო; მთა-თუშეთის მოსახლეობის განცვიფრებას საზღვარი არ ჰქონდა, როცა გაიგეს ამ „თავზე-ხელაღებული" ხალხის მოულოდნელი სტუმრობა. ეს თავგანწირული ხალხი იყო ოთხი თუში: ვანო აზიკური, ვასო ლუკაიძე, დიმიტრი უჯირაული და დანიელ ბიგოიძე (უკანასკნელი ზემო-ალვანის ალმასკომის წევრია).

ზემოსვანეთშიაც ამხ. ნიკო ოდიშარიამ, რომელმაც ადგილობრივ სტატბიუროს გამგე სვან **ნავერიანთან** ერთად, ბრწყინვალეთ ჩაატარა აღწერა და უვნებლად ჩამოიტანა სააღწერო მასალა. ის გზების შეკვრის გამო მთებში მოემწყვდა და ერთი თვით შეუგვიანდა ტფილისში დაბრუნება.

არა ნაკლებ გაბედული ნაბიჯი იყო ხევსურეთის აღწერა; მისი უშუალო ხელმძღვანელობა და ადგილზე მისვლა აიღო თავის თავზე თვით დუშეთის სამაზრო აღწერის ხელმძღვანელმა ამხ. შაქრო ბასილაშვილმა.

ასეთი თავდადებული მუშაობისათვის აღნიშნული პირნი წარდგენილ იქნენ სათანადოთ დასასაჩუქრებლათ ხელისუფლების მიერ.

მეტად საინტერესო მასალას იძლევა აღწერების ისტორიისათვის ამ კუთხეების აღწერის დეტალები, რომლის მოყვანა აქ შეუძლებელია და რომელსაც, ალბად, თავს მოუყრის და დაალაგებს სტატისტიკური მუზეუმი.

რამდენიმე სიტყვა აღწერის ფინანსიურ საკითხებზე. უნდა აღინიშნოს, რომ აღწერის კრედიტები საკავშირო სტატისტიკის ცენტრალურ სამართველოდან მეტად დაგვიანებით მივიღეთ—სულ რაღაც რამდენიმე დღით ადრე აღწერის დაწყებამდე; მაგრამ ეს კრედიტებიც იმდენად მცირე აღმოჩნდა, რომ ამ თანხებით გეგმის შესრულება და აღწერის ჩატარება შეუძლებელი იყო. სტატ ცენტრ. სამართველომ სასწრაფოდ აღძრა შუამდგომლობა სუფსიდიის გამოსათხოვად საქ. სახ. კომ. საბჭოს წინაშე და მხოლოდ უკანასკნელის დახმარებით შესაძლებელი გახდა დასახული გეგმის სრული და უნაკლო განხორციელება. საქ. სახალხო კომისართა საბჭოს მიერ გაღებული თანხები შეადგენდა აღწერაზე გაწეულ მთელი ხარჯების 25 პროცენტს.

როგორ შეხვდა მოსახლეობა აღწერას? აღწერის დღეებში ნათლად გამოჩნდა ნაყოფი იმ დიდი მუშაობისა, რომელიც გასწიეს სათანადო ორგანოებმა აღწერის იდეის პოპულიარიზაციის გარშემო. მოსახლეობის დიდმა უმრავლესობამ, თვით მივარდნილ და ჩამორჩენილ კუთხეებშიაც კი, წინასწარ იცოდა აღწერის ამბავი და დაახლოვებით იცოდა ისიც, თუ რისთვის ხდებოდა აღწერა და რა სარგებლობას მოუტანდა იგი. აღმწერი მათთვის მოულოდნელი და უსიამოვნო სტუმარი არ იყო; გლეხისა თუ მუშის ოჯახებში სიამოვნებით ეგებებოდნენ აღმწერლებს და დაუზარებლად აძლევდნენ პასუხს აღწერის ყველა კითხვებზე.

გლეხობა არა თუ გაურბოდა აღწერას, არამედ ხშირი იყო შემთხვევა რომ, შეცდომით გამოტოვებული გლეხი თვითონ დაეძებდა აღმწერსა და სთხოვდა ჩაეწერა იგი და მისი ჯალაბობა. აღსანიშნავია, რომ აღწერის განმავლობაში არ ჰქონია შემთხვევა არავითარ აშკარა უკმაყოფილებას მოსახლეობის მხრივ, არავითარ ექსცესებს-ურომლისოდაც არც ერთი აღწერა წინეთ არ ჩატარებულა. ერთი სიტყვით, აშკარად უნდა აღინიშნოს, რომ ამ აღწერის დროს **მოსახლეობამ გამოააშკარავა თავისი კულტუროსნობა და მაღალი საზოგადოებრივი შეგნება, რომელიც** მთავარი საწინდარი იყო აღწერის წარმატებისა.

მეორე მთავარი პირობა აღწერის სასურველად ჩატარებისათვის იყო აღწერის სუბიექტის—სააღწერო შტატის თვისობრივი შემადგენლობა.

ვისგან შესდგებოდა სააღწერო პერსონა-
ლი? როგორი იყო მისი კვალიფიკაცია, და-
მოკიდებულება თავის მოვალეობისადმი და
აგრეთვე მოსახლეობისადმი?

სააღწერო პერსონალის შემადგენლობა ასეთი იყო:

აღმწერთა საერთო რიცხვი უდრიდა 3978, რომელთაგან 1184 მუშაობდა ქალაქებში, ხოლო 2794 სოფლებში; ინსტრუქტორები იყვნენ 373 (აქედან 92 ქალაქებში და 281 სოფლებში); ხელმძღვანელი პერსონალი ადგილობრივ (რწმუნებულები, სამაზრო ხელმძღვანელები, მათი თანაშემწენი, სააღწერო უბნების გამგენი ტფილისში და ბათომში და უფროსი ინსტრუქტორები) 65 და ცენტრში (სააღწერო განყოფ. შტატი) 8. მაშასადამე აღწერაზე მუშაობდა სულ 4424 კაცი; აქედან 78,6% მამაკაცი, ხოლო 21,4%—დედაკაცი.

ინსტრუქტორთა და რეგისტრატორთა საერთო რიცხვიდან იყვნენ:

სახელმწიფო სტატ. ორგან. თანამშრ.	0,5%
სარაიონო სტატისტიკოსები	1,4 „
მოხალისე კორესპონდენტები	6,5 „
სხვა უწყებების სტატისტიკოსები .	1,3 „
მასწავლებლები	64,2 „
მოსწავლენი (უმთავრეს. სტუდენტობა)	7,1 „
უმუშევრები და დანარჩენი	19,0 „

აქედან საერთოდ აღწერებში და სხვა სტატისტიკურ გამოკვლევებში ყოფილა ნამუშევარი 40,2% (ინსტრუქტორთა შორის 84,8%, ხოლო რეგისტრატორებში—36,0); 1916 და 1917 წ.წ. სას.-სამ. აღწერებში მიუღია მონაწილეობა

28,6%-ს, 1922 წ. საქალაქო და 1923 წლის სას.-სამ. აღწერებში 44,8% და დანარჩენ 26,6%-ს სხვა სტატისტიკურ გამოკვლევებში.

განათლების ცენზის მიხედვით სააღწერო პერსონალი ნაწილდება შემდეგნაირად: უმაღლესი ცოდნით 17,2%, საშუალოთი—64,2, ხოლო დაბალი ცოდნით 18,6%. წლოვანების მიხედვით ასეთი სურათია: 19 წლამდე 15,6%, 20-დან 29 წლამდე—55,8%, ხოლო 30 წლის და მეტი—28,6%.

კომპარტიის წევრები და კანდიდატები შეადგენდენ საერთო რიცხვის 10,5%-ს, ა. ლ. კომკავშირის წევრები და კანდიდატები 21,7% ხოლო უპარტიონი—67,8%-ს.

აქაც უნდა აღინიშნოს, რომ მთელმა სააღწერო პერსონალმა, მიუხედავად ზამთრის მძიმე პირობებისა, გამოიჩინა იშვიათი ენერგია, მუყაითობა და საქმის სიყვარული; უმეტესობა მათგანი გამსჭვალული იყო იმ აზრით, რომ იგი აკეთებდა დიდ საზოგადოებრივ—კულტურულ საქმეს და ამიტომ არ ერიდებოდნენ რაიმე დაბრკოლებებს და ხშირად სიცოცხლის საფრთხესაც. დაბრკოლებები კი ბევრი იყო აღწერის პროცესში. უპირველეს ყოვლისა ამინდი; მარტო ამან, ერთად-ერთმა არ მოისურვა აღწერის ხელისშეწყობა: მთელი აღწერის განმავლობაში დასავლეთ საქართველოსა და აფხაზეთში განუწყვეტლივ წვიმდა; მთიან ადგილებში—რაჭაში, ლეჩხუმში, სამ.—ოსეთში, აჭარაში მოვიდა დიდი თოვლი, შემდეგ მას მოჰყვა ძლიერი ქარბუქი, რო-

მელმაც გზები შეკრა და ზოგიერთ ადგილას რამდენიმე დღით შეაჩერა აღწერის ნორმალური მიმდინარეობა; აღწერის პირველ დღეებში შედარებით კარგი ამინდი იყო აღმოსავლეთ საქართველოს აღმოსავლეთ ნაწილში, მაგრამ მეოთხე-მეხუთე დღეს აქაც შეიცვალა თოვლით და ზოგან ქარბუქითაც. აი ასეთ პირობებში უხდებოდათ კარიდან-კარზე და სოფლიდან სოფელში სიარული აღმწერლებს. ყუდაროს რაიონის (სამ.-ოსეთი) ერთი აღმწერი მოჰყვა თოვლის ზვავის ქვეშ, მაგრამ დროზედ მიუსწრეს და გადაარჩინეს სიკვდილს; ამავე ოსეთის მეორე მთიან რაიონის (როკის) აღმწერი, ცხენით მიმავალი, გზაში გაიტაცა ქარბუქმა, ჩააგდო ხრამში და თოვლით დაფარა და მხოლოდ დიდის წვალების შემდეგ განთავისუფლებულ იქმნა თანამგზავრ მილიციელის მიერ.

რა თქმა უნდა იყო გამონაკლისებიც: ქ. გუდაუთის აღმწერლებმა იუკადრისეს წვიმის ქვეშ, ტალახში სიარული და კრიტიკულ მომენტში უარი განაცხადეს აღწერაზე; მათ სამაგიეროდ გამოყვანილ იქმნა მთელი ადგილობრივი პედაგოგიური პერსონალი; ასეთივე შრომის დეზერტირობა ჩაიდინეს ქ. შაუმიანის მასწავლებლების ერთმა ჯგუფმაც, მაგრამ ეს შემთხვევები შეუმჩნეველი ლაქა იყო იმ საერთო შეგნებულ და თავგანწირულ მუშაობაში, რომელიც გასწია მთელმა სააღწერო პერსონალმა.

ამ შეერთებული საერთო ძალ-ღონით დამთავრებულ იქმნა აღწერა მთელ საქართველოში

დანიშნულ დროზედ (ქალაქებში 23 და სოფელ ადგილებში 30 დეკემბერს, როგორც გათვალისწინებული იყო გეგმით); ზოგიერთმა მაზრებმა მოასწრეს ვადაზე ადრე დამთავრებაც: მათში პირველი იყო ახალციხის მაზრა (გაათავა 27 დეკემბერს) შემდეგ სენაკის (28), ოზურგეთის, ლეჩხუმის და სხვა.

აღწერის შედეგების წინასწარი გამოთვლა ხდებოდა თვით აღწერის პროცესშივე, ასე რომ რამდენიმე დღის შემდეგ ყველა კუთხეებიდან უკვე ხელთ გვქონდა ზოგადი ცნობები მოსახლეობის რაოდენობის შესახებ, სახელდობრ 26 დეკემბერს ქალაქის მოსახლეობის და 3 იანვარს სოფლის მოსახლეობის ცნობები.

დაახლოვებით ორი კვირის განმავლობაში დამთავრებულ იქმნა ადგილობრივ მთელი პროცედურა აღწერასთან დაკავშირებით (მასალების ჩაბარება, გადასინჯვა—შემოწმება, წინასწარი ჯამების გამოყვანა და სხვა) და 16 იანვრისთვის თითქმის ყველა მაზრებიდან უკვე ჩამოტანილი იყო ტფილისში—სააღწერო განყოფილებაში მთელი საააღწერო მასალა.

ამავე რიცხვებში სტატისტიკის ცენტრ. სამართველოს მმართველმა გააკეთა ვრცელი მოხსენება საქ. სახ. კომ. საბჭოში აღწერის დამთავრების, საააღწერო მუშაობის საერთო პირობების და აღწერის შედეგების შესახებ. სახალხო კომისართა საბჭომ მოსახლეობის აღწერის ჩატარება საქართველოში სცნო სრულიად დამაკმაყოფილებლად და მადლობა გამოუცხადა მთელ საააღწერო პერსონალს.

მიმდინარე წლის თებერვლის პირველ რიცხვებში აღწერის წინასწარი ჯამები—მაზ-რობლივი ცნობები—საბჭოთა დაწესებულე-ბების მხრივ დიდი მოთხოვნილებების გამო, გამოიცა პატარა წიგნაკის სახით ერთ ფურ-ცელზე.

აღწერის შედეგების სისრულის მხრივ აღსა-ნიშნავია, რომ საქართველოში არც სოფლად და არც ქალაქად არ ყოფილა შემთხვევა განმეორე-ბითი აღწერისა ან გამოტოვებისა (რა თქმა უნ-და აქ ლაპარაკი არ შეიძლება ერთეულ შემთხვე-ვების გამოტოვებაზე), მაშინ როდესაც ძვე-ლად არც ერთ აღწერას უამისოდ არ ჩაუვლია; წინა აღწერების დროს ხშირი იყო ხოლმე მთე-ლი სოფლების და ქვარტალების (ქალაქებში) გამოტოვება ან მასალის უკარგისობის გამო მა-თიხელმეორედ აღწერა. ის განცხადებები, რომელიც შემოდიოდა სააღწერო ბიუროებში აღწერის შემდეგ დღეებში (უმთავრესად ქალა-ქებში) გამოტოვების შესახებ, როგორც ირ-კვეოდა შემდეგ, დამყარებული იყო ხოლმე სრულს გაუგებრობაზე.

აღწერის ორგანიზაციულ ნაკლთა შორის აღსანიშნავია მხოლოდ ის გარემოება, რომ სა-კავშირო სტატ. ცენტრ. სამართველოდან კრე-დიტის გვიან მიღებამ რამდენადმე შეაფერხა წინასწარი მოსამზადებელი სამუშაოების სა-თანადო ტემპით შესრულება და მტკიცე ფი-ნანსიური გეგმის შედგენა თავის დრო-ზედ. დაგვიანებით მოდიოდა აგრეთვე ინს-ტრუქციებიც; ხოლო ამ უკანასკნელის ხშირ ცვლილებების და მრავალ დამატებითი მუ-

ხლებს (უკვე შტატის მომზადების პროცეს-შიაც კი) ერთგვარი გაუგებრობა და ნერვიულობა შეჰქონდა სააღწერო პერსონალში.

როგორია აღწერის შედეგების ღირებულება პროგრამული თვალსაზრისით? თუ პირველ ხანში აღწერის მასალების ამ მხრივ შეფასება ძნელი იყო, დღეს, როდესაც სააღწერო მასალის დამუშავებას შეუდექით და მისი პირველი სტადია—მასალის შემოწმება და კრიტიკა თითქმის თავდება—უკვე გაბედულად შეიძლება ლაპარაკი აღწერის პროგრამული კითხვების ღირსება - ნაკლულევანებაზე. მასალის ამ შემოწმებამ და კრიტიკამ დაგვანახვა, რომ აღწერის პროგრამა საერთოდ კარგად ჰქონია შეთვისებული სააღწერო პერსონალს და ამ მხრივ რაიმე, ცოტად თუ ბევრად მნიშვნელოვან, დეფექტებს აღწერის მასალებში არ უნდა მოველოდეთ; ამის საკმარისი საბუთი უკვე გვაქვს. ყველაზედ უკეთესად არის შევსებული, როგორც მოსალოდნელი იყო, მთავარი ძირითადი ფორმულიარი – პირადობის ბარათი. რა თქმა უნდა აქაც გვხდება აქა იქ მცირე დეფექტები ზოგიერთი კითხვების გარშემო, მაგრამ უმრავლესობა ამ დეფექტებისაც იმ ხასიათისაა, რომ მათი გამოსწორება კრიტიკის დროს ადვილად შეიძლება.

პირადობის ბარათში ყველაზედ უფრო რთული იყო მე-12 კითხვა და ამიტომ აქ უფრო გვხვდება ხოლმე შეცდომები; ხშირად არ არის ნაჩვენები დამატებითი ხელობა, რომლის აღრიცხვაც ძნელი იყო არა მარ-

ტო ამ კითხვის სირთულის გამო, არამედ იმის გამოც, რომ თვით მოსახლეობაც ხშირად მალავდა თავის დამატებით მოსაქმეობას; ასე რომ შეიძლება ჩვენმა აღწერამ ვერ მოგვცეს დამატებითი მოსაქმეობის გავრცელების და თვითმომქმედი მოსახლეობის შრომით დატვირთვის სრული სურათი.

რამდენადმე გაუგებრობას ჰქმნიდა ადგილობრივ მე-4 კითხვის აღრიცხვა—ეროვნების შესახებ. უდავო და სალი თვით გამორკვევის პრინციპის მტკიცედ გატარება (როგორც ამას კატეგორიულად მოითხოვდა ინსტრუქცია) ზოგიერთ კუთხეებში ან მოსახლეობის ამა თუ იმ ნაწილში, სადაც თვითშეგნების დონე დაბალი იყო, იწვევდა კითხვის ყალბად გაგებას და დამახინჯებულ პასუხს. ხშირი იყო ისეთი შემთხვევები, როდესაც ეროვნების კითხვაზე უპასუხებდნენ თავის კუთხურ-ტერიტორიულ კუთვნილებას. მაგრამ ასეთი შეცდომების გამოსწორებაც არ იქნება ძნელი კრიტიკის დროს.

ქალაქებში და ქალაქის ტიპის დასახლებულ ადგილებში შედარებით უფრო უძნელდებოდათ საოჯახო და სახლკარის ბარათის შევსება. ამ ნაწილში საყოველთაო გაუგებრობას და სირთულეს წარმოადგენდა გარკვევა „ბინის“ ცნებაში და ბინების სინამდვილეში აღრიცხვა. ამას თავისი გასამართლებელი მიზეზიც ჰქონდა: ომისა და რევოლიუციის შემდეგ, თანამედროვე საბინაო კრიზისის გამო დიდ ქალაქებში იმდენად შეიცვალა მდგომარეობა, თითქმის სრულიად წაიშალა საზღვ-

რები ძველი ბინისა (როგორც ტეხნიკური ნაშენობისა), რომ დღეს, მართლაც, ხშირად უძნელდებოდათ ჩვენს აღმწერლებს, და თვით მოსახლეობასაც, ოთახისა და ბინის ერთი მეორისაგან გარჩევა.

სახლკარის ბარათიდან არ არის შევსებული სრულად მე-11 კითხვა, რომელიც თხოულობდა სახლკარში მოთავსებულ სავაჭრო-სამრეწველო დაწესებულებების ჩამოთვლას.

კერძოდ ,,საოჯახო ბარათის'' შესახებ უნდა ითქვას, რომ იგი საერთოდ მეტად რთული ფორმა იყო და ასეთი რთული ფორმის უნაკლოთ შევსება მოსახლეობის აღწერის დროს, რომელმაც ელვის სისწრაფით უნდა გაიაროს რესპუბლიკის მთელ ტერიტორიაზე, მეტად ძნელი გამოდგა.

რამდენიმე სიტყვა ზემოდ მოთავსებული წინასწარი ჯამების შესახებ. ეს ჯამები, როგორც იყო აღნიშნული, გამოთვლილია თვით აღწერის პროცესში, ნაჩქარევი წესით და ამის გამო ზედმიწევნით სწორ ცნობებს არ წარმოადგენს; აღწერის საბოლოო დამუშავების შემდეგ ეს ჯამებიც აუცილებლივ შეიცვლება, მაგრამ, რა თქმა უნდა, ეს ცვლილებები უმეტეს შემთხვევაში სრულიად უმნიშვნელო იქნება და პრაქტიკული მიზნებისთვის ამ ცნობების გამოყენება ეხლანდელი სახითაც, რასაკვირველია, თამამად შეიძლება.

წინასწარი ჯამებით სარგებლობის დროს მხედველობაში უნდა გვქონდეს შემდეგი გარემოებაც: დასახლებულ პუნქტების (სოფლების) გარეშე მყოფი მოსახლეობა (რკინის-გზის

სადგურების მოსახლეობა, სახალხო მამულების მუშა-მოსამსახურენი, სადარაჯო პუნქტებზე მყოფნი, გზებზე, ხიდებზე და არხებზე მომუშავე მუშები და სხვა) თუმცა ცალკე იწერებოდა, მაგრამ ტერიტორიალურად შედიოდა მახლობელ სააღწერო უბანში; ამის გამო შესაძლებელია ასეთი მოსახლეობა ზოგან მითვლილი იყოს მახლობელი თემის მოსახლეობის საერთო ჯამზე (მასალის დამუშავების დროს დასახლებულ პუნქტების გარეშე აწერილი მოსახლეობა ყველგან გამოყოფილი იქნება ცალკე).

წინასწარ ჯამებში არ შედის აგრეთვე საქართველოს ტერიტორიაზე მდგომი წითელი არმია, ფლოტი და პოლიტ-სამართველოს სამხედრო ნაწილები.

სტატისტიკის ცენტრალური სამმართველო

ИСТОРИЧЕСКАЯ

საქართველოს მოსახლეობა
Население Грузии

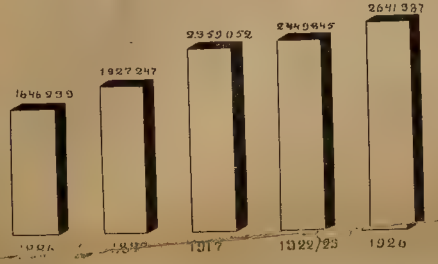

საქართველოს ქალაქის და სოფლის მოსახლეობის პროცენტული შეფარდება
Процентное соотношение городского и сельского населения Грузии.

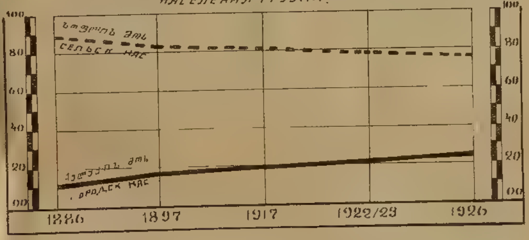

საქართველოს მოსახლეობის ზრდის ტემპი
Темп роста населения Грузии.

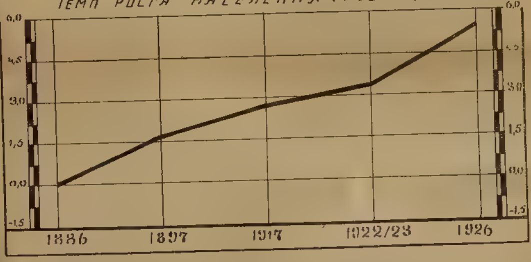

შემჩნეული შეცდომები Замеченные опечатки

გვერდი Страница		სვეტი Графа	დაბეჭდილია Напечатано	უნდა იყოს Следует
40	აფხაზეთის ჯამი Итого по Абхазии	3	480	481
"	"	4	32405	32471
"	"	6	33724	33790
41	"	7	87195	87362
"	"	8	81042	81200
"	"	9	168237	168562
44	სოხუმის მაზრის ჯამი Итого по Сухум. уезду	3	152	153
"	"	4	9690	9756
"	"	6	10478	10544
45	"	7	28525	28692
"	"	8	26493	26651
"	"	9	55018	55343
50—51	რიგის Порядковый № 3	2—9	ბათუმი, Батум	ბორჯომი, Боржом
"	" 4	"	ბორჯომი, Боржом	ბათუმი, Батум
"	" 22	"	შაუმიანი, Шаумян	ცხინვალი, Цхинвали
"	" 23	"	ცხინვალი, Цхинвали	ჭიათურა, Чиатуры
"	" 24	"	ჭიათურა, Чиатуры	შაუმიანი, Шаумян